

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Liber II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

Sed vbi militum & Ro. populi vim magnam sunt
conspicati in se venientium, confestim vt iam de-
sperantes, hostibus formidine simul & ignauia i-
dentidē exprobrata, retro se retulere. Pugna igitur
in castris occēpta, ad vrbs fossas muiōq; finitur.

PROCOPII DE BEL-
LO GOTHORVM
LIBER SECVNDVS.

BREVIARIVM.

1 Romanorum à Go-
this obsessorum solertia &
fortitudo. Romani & Go-
thi cuiusdam mirus casus
ac festina narratio. Thar-
samunthis magnanimitas,
temeritas, interitus.

2 Belisary Stratege-
ma vt pecunias tuto recipe-
ret. Acus pugna, in qua
fortissimi duces lethalibus
plagis afficiuntur.

3 Fames & pestis in
vrbe. Aqueductus Gothi
obstruunt. Cæli solique Ro-
mani bonitas. Romanorū
ad Belisarium Oratio. E-
iusdem prudens responsum.
Procopius Neapolim able-
gatus frumentationis cau-

sa. Gothos variis incommo-
dis Belisarius afficit.

4 Gothos lues inua-
dit. De Vesunio monte ob-
seruanda narratio. Noua
Belisario subsidia missa.
Strategema eius sē. Casira
Gothorum inuaduntur.

5 Gothi de obsidione
soluenda cogitant. Legati
Gothici ad Belisarium ora-
tio, & cum eodem collo-
quium. Belisary respon-
sio.

6 De induciis actum.
Quæ ratione Romam sa-
mis onere leuauerit Belisa-
rius. Ad Gothorum que-
relam de violatis induciis
responsum, & præcepta

Bb. iij.

ad milites.

7 *Mediolanenses subsidium petunt, ideo rixæ oriuntur inter duces, Constantiani temeritas, petulantia, pertinacia, in Belisarium insultus & facinus atrox, interitus denique describitur. Gothi aſtu urbem ingreſſi repelluntur. Nonus Vitigis dolus eluſus.*

8 *Ioannis, ducis Strenui, res feliciter geſta aduerſus Gothos. Huic ſe iungit Mathaſuntha Vitigis uxor. Gothorum clades. Oppida Vitigis munit præſidiis.*

9 *Petra deditioe à Romanis recepta, Ariminum Vitigis obſidet. Ioannis ſtrategema, oratio ad milites, & impreſſio in hoſtem.*

10 *Mediolanensibus ſubſidia miſſa. Oppidi obſidio, dum Belisarius munitis aliis urbibus deditioe potitur. Ancona, duorum militum virtute, à Gothorum manu liberata.*

11 *Narſes ad Belisarium ſubſidia ducit. Eruſorum origo, mores, migra-*

tiones, bella, conuerſio ad Chriſtum, tumultus & viciffitudines.

12 *Inſule Thulitarum deſcriptio. Scriſſini gens barbara. Rex Erulis à Iuſtiniano datus.*

13 *Conſultatio inter belli duces de rebus gerendis. Narſes oratio. Ioannis ad Belisarium literæ. Strategemata Belisarii. De capra infantis nutrice incunda narratio.*

14 *Felicia Belisarii conſilia & ſtrategemata. Aemulationum inter duces præſantiſſimos Belisarium & Narſetem occaſiones. Belisarii ad ſuos oratio. Narſes conſilium. Iuſtiniani de Narſete literæ.*

15 *Vrbini oppidi ſitus & obſidio. Narſes à Belisario diſcedit. Urbini deditio. Caſena fruſtra tentatur. Aemilia ſe dedit. Vrbeuetanam cingit exercitu Belisarius.*

16 *Vrbeuetanos famés urget. Morbi ex fame deſcriptio. Horrendâ duarum mulierum facinus & exitium.*

exitium. Legati Medio-
lanensis pro auxilio ora-
tio.

17 Martini ducis fo-
cordia & literæ ad Be-
lisarium, qui ad Nar-
setem scribit. Medio-
lanenses sceleratè negli-
guntur: unde urbis oc-
cupatio & enersio luctuosis-
sima.

18 Narses à Iustinia-
no revocatur. Eruli Ro-
manos deserunt. Consilium
de Persis contra Iustina-
num concitandis. Ideo epi-
scopus ad Cosroem lega-
tus.

19 Auximi situs &
obsidio. Oppugnantium &
propugnantium Stratege-
mata. Procopij consilium.
Belisarij ad suos oratio.
Audax Mauri cuiusdam
facinus. Obsessorum strate-
gema, & literæ ad Vi-
tigem qui suos negligit. Fe-
sulana obsidio.

20 Franci de Italia
inuadenda cogitant. Theo-
dibertus. Illorum rex itine-
ri se accingit. Francorum
immanitas. Gothos castris
per fraudem exiunt, dein-
de lue afflicti discedunt ex
Italia.

21 Gothorum episto-
la; & Vitigis respon-
sio. Obsessorum Auxi-
miorum summa constan-
tia. Sclauini cuiusdam in-
dustria in capiendo Go-
tho. Proditoris suppli-
cium.

22 Belisarius obses-
is aquam adimere statuit.
Horum eruptio. Periclitat-
ur Belisarius, ab armige-
ro seruatus. Operum à
priscis factorum vis &
durabilitas. Fesulani pra-
sidij deditio. Belisarij va-
riae deliberationes. Tan-
dem Auximum fame op-
pressum manus porrigit.

23 Ad Rauennam
obsidendam adparatus. Mi-
ra Belisarij fortuna. Fran-
ci fraudulenter Italiae in-
hiant, & legatos mittunt
ad Vitigem, qui horum o-
pem reycit. Horrea Ra-
uenne concremata. In-
clinatio fortune Gotho-
rum.

24 Intempestiuam pa-
cem Gothis offert, Iusti-
nianus. Belisarij ad suos o-
ratio, prudens factum &
callidum consilium. Raue-
nam occupat.

25 Vitigis captiuus
Bb. iij.

honorificè custoditur. Belisarij virtutem & felicitatem inuidia aulica oppugnat & ex Italia reuocari curat. Gothorum noua molitiones & ad Vraiam oratio. Theudibaldus rex

creatus Gothos hortatur ut Belisario principatum tradant. Legati Gothi Belisarium abnuentem increpant. Summi ducis in repudiando oblato imperio laude dignissima constantia.

Quemadmodum piscator ictus sapit, ita dum no accepto obfesu sunt cautiore.

OMANI deinde re male gesta, vniuersis copiis decertare haud quaquam de cætero audebant, equestri tamen & ex incurfionibus prælio quam maxime barbaros superabant, non enim ad-

uersus Gothorum vtrunque exercitum pedites ipsi in phalangem instructi prodibant, sed equites suos confectabatur. Et Bessas quidem primo mox impetu in hostem facto, ubi cum telo statim prosiluisset in medium, tres ex equitum numero fortissimos viros occidit, cæterosque in fugam auertit. Costantianus deinde cum circa serum diei, Neronianos rursum in campos Hunnos duxisset, ubi hostes præ multitudine vim sibi facturos peruidit, tuendi se viam hanc cepit. Erat ibi cum forte stadij locus prætor quidam & sanè vetustus, ubi singulare quondam inibat certamen. multa eodem ædificia construxerant veteres, indeq; calles vndique angustis diuersim ducebant. Constantianus itaq; cum nec superare hostium agmen posset, nec sine ingenti periculo in fugam se dare, iussis omnibus ex equis descendere, pedes & ipse cum his simul angustiore in loco consistit: vnde è turo cum barbaros Hunni ferirent, magnam his inferunt cladem, tum Gothi, etsi affectu vulneribus, aliquandiu obfistunt, ea spe freti, cum primum sagittæ ex pharetris his defecissent, illos se facile cicuenturos, & comprehensos demum confectosque

Bessa facinus.

Constantiani stratagemata.

Gothorum vana spes.

strictosque delaturos in castra. Postquam verò ad vnum omnes ferè vulnerati, vt tam denso in agmine per Massagetas Hunnos emissà nulla in casum cadente sagitta, sensere Gothi dimidiam suorum partem se amisisse, iamque in occiduum sol ipse vertebat, tum verò cum nihil haberent quò se vertent Gothi, in fugam demum vno agmine ruunt, in eaque multi mortem oppetiere, Massagetis sagittandi peritis postrema carpentibus, nam & ingens hi cursu emensi iam spacium, dum terga insectando identidem cædunt, magnam Gothis inferunt cladem. His gestis Constantianus cum Hunnis ad urbem peruenit. Perannius verò non multos post, vbi hæc gesta sunt, dies, Romanorum dux factus, per Salariam portam cum in hostes duxisset, & effusam egisset in fugam Gothos, ac reciproca deinde circa occidentem solè fugatis Romanis per Gothos insectatio fieret, Romanus quidam ex peditatu, plus nimio formidine captus, altiorem in foueã, ad condendum vt reor frumentum per priscos paratam de improviso prolabitur: vnde cum nec vocem ex ea ædere auderet, quia in propinquo hostium aderant castra, nec quoquam pacto euadere posset, vt cui nec aliquid esset, quo se inde efferret, cogitur noctem vnam ibi peragere. Die autem insequenti, barbaris rursus in fugam actis, Gothus vir quidam eandem in foueam cadit, in quam & Romanus ceciderat. Vbi statim conciliata inter se amicitia, & necessitate cogente, fidem sibi mutuo tradunt, alterius salutem curæ vtriusque fore. Demum igitur ambo ingentes ædere ex imo voces. Ad quas Gothi qui proximi erant conuersi, attractique in summo foueæ procumbentes percontabantur, cuius nam vox esset. Tum Gorhus Romano ex industria subricente (nã sic visum vtriusque fuerat) sua & patria lingua respondit, in eã se nuper ex

Experientia luctuosa.

Sagittariorum peritis magnã inferit cladem.

Romanus Gothus in eandem foueã cadunt.

Necessitas, inter hostes amicitiam conciliat.

*Gothus fidē
datam ser-
uat.*

*Singularia
certamina.*

*Tharsamun-
thes fortitu-
do.*

*Vnus
LXX. per-
sequitur.*

*Turpis 70.
Gothorum
elades & su-
ga.*

fuga foueam cecidisse, & restem vt demitteret pe-
tunt, qua euadere ad auras posset. Tum illi statim re-
ste iummilla Gothum se rati hominem attractu-
ros, Romanum mox euehunt: vnde rei miraculo
obitupefacti, re vti se habuisset accepta, residem in
fouea Gothum protinus extrahunt: qui statim de
fide Gothis certioribus factis mutuo data, suis
cum sociis abiit. Romanus vero impunis dimissus
sefe ad urbem recepit. Equites deinde non multi
vtrinque in pugnam armis se communitre, intenti-
que bello esse: & vt ceoptum praelium erat, in singu-
lare certamen aliquod desinebat, in quo penes Ro-
manos semper victoria fuit. Haud longo post tem-
pore cum in campis Neronianis pugna committe-
retur, alternisque se equitum turmae & dubia in-
sectarentur victoria, Tharsamunthes vir sane inter
Belisarij armigeros strenuus, Massagetarum gente
ortus, paruo cum comitatu, septuaginta ex ho-
stibus milites insequabatur: quo deinde in ma-
gnum iam campi spacium euadente, Romanis qui
hunc sequebantur, retro se ad suos recipientibus,
solus relictus hostes insequi nil desinebat: qua re
Gothi animaduersa cum equos circumegissent, in
hunc omnes vno agmine ruunt. tum ille medios
hostes peruadens, vno ex his quodam lancea per
medium corpus traiecto, in alios impetum facit, &
indefinenter impugnat. cum illi terga iterato ver-
tentes turpe in fuga aguntur, exercitus deinde astā-
tis verecūdia ducti (iam enim conspici se a suis re-
bantur) cū iterato versis in hostē equis se insectan-
tem inuadunt, eadem qua prius afficiuntur iactura:
liquidē vno atq; item altero praeualidis viris amif-
sis in fugā mox auertunt. quos Tharsamunthes vs-
que in castra acriter insectatus solus victoriā refe-
rēs incolumē se ad suos recepit. Sed cum paulo post
aliud cum Gothis bellum inisset, laeuam in tibiam
ictus

ictus, atque adeo dies non paucos acceptū ob vulnus prælio ablitiffet, vir perinde barbarus, ré grauitè ferens comminabatur, se statim in Gothos pro accepta iniuria vindicaturū. Vbi eo ex vulnere breui conualuit, nimio iam cibo vinoque oppletus, solus ire in hostes animo destinat, ab hiique pro accepto in pede iam vulnere poenas exigere. Cum itaque Pincianam ad portam denique perueniffet, emitti se ad hostium castra edixit. Custodes vero, qui Belisarij armigero & fortissimo viro nil fidei nõ exhibere induci non poterant, confestim fores aperuere, eumque quò veller abire finant: quem hostes mox cõspicati, per fugam ad se quempiam venire rebantur. Verum vbi is arcum intendit, & Gothi non satis hunc noscitant, viginti ferme in eum milites prodeunt, quos Tharsamunthes paruo molimento reiectos, sensim infectabatur. Postquam verò aliquanto maior Gothorum se vis demum inuasit, velut immotus suo constitit loco. Ast vbi copię omnes aduersus hunc confluxere, ab omnibus se tueri pugnando admitebatur. Quam rem cum è turribus prospexiffent Romani insanire quidem hominem arbitrabantur, haud tamen Tharsamunthem hunc esse sat norant, qui opera prætuliffet ingentia. Sed demum ab hostiū vniverso circumuentus exercitu, temerariæ audaciæ poenas hic luit. Cuius mors Belisario renunciata, non ipsū modo, sed ceteros omnes ita affecit, vt in maxima essent ex tanti viri iactura comploratione ac luctu, vt qui communem in eo milite sitam spem amiffiffent.

2. ATALIVS interea quidam, dum se æstas in autumnum circumegiffet, ex Bizantio Tarracinas se contulit, pecuniam deferens ab imperatore militibus debitam: veritus tamen ne obuij hostes vnacum pecunia & se è medio auferrent, ad Beli-

Tharsamunthes ex temeritate perit. Vinum nihil moderabile suadet, præsertim militaribus viris audacia sua freta. Tunc enim ignis in igne fuerit.

Pecunia quæ sit nervus belli, dux sapiens prouidet quantum potest, vt delusis hostibus eam tuò recipias.

farium scribit, curaret vt tutò ad vrbem venire cù pecuniis quiret. Tum Belisarius è corporis sui custodibus centum delectos cum equitibus duob. & ducibus Tarracinas mox mittit, ad se pecunias eas deferrent: ipse interea suspicionem hostibus confirmare, cum vniuerso exercitu in hos se bellum gesturum, vt ea barbari cura detenti, nec pro necessariis conuehendis, nec alia quauis de causa castris excederent. Postquam vero cum Atalio iam iam affuturos quò miserat milites demum cognouit, copias omnes vt pugnaturus disponit & instruit: ipsum id & barbari facere, & parati ad bellum astare. A mane itaq; Belisarius circa portas paratù militem tenuit. Sciebat nanq; Atalium, & quos illi dederat socios, noctu ad se peruenturos, circa meridiem verò suos prandere mox iubet: hoc ipsum & Gothi facere, rati omnino sumpto iam cibo, hostes in acie pròdituros. Sed paulo post Belisarius Martinum Valerianumque suis cum turmis in campos Neronianos dimittit, iussos quam maxime possent hostium copias perturbarent. A Pinciana autem porta equites sexcentos ad castra emittit, quibus tres ex armigeris suis præfecit. His statim aduentibus hostium vis magna occurrit: diu nò pede collato pugnatum, sed alternis concedere inuadentibus, & tergiuersando se inuicem insectari, ita vt volentes iam viderentur, & ex composito diei reliquum tempus conterere. Denique in alterutrum his ira & indignatione succensis, valide pugna inicitur, & multi vtrinque mortales ac fortissimi quiq; concidunt. Sed vtrisque cùm ab vrbe, tum è castris superuenere subsidia: quibus inter cæteros strenuè se immiscensibus, prælij labor exaugeri cœptus, & vtrinque ingens editus clamor bellantes exterruit. Romani tandem sua hostes virtute impulsos in fugam vertunt. Hac ipsa in pugna Cutilas

*Belisarij
strategema,
quo Gothos
detinet tan-
sister dum
Atalium cù
suis Romanis
ingredian-
tur.*

*En velita-
tione acris
pugna.*

*Cutilas ha-
bam infixã
capiti diu
gestat.*

vir

vir strenuus, telo caput medium ictus, idque præfixum adhuc in vulnere gestans, hostem insectabatur, & impetu facto cum cæteris, qui prælio fortè superfuere, circa occidentem iam solem urbem inuehirur cum tremula adhuc in capite hasta, magni profecto momenti spectaculum. Arxem præterea quempiam Belisarii præfecti armigerum, Gothus vir quidam & sagittarius inter nares & dexterum oculum vulnerarat, sagittæq; spiculū ad occipitiū vsque descenderat, haud tamen id vsquam comparabat, sed hastæ quod reliquum visebatur præfixum ita extabat in facie, vt Arxe hoc equitante concuteretur: qua vtique re Romani conspecta obstupere. In campis autem Neronianis barbarorū res superiores fuere, atque adeo vt vbi Valeriani, & Martinique copix Gothorum infinita cum multitudine prælio gesto, strenuè se ab his explicassent, & vt grauiora Romani milites passi in maximum venissent vitæ discrimen, Bochem statim Belisarius iussit laborantibus suis suppetias ire, & equitum turmam tam equis quam viribus validam Neronianos in cæpos educere. Iamq; serum diei erat, & turma Bochem ducem secuta Romanis opè latura, cum primum comparuisset, subito facta barbarorū est fuga: quibus cum nimium Boches insisteret fugientibus, à duodecim hastatis est circumuentus, & quia subiecto erat thorace munitus, inflicta illi per barbaros vulnera, haud multum hunc affecerunt. Sed Gothus quidam post terga mox subiens, ea ex parte corpus nudatum temere nactus, vulnus quidem sed non letale inflixit, vel quòd in mortis discrimen induceret, extemploque & ex aduerso alter læuū hunc in brachium ferit, eique læuū certum transuersa plaga præcidit. Valerianus vero ac simul Martinus quæ gerebantur protinus cōspicati, auxilium latūri accurrunt, & versis con-

*Arxē con-
simile 79-
bur.*

*Valeriani
& Martini
fortis defen-
sio.*

*Bochii intre-
pidus in præ-
lio animus.*

*Præclari du-
ces socio in
periculis
versantur.
opem ferunt.*

festum in fugam hostibus, Bothisque equum ex habenis ductantes ad urbem perueniunt. Iamque nox apperebat, & cum pecuniis Atalium venerat, reuersique ex prælio milites vulnera procurabant. Sed Arxii ex facie cum auellere medici sagittam vellent, aliquandiu periculi magnitudine territi vulnere admouere manus nil audent, non oculi gratia, quem nullo pacto integrum seruari imposterum posse suspicabantur, sed ne venas ac nervos interrumpendo, qualia in ea corporis parte sunt plerumque virum ex Belisarii familia fortissimum perderent. Medicus deinde Theoctestus nomine, in Arxii cervicem innixus sciscitabatur ab homine num nimium suo ex tactu indoluisset: quo respondente, dolore se proculdubio affici: *Salvus ergo futurus es, inquit, nec oculi ullam patieris iacturam.* Hæc medicus fidens sedulo affirmabat, quia coniectura perceperat, haud procul a cure spiculum penetrasse. Hæc itaque quæ forte exarabat præcisa, colligatæque vinculis affecti hominis corpore, & ea parte qua plurimum is indoluerat intercissa, auellit statim ac paruo molimine spiculum, tribus prominentibus hamis, cum eoque hæc quod reliquum erat eduxit. Sic factum, ut Arxii liber omnino & sine vlla corporis offensione euaserit, nec aliquod ei in faciem vlcus relinqueretur vestigium. Cutilas verò auulso iam violentius telo (altius quippe in vulnus descenderat) linqui mox animo coepit, & manantibus venis sanguinis profluuii fieri: vnde phrenesis morbo correptus, non longe post moritur. Boches deinde affatim è brachio sanguine profluente, statim moribundus procubuit. Cuius tam repentinae mortis id causæ medici afferebant, quia non recta sed transuersa fuisset illi inflicta in musculo plaga, vnde post tertium diem è vita excessit: quorum virorum ex morte, per totam noctem in luctu ciuitas fuit. Gothorum

*Theoctesti
medici opera
vita Arxii
consulitur.*

*Cutilas ex
vulnere moritur.*

*Bothis
mors.*

rum verò & comploratio varia & eiulatus quam maximi è castris exaudiri, Romanique item magnum in modum id admirari, cui tantopere barbari communem quererentur iacturam, cum nil mali, quod magni esset momenti, in ea prima congressione his illatum fuisse sit visum, nisi quia perpau- cos quosdam amiserint: quod ferme etsi antehac sæpè, nec minori quidem cum detrimento his accidisset, haud tamen præ ingenti hominum multitudine eos terruerat. Sed compertum postea est, primores bello viros, è castris Neroniano in campo locatis, eo in prælio nuper amissos, Gothos tunc deplorasse, quos Boches vir strenuus primo impetu interfecisset. Post hæc, gesta nonnulla leuio- ra prælia sunt, & iccirco non necessariò visa li- teris commendanda. Sed per omnem eam obsi- dionem sexagies certatum ac septies est, ac bis de- mum, vt in subsequentiis explicaturi deinceps sumus.

3 EXACTA autem hyeme & huius belli, quod Procopius scripsit, anno secundo iam finem sorti- to, cum in autumnum se verteret æstas, fames si- mul ac pestis urbem inuasit. Militibus nanque fru- mentum duntaxat defecerat, cætera abundè omnia erant. Romanis verò & res frumentaria deerat, & pestilens morbus hos acrius degraubat. Quibus rebus cognitis Gothi, nec bellum cū his inire tunc velle, sed enixè curare, ne de cætero aqua urbè in- ueheretur. Aquæ ductus duo inter Latinam sunt & Appiam viam, celsissimi quidem, & fornicibus quam maxime in altum euecti, sed eo in loco hi in- uicè coeunt, qui ab vrbe quinquaginta stadiis ab- est, & modico interuallo diuersam in viam ver- tuntur. nam qui priorem sortitus est in dexteram locum, in læuam mutata regione excurrit: & vtri- que rursus in vnâ conueniunt, ac priore deinceps

*Fortium dū
cum mors
luctuosa.*

*Gothorum
primarij bel-
latores à Bo-
che interfe-
cti.*

*Belli affecla
fames & pe-
stes.*

*Gothorum
strategema.
Aquæ du-
ctus Roma-
ni duo.*

*Validū præ-
sidium in
Romanorū
perniciem à
Gothis tuto
loco colloca-
tum.*

*Æteli Roma-
ni solique
clementia
& bonitas.*

*Romanorū
ad Belisa-
rium ora-
tio, qua ho-
mines ad
belli incom-*

loco recepto, iterato se ab inuicem dirimunt: in intermedio autem loco præsidium extrat utroque ædificio hoc circumcinctum, cuius inferiores fornices dum varia materia effarciunt barbari, munitionis in speciem reddunt, ibique militum non minus milibus septem in custodiam positis, Romanos sedulo prohibere, ne quid ea è regione necessariorum rerum in urbem inueherent: vnde spe omniam destitutos quæuis mali species circumfilit, iam enim frumentum maturefcebat, & Romanorum militum audacissimi quique pecuniarum & lucri cupiditate ducti, equis inuecti, & alios vacuos post se trahentes, noctu in segetes haud procul ab vrbe perueniebant, defectasque cum stramento & iumentis impositas, hostes fallendo in urbem clam deferebant, ingentique precio venditabant Romanorum primoribus: cæteri inferioris fortis tunc homines, ex herbis nonnullis in cibum desumptis degebant, quales intra mœnia sua passim sponte nascuntur: & hæc quidem in agro Romano non hyeme, non alio quouis tempore desunt, sed affluo florent ac de se germinant, & ea copia sunt, vt vel equos obsessi his alerent. Quidam præterea vel ex carne morientium in vrbe mulorum iumentorumque aliorum confecta farcimina clam venditabant. Sed postquam segetes defecere, & ad mala accumulata iam peruenerant Romani, Belisarium mox circumfistunt, & prælio vno de summa rerum decernere cum hoste cogunt. Romanorum neminem à pugna vel defuturum polliciti: quem demum hærentem ac dubium, & rerum necessariorum angustia degrauiatum, è plebe quidam affaci huiusmodi sunt. *Haudquaquam, præfekte, vt incautos hinc nos deprehendit fortuna, sed omnia nobis aliter euenerunt ac ipsi sperauimus: quippe qui pro nostro pristino desiderio rem assecuti, in præsentem calamitatem peruenimus.*

nimus. Et superest quidem adhuc animis nostris concepta prius opinio illa, per quam optimè per Imperatorem nostris rebus prouisum iri, tametsi in dementia uersa ea hoc tempore prouidentia sit, & in ingentium malorum materiam. Nunc uerò ad id est demum necessitatis peruentum, ut uel in presentia eniti uelimus, & armati in hostem prodire audeamus: & certè danda nobis uenia est, si in Belisarium fidentius forte, quam deceat, loquimur. Non enim uacuis necessariis rebus uenter pudere nouit. Excuset, ut lubet, presens petulantiam nostram fortuna, omnium nimirum, & merito quidem, molestissima esse apparet producta infelicibus uita. Quæ nobis accideret prospicere hinc potes: ager noster hic omnis, & loca hæc cætera hostium subiecta manibus sunt. Vrbs ipsa hæc bonis omnibus est interclusa, nec satis scimus, ex quoto iam tempore Romanorum nonnulli iam uita perfuncti, sic strati iacent, ut recondi terra nil possint. Ipsi uerò qui superstites sumus, summam ut dicam, haud secus in nos ac in mortuos ipsos congeri mala omnia peroptamus: quæ profus tolerabilia ut fames his esse ostendit, qui in hæc fortè inciderant: ita ubi demum ipsa hæc comparuerit, cū cæterorum malorum obliuione inuadit, & præter mortem hanc ex se prodeuntem, quod uis aliud mortis genus uoluptati ut sit mortalibus facit. Ut igitur & nos non id profus esuriendo detineat malum, pro nobis ipsis iam finito desumamus certamen, ex quo est omnino futurum, ut uel hostes nunc superemus, uel aliquando tandem liberemur his malis. Nam quibus salutis spem fortè allatura est mora, recordie proculdubio arguentur, si anticipando periclitandoque rerum summam in discrimen deduxerint: hi uerò quibus cunctando & prolatando difficilior certamen efficitur, si plusculum id uel ad breue extraxerint, huius nimirum moræ potius sunt inuisandi, quam accelerate & subita petulantia. Ad hæc Belisarius ira respondit: *Quæcumque à uobis uel ante hæc expectabam, nunc denique peregistis, & præter*

moda non
planè assue-
facti petunt
sibi ut li-
ceat (primo
quam fames
obruantur)
in certamen
aduersus
validissimè
exercitum
descendere.

Belisarij re opinionem profecto mihi nil accidit, quippe qui iam pri-
 sponso, qua dem sat calleam vulgus rem esse inconsultissimam, nec
 ostendit nul presentem ferre fortunam scire, nec aliam de futuris consu-
 lo modo lere, sed rebus vel difficilimis perquam leuiter & enixè
 comincire, sed rebus vel difficilimis perquam leuiter & enixè
 ut imbellis incumbere, ac precipitanter suam in perniciem ire
 & parum duntaxat nosse. Ipse verò pro vestra intolerantia, nec
 sapiens mul volentes quidem disperditum eam, nec Imperatoris res
 zitudo sa vobiscum unà ut intereant, sinam. Bellum nanque non
 pienti duci temeraria solet celeritate geri, sed optimè consulendo &
 (quorues lu providendo temporum momenta metimur. Vobis
 ber)leges quidem aleam ludere existimantibus, unum libet &
 belli pacif semel pro rerum summa iactare talum: mihi verò non
 ve praescri- ea consuetudo est, utilitati & commodis, temporis ce-
 bat. leritatem ut praferam. Proinde vos pollicemini aduer-
 sus hostem pugnatum ire: Sed quando antehac unquam
 belli vos studiis incubuistis? vel quibus nam perdidici-
 stis hæc armis, quæ nec exercitatione tenuis admittere
 res bellica nouit? Nunc verò pro vestra hac animi prom-
 ptitudine equidem lator, & pro excitato hoc vobis tu-
 multu veniam do. Sed quemadmodum non suo per vos
 hæc gesta sint tempore, & hac nos mora ut plurimum pro-
 futura vitamur, significabo. Exercitum nobis vniuerso
 ex orbe contractum, multitudine infinita impe-
 rator transmisit, classèmq; item quanta antehac
 nunquam Romanis fuit, quippe quæ & Campaniæ
 litora, & sinus Ionici partem iam maximam conte-
 git, & post paucos fermè hæc dies cum omnibus
 ad vitam necessariis est ad nos peruentura, ita ut
 nostram hanc rerum inopiam soluat necesse est: af-
 futuræque propediem tot copiarum sunt, sagittarum
 multitudine barbarorum ut obruant castra. Animo
 itaque agitavi in aduentum iamiam affuturi exer-
 citus, pugnae tempus differre, & cum securitate po-
 tius belli totius victoriam nostris afferre, quam
 temerario ac repentino consilio salutem omnium
 prodere. Ut autem quamprimum se hi ad nos con-
 ferant,

Sapiens dux,
ne populus
in rerum
extremo cō-
sistutus de-
sponderet
animum, be-
nignè prouisi-
det.

ferant, nec moram de cæro trahunt, prouidero. His Belisarius populum verbis solatus, ab se Romanos dimisit, ac statim Procopium, qui hæc litteris commendauit, Neapolim contédere iussit, (fuerat nanque fama perlatum, eò Imperatorem exercitum transmissurum) eique imperat, magnam vim nauium frumento compleret, & milites omnes vt cogeret, quos tunc ex Byzantio aduentasse illuc contigisset, vel quicquid equitù esset custodiæ gratia eodé relictù, quorum non paucos in Capaniæ loca secessisse acceperat: nōnullos præterea asportaret ex eorum locorum custodiis, cū hisque vnâ ad se demū rediret, Hostiâmq; demum frumentum conueheret, Romanorù præsidium. Procopius itaque, comire sibi assumpro Mundila armigero, & paucis equitibus aliis, Capenam portam noctu egressus hostes fefellit, qui secus Appiam viam custodias faciebant: qui verò cum Procopio Mundilâque abierât equites, cūm Roman iâ redissent, in Campania Procopiū esse & Roman venire nunciauerūt, nec in hostiū quempiâ incidisse, cūm comperitū Romani haberēt neminem barbarorù nocte intēpesta extra castra vagari. Belisarius verò fidentior factus vim magnam equitum in proximas Gothorum munitiones immisit, iussitque si quos forte barbarorum deprehenderent, per causam necessaria in castra conuehendi iter hac facere, vel fortè excursions sedulo facitare, vel suis quoquâ pacto moliri insidias, quo minus hæc agerent enixius prohiberent, vt & ciuitas ipsâ minori quàm prius penuria premeretur, & barbari obideri potius quàm obsidere alios viderentur. Martinum autem Traianūmq; cum militibus mille Tarracinas abire iussit: quibus cum & Antoninam coniugem misit, traduci que eam Neapolim imperauit, ean-

Cc. ij.

*Procopius à
Belisario
Neapolim
abiegitur.*

*Solertia
Procopij mu-
nus sibi com-
missum stre-
nue perfici-
entis.*

*Belisarius
obsidēres
obsidere nō-
titur.*

*Antoninā
uxorē Nea-
polim mit-
tit.*

Præsidia sibi commoda varii locis collocat.

In veterum bellis fuit locorum saceris exercitiis discatorum habitatio: securis sequentibus, non item.

Martini & Traiani fortitudo Antonina profpicit, & Gothos coequet.

dem ibi in tuto sortem expectaturam, quæ sibi met occurrere imposterum esset. Magnum deinde Sindusëmque quingentorum militum duces, Tybur in præsidium destinat, quod oppidum stadiis centum distat & quinquaginta ab vrbe. In Albanum vero, quod stadiis totidem abest, & in Appia quõdam via situm, Grintheum quempiam cum Erulis præmiserat, quos Gothi inde vi depulere. Extat autem Pauli Apostoli templum Romanis procul à mœnibus stadiis decem & quatuor, iuxta quod Tyberis fluit, vbi nullum patet munitum esse præsidium. Porticus tamen eodem ab vrbe pertinens, circâque & ædificia alia pleraque non satis ad inuadendum opportunum locum hunc reddunt. Patet & Gothis ad id sacrarium via, per quos omnibus constat per id belli tempus, in neutra dedicata apostolis æde quippiam editum, quod inclementibus vel molestius esset, vel quoquam pacto ingratum, sed sacratos ibidem viros liberè permisisse rem diuinam peragere. Valerianum itaque Belisarius iussit in ea & propinquiora Pauli sacrario loca Hunnos educere vniuersos, ac iuxta fluminis ripam castrametari, vt ea è regione equi liberius alerentur, & simul coërcerentur acrius Gothi, ne liberè suis procul à castris & pro arbitrio vagarentur. Sed Valerianus cum suis castris iam communisset, ex præfecti imperio Romam contendit. His omnibus Belisarius constitutis perfectisque, sic quiescebat, vt nullam incepturus per id temporis pugnam, sed è muris tueri malle se appareret, si quis fortè vim illaturus accederet, frumentumque nõnullis Romana è plebe hominibus impartiebat.

4 MARTINVS interea & Traianus noctu hostiũ castra transgressi, postquam Tarracinas uenere, dimissa in Campaniam cum paucis Antonina: ad eius regionis præsidia cum denique peruenissent, inde

inde mouentes, Gothos qui ea diuagabantur irruptione facta, de improviso adoriuntur, & ita coërcere, vt ea per loca vagari haudquaquam iam liberè possent. Magnus verò Sindusèsq; præfecti Tiburtini præsidij muros, sicubi forte collapsi iam essent, breui restituerunt: & vbi in tuto hi constiterent, hostes qui non procul inde munitionem haberēt, acrius statim incessere, & crebris incurfionibus factis, barbaris tandiu terrorem incutere, suis necessaria conuenientibus, quandiu Sindus integer viribus fuit. Is nanque in dexteram manum lancea ictus, præcisus nervis bello inhabilis redditur. Hunni insuper, vt supra iam diximus, quamproximè hostes castris locatis, non minoribus malis Gothos afficiunt: qui utique cùm haudquaquam ad victum possent necessaria, vt soliti erant, inferre, pestifero morbo protinus opprimuntur. Lues igitur cùm hos inuasisset, magnam vim hominum sustulit, & in his præcipuè castris, quæ circa Appiam viam locauerant barbari: è quibus qui fortè incolumes euasere, ad altera castra se transtulerunt: ipsum id Hunni perpeffi, urbem mox ineunt. Procopius verò vbi primum in Campaniam venit, non minus militum quadringentos contraxit, frumentique maximum numerum nauibus recens impositum, præparatum habebat. Antonina huic haud longe post adfuit, quæ secum classis curam suscepit. Per id tempus & Vesuuus mons emugierat quidem, sed haud dum cineres eruclarat, tamen ex eius mugitu eruclarus iam credebatur, vnde & proximos accolæ formidine ingenti affecerat. Hic mons à Neapoli stadiis abest septuaginta, in eamque urbem vergit, & Boream versus: sed præcisus ille vrbem est, inferiora eius frequentibus syluis umbrosa, superiora verò abrupta & penitus inuia. huius in montis cacumine medio hiatus profundior patet, ita vt con-

*Magnanimi ducis
plaga inducias
hosti largitur.*

*Gothos lues
inuadit,
quæ ad victum
necessarius rebus
carerent.*

*Vesuuus mons
mugitus*

Situs

Cacumine

*Vorago.**Ignis.**Cineres.**Damna ab
istis cineribus
illata.**Quam longè
deserantur
à ventis.**Aer nitidif
simus in ca-
eumine.**Nona Beli-
sario substi-
dia missa.*

iectari sat possit, in penitissima terræ hunc pene-
trare, ignemque ex infima parte exillere quivis po-
terit conspiciari, qui in eius voraginis supernum os
procumbere aulit. Vnde & flamma in semet fota
altius excitatur, nulli tamen qui ea in regione sunt
hominum negocium exhibet. Veruntamen vbi soni-
tum mugienti similem mons ediderit, non longe
post cineris vim quandam ingentem emittit, & si
quem forte iter ea habentem emissus cinis depre-
henderit, nulla huic erit vitæ spes reliqua. Quod si
in domicilia is forte sublatus cinis incidit, & hæc
quidem nimio degravata onere collabuntur. Por-
rò si validior tum ingruerit ventus, sublimem adeo
cinerem agit, vt spectari ab homine non amplius
queat, & eò deseritur, quò proclivior ventus abstu-
lerit, in longinquam plerunque delatus regionem
illabitur. Ferunt nanque cum in Byzantium semel
cinis hic recidisset, sic eius loci homines terruisse,
vt eo ex tempore ad nostram ætatem annuis deum
supplicationibus placent. In Tripolique item Li-
byæ, altero & subsequenti anno illapsum affirmât,
& ante centesimum annum eodem in monte mugi-
tum factum, & hunc alterum paulo post subsecu-
tum. His præterea mirificè factis affingunt, hoc ip-
so in Vesuvio monte si ea rursus cinerum eru-
ctatio fieri contigerit, necessarium fore omnino, ea
in regione loca omnium frugum iacturam vt sub-
eant. Eo in monte aër quidem nitidissimus est, &
suapte natura omnium saluberrimus. Ad hunc mô-
tem & medici diutina rabe affectos transmittunt.
Sed de hoc hæctenus. Aliæ interea ex Byzantio
copiæ ad Neapolis portum delatæ nauigiis sunt,
& hæc quidem tria millia fuere Isaurorum, quos
Paulus & Conon ductabant. Ad Hydruntem verò
Thraces equites octingenti numero appulere. Ioâ-
nes Vitaliani tyranni olim ex sorore nepos, his
præerat,

præerat, cum eoque milites alij equestri ex ordine mille. Iamque & Zenon cum equitibus trecentis per Samnium Latinamque viam Romam peruenerat. Ioannes deinde cum cæteris omnibus in Campaniam venit, contracta non parua plaustrorum ex barbaris copia. his deinde quingenti alij quidam se adiunxere, & agmine vno iuxta litus inter habebant, vt si quid hostile his obuium fieret, castrorum in speciem rhedis se circumdarent, indeque vt ex vallo strenue tuerentur: iussis quidẽ qui circa Paulum erant & Cononem, vt celerius nauigarent, secumque vna Tyberina ad ostia peruenirent Romanorum præsidium, frumento plaustris quod satis foret imposito, & nauibus non modo re frumentaria priusquam discederent oneratis, sed vino & cæteris necessariis. Rebantur enim Martianos Traianosque milites in circumiectis Tarracinae locis se conuenturos, indeque vna abituros ad urbem. Sed cum in propinquo venissent, certiores sunt facti paulo ante reuocatos hos Romam venisse. Belisarius interea Ioannem suis cum copiis aduentare præmonitus, & veritus admodum hostes qui multitudine abundarent, ne sui præpaucitate opprimerentur, si obuiam his processissent, nouo consilio adiecit animum. Flaminiam portam iuxta quam hostes castra locauerant, & ipse in huius belli primordiis, grandibus saxis iccirco obstruxerat, vt supra iam diximus, ne ea Gothi vel vim sibi inferre facile possent, vel insidias in urbem moliri, præferim cum ad id tempus ea ex parte nec pugna quidem attentata fuisset, nec barbari aliquid inde suspicarentur sibi hostile fore, noctu & clam amolitur, & maiorem exercitus partem ibidem instruxit: atque vt primum dies illuxit, Pincianam per portam Traianum Diogenemque cum equitibus mille emisit, iussos imprimis barbarorum castra

*Plaustrorum
usus in bello,
quum hostili exerci-
tus sit obu-
ium.*

*Belisarius
strategema,
vt penuria
obfessorum,
mature &
tuto consu-
leret.*

*Dux sapiēs
uentis aciē
ad omnes e-
uentus in-
tendit.*

*M. Ofens ex
improviso
adoriri, tu-
visimum.*

*Castra Go-
thorum in-
uaduntur.*

*Quam necesse
saria sint in
longis obsi-
dionibus ca-
stra vallis
& fossis pro-
bè munita,
vel ex hoc
exemplo li-
quet.*

ita inuadere, vt si hostes his obuiam irent, fugam haudquaquam capessere vererentur, sed ad moenia vsque cursu effuso contenderent. Ipse interea nōnullos constituit milites, qui refugientibus ad se præsidio forent. At ille, vt erat iniunctum, barbaros statim incesse, & ad prælium irritare: qui protinus prouocati, nulla interposita mora e castris omnibus prodeuntes, oppugnatum hunc conuenere: quo factum, vt concitatissime utique se ad muros conferrent, Romanis quidem fugam dissimulantibus, & Gothis existimantibus hostes se insectari in fugam actos. Quos quidē vt primum suorum tergis insistere Belisarius vidit, Flaminia parafacta mox porta, eaque eductum exercitum, in barbaros nil tale sperantes immisit: quorum propinqua ad castra & eadem via locata, angustior in fronte aditus erat, præcēpsque, & fere imperuius. in eo armatus quidam constiterat, optima quadam habitudine corporis barbarus, qui vbi hostes aduentare peruidit, locum præoccupat, ibidēque se tuēdo insilit, & a loci angustis alios prohibendo, socios sibi ad opem ferendam concibat: sed hunc statim Mundilas naetus obruncat, & in eas angustias succedere barbarum deinceps neminem finit. Romani deinde progrediendo, nullo e barbaris iam retinente, quamproximē eorum ad castra venēre, quæ statim nonnulli, etsi inuadere demum tentassent, violētēque capere, paucis tamen resistētibz barbaris, in custodiam positis, his castris potiri minime potuerunt. Nam amplissima quædam, & in immensam profunditatem descendens fossa intercedebat. terra nanque quæ inde iam fuerat egesta, interiorem semper castrorum in partem recta cūm in altitudinem excreuisset, pro muro barbaris erat: qui utique cūm circumuallati præacutis & confissatis sudibus essent, fidenter ac fortius subeuntem

cem in hostem pugnabant. Quidam verò Belisarij armiger Aquilinus nomine, vir sanè acerrimus, equo euectus in media hostium castra profiluit, ibique barbaris interfectis nonnullis, seque aliis circumstantibus multis ac tela crebro eiaculantibus, equus quidem ictus mox cecidit: ipse verò ex insperato per medios hostes euasit, pedesque ad Pincianam cum focis portam deferebatur: barbaros tamen Romani quosdam se adhuc insectantes, cõuerfi in terga dum feriunt, nec opinantes quidem occidunt. Quod utiq; egregiũ facinus cum Traiani milites, qui tum fugabantur, spectassent, & ipsi simul, equitatu iuuant, qui ea fortè instructus paratusque aderat, fuga repressa, cursũque citato hoste inuadũt se antea insequentẽ. Tum Gothi de improviso ab his circumuenti sæde contrucidari, & his ingens inferri clades, perpauca tamen in castra se ex fuga recipiũt: quo factum, vt istorum ex casu cæteri se intra castra trepidi rerum suarum sedulo continerent, extemplo rati Romanos se inuasuros. Eo in prælio barbarus quidã Traianũ in faciem ac supra dexterum oculum ferit, & spiculum quidem sic totum introrsus adegit, vt ex eo nil penitus cõpareret, tametsi illud porrectius esset: sagittæ verò lignum quod foris extrabat, vi nulla excussum, solo mox decidit, quia opinor, hastæ spiculum non satis adhæserat. Traianus verò cum ictum nil præsensisset, hostem erat ad insectandum trucidandũque prorsus intentus: post annum autem quintũ sua id sponte spiculum in fronte illi sic prominebat, vt eius summitas facile compareret. tertius iam agitur annus cum paulatim semper exit, & spero fore non longe post excussum id penitus iri, tametsi nil quicquam gestanti negocij afferat.

5 BARBARI interea de bello iam desperare, & identidem consultare, quemadmodum soluta

*Aquilini
foristudo.*

*Vnius audacia
alios ad
idem audendum
impellit.*

*Traiani
vulnus.*

*Bellator in
ardore pugnae
vulnus negligit.*

*Robustus in
uat natura.*

*Pessis in numero
exer sien, dicitis*

aduersarij
 prudentia
 & hostilis
 subsidij adu-
 raris rumor
 Gothos ad
 noua consilia
 impellit.

obsidione adirent. Quippe qui partim in se lue
 defœuiente, ab hoste partim ita deperderentur,
 vt ex infinita illa hominum multitudine, reliqui
 facti per pauci essent: haud tamen opprimere hos
 desierat pestis, & cum verbo quidem alios obfi-
 derent, re tamen ipsi obsidebantur, vt omnibus ne-
 cessariis interclusi. Sed postquam exercitus alios
 ex Byzantio terra marique affuentasse Romanis
 suppetias accepere, nec ex sua hos magnitudi-
 ne metirentur, sed tales esse iam crederent, qua-
 les in maius solet rumor efferre, magno opere fu-
 turum reformidantes discrimen, de discessu aperti-
 us decernebant. Vnde Romam oratores mise-
 runt, & Romanum inter cæteros virum apud Go-
 thos vt probitate, ita & autoritate tertium post
 regem locum diu iam consecutum. Qui Belisarij
 in conspectum vt venit, orationem huiusmodi ha-
 buit: Neutri nostrum ad utilitatem bellum hoc conces-

Legati Go-
 thorum ad
 Belisarium
 oratio singu-
 lari artifi-
 cio scripta.
 haudquaquam
 praterant,
 Stultorum
 esse hominum
 nequa
 Belisari-
 um ad pa-
 cis cogitatio-
 nes impelle-
 re nititur.

sisse, nemini incognitum est, qui ad rerum difficilima-
 rum ex belloque prodeuntium experientiam venerit. Quis
 enim ex utroque exercitu vir, quem utrinque res gesta
 haudquaquam praterant, Stultorum esse hominum ne-
 get, innumeris velle calamitatibus, repentine ob gratiam
 contentionis & pernicacie affici, nec ullam molestiarum
 solutionem denique inuenire? his equidem dictis nemi-
 nem reor qui non profusus desipiat, contradicendum. Cum
 hec itaque se habeant, decet quidem utriusque exercitus
 duces, propria gloria subditorum salutem ducere potio-
 rem, quæ æqua & utilia sunt, non sibi solum deligere, sed
 hostibus vel utcumque insensis, & hac via presentes dif-
 ficultates dissoluere, nam quæ mediocria sunt concupiscere,
 quas cumque molestias demit, contendendo verò & dissi-
 dendo nil peragi potest, quod deceat. Nos itaque vt bellum
 id dissoluatur, hac ad vos venimus, ea sedulo preferentes,
 quæ utrisque nostrum sunt profutura: tametsi creditum sit,
 de nostro nos iure vobis hoc modo concedere. Ipsi verò
 volite

nolite nobiscum unà altercando & disidendo potius interire, quàm optimè consulendo deligere quæ vobis plurimum sunt. conduclura: nec mutuas finite ac perpetuas inter nos orationes haberi, sed ut libuerit, mox interfari, ac breuibus demum absolui, si quid forte amicè dictum haudquaquam visum sit. Sic enim & explicari utrinque paucis quæcunque animo fuerint, & decentia omnia peragi poterunt. Ad hæc Belisarius ita respondit: *Dialogus noster iste si longius prouehatur nil impedit, dum modo pacifica æquioraque sint, quæ colleque per nos proferantur. Tum Gothi rursus: Iniuriam nobis intulistis Romani, quippe qui in amicos & socios arma desumitis. Sed dicturi iam sumus, quæ singulos vestrum non ignorare existimamus. Gothi quondam loca hæc sibi Italiae pepererunt, cum Romanis vobis nil violentius ademissent. Sed Odoacer olim Imperatore sublato in tyrannidem Rempublicam hanc immutatam obtinuit. Zenon interea, qui Orientis tunc temporis potiebatur imperio, cum vindicare alterius vellet [& Gothi] Imperatoris iniuriam, & has terras tyrannide liberare, Odoacrique vires dissoluere de se minimè posset, commemoratis Theoderico Gothorū duci honoribus, quos ab se accepisset, (suerat nanque inter Romanos patricios & consulares ascriptus) facile suadet, etsi obsessurus is Byzantium erat, ut depositis erga se odijs, ex Odoacre pœnas ob iniuriam Augustulo Imperatori illatam exigeret: quibus exactis, & de tyrannide Odoacro eiecto, ipsi sibi & Gothi hæc loca rectè iustæque parta haberent. Hunc igitur in modum ipsi, Italia suscepto imperio, leges simul & Rempublicam saluas non minus reddidimus, quàm superiorum alius quisquam Imperatorum. Theoderici verò sine alterius qui Gothis antea imperasset, nullæ extant vel scriptæ vel sine scripto leges. Quæ autem ad diuinum attinent cultum fidemque, sic integre Romanis seruauimus, ut Italorū opinione, Gothorū nemo in id, quod*

Belisarij
legatorum
que collo-
quium.

Iura Gotho-
rum in re-
gno Italiae.

Predicatio
gubernatio-
nis Gothicae.
Nullum non
maquet iapi-
dem solers
legatus, de
dominatio-
nis suorum
fundamen-
tum adifi-
ciumque sar-
tum testum
conseruet.

ipse sentiret, vel violenter vel ultro transtulerit: quis potius in eorum plerūque concedentibus Gothus sententiam, nil profusus per nos curæ adhibitum. Accedit etiam quod Romanorum sacraria eo in honore sint apud nos habita, ut à nullo nostratium hominum sit, qui ad ea confugerit, violatus. Omnibus præterea urbanis antehac magistratibus Romani perfungebantur, Gothus vir nemo eorum particeps factus: vel procedat in medium qui profusi nos ista non verè existimet: addat & consularem quispian dignitatem, qua etsi Gothi ab orientis Imperatore donati, Romanis tamen perfungi liberè permiserunt. Vos verò, cum hæc ita se habeant, Italiam quidem per Odoacri barbaros malè tunc habitam, haudquaquam tuendo vestri ut iniuri vendicabitur, præsertim cum ad decimum annum grauisissima illi in Italos ac nefanda exercuissent. Nunc verò iuste hanc possidentibus, cum vestra nihil in eis sit, inferre vim vultis. Abite ergo à nobis hinc procul, & vobis quæ vestra sunt habetote, ac cætera item quæ depopulando diripuistis, nuda saltem quæ reliqua sunt nobis relinquit.

Actio iniuriam in Iustinianum & Romanos.

Responsio Belisarij, ad ea quæ de iure Gothorum dicta fuerant.

Ad hæc Belisarius: Etsi breuiter, inquit, & iusta quedam vos dicturos polliciti esus, oratio tamen hæc vestra ut longior fiat, ita & per vos insolentius habita. Zenon quidem Imperator in Italiam Theodericum transfinit, Odoacro ut bellum inferret, non sibi ut huius imperium vendicaret. (quid enim poterat apud Imperatorem à tyranno tyrannus differre?) sed ut ea prouincia ab se liberata, imperanti sibi subiceretur. Theodericus verò aduersus tyrannum strenuè omnibus constitutus, ingratitude est & in rebus quidem non mediocribus usus, quippe qui has Italia terras domino restituere haudquaquam decreuit. Sed eius equidem sententiæ sum, eiusdem esse criminis reos, qui vim cuiquam inferat, & qui res proximo non volens restituat. Ipse verò Imperatoris hæc loca alteri cuiquam non sum proditurus. Si quid verò à me imperare aliud vultis, explicandi quid verbis anime insit, fa-

Belisarij mens immota manet.

cio potestatem. Tū barbari: Nos quidē ad verum expli-
 casse iam omnia vestrum neminē latet, non enim volumus
 rem in contentionē deduxisse videri. Sicilia insula, opulenta
 quidē & magnitudine præstantissima vobis concessi-
 mus, sine qua nec Libyā in potestatem redigere poteratis.
 Ad hæc Belisarius. Et nos item Britanniam Gothos ha-
 bere sibi permittimus, Sicilia longē præstantiorem, Roma-
 norum quondam ditionis effectam. Par enim est, ut qui
 priores beneficia contulere, vel gratiam parem ut referat,
 benefactorum vicissitudinem. Non enim si de Campania
 vobis, siue Neapoli aliquid de me pollicerer, adhiberi
 mihi fidem essetis, quia Imperatoris bona haudquaquam
 dispensare pro nostro arbitrio possumus. At si pecuniam
 constituerem illi per vos in annos singulos dependendam,
 ad eius sunt voluntatem omnia peragenda, non enim alte
 rius est, nisi possidentis, loca tueri. Effet itaque ad Impe-
 ratorem omnino ex vestris quissiam per nos dimitendus,
 qui rerum condiciones ab eo acciperet: & tempus insu-
 per aliquod statuendum, quo exercitus ipsi in indutijs es-
 sent. Sed esto, (si modò id placet) res ita ut diximus, per-
 agantur. nō enim vobis pacem volentibus, quo minus hæc
 fiat, obstiterim. His dictis colloquio vtrunque soluto,
 legati ad castra se receperunt.

6 SUBSEQUENTIBVS deinde diebus, cum vl-
 tro citroque ventitarent, de indutijs agi cœptum,
 & pro his confirmandis decretum, obsidum loco e-
 suis quosdam vtrique ut darent. Dum hæc interea
 agerentur, Isaurorum classis Romanum ad portum
 adplicit, Ioannisque milites Hostiam tam facile
 peruenerunt, ut hostium nemo siue ex alto aduen-
 nientibus, siue castrametantibus impedimento his
 fuerit. Veruntamen a nocturnis ut hostium incur-
 sionibus se tuerentur Isauri, iuxta portum fossis
 perductis, per vices custodias factitabant. Qui ve-
 rō Ioanne duce aduenerant, castris curribus cir-
 cumdati conquiescebant. Belisarius verō pri-

De Impera-
 toris Insti-
 tute inquisi-
 tendum es-
 se statuit
 prudens præ-
 scitus.

Interea dū
 de indutijs
 agitur, Beli-
 sarius militem
 suorum in
 incolumitate
 diligenter
 cauit.

mis mox tenebris Hostiam cum equitibus centum peruenit, & simul quæ in acie accidissent, quæ ué inter se & Gothos conuenta fuissent commemorando, ac suis denique animos faciendo, onera quidem ut Romam transmitterent, imperat, & promptius se eodem conferrent: ipse uero sine discrimine ac tuto ut iter inquit, ad nos peragatis, prouidero. Romam deinde primus, ac summo mane contendit. Antonina interea cum optimatibus alijs ubi primum illuxit, quemadmodum deferri onera possent, consilium habuit. Nam grauis admodum & perdifficilis videbatur ea res factu, quando quidem boues in trahendis oneribus eniti nil amplius poterant, sed præ nimio defatigati labore, omnes in terram ut semimortui prostrauerant corpora: & erat sanè periculosum per angustos calles iter cum plaustris facere. naues præterea actuariæ omnes, ut superiore consueuerant tempore, per flumen trahi nullo molimine poterant. ea nanque iuxta fluuium, & ad læuam, ut diximus uia, ab hostibus tenebatur, ita ut nullus istac Romanis transitus esset: quæ uero in alteram fluminis partem vergebat, immeabilis erat omnino. unde maioribus nauium lembis delectis, & alius circumquaque contabulatis, ut in his nauæ uectoresque ab hostibus vulnerari nil possent, & sagittarijs simul impositis, & oneribus demum inuectis, ut quæque poterat nauis deferre, per Tyberim prosperum nacti uentum ad urbem mox nauigant, ab exercitus parte quadam adiuti, tractique, qui ad Tyberis dexteram erat, subsequen-
 tibz Haurorum magna vi nauibus, ita ut vel aduerso amnis defluxu cum deferrentur, haudquam difficilis fuerit his nauigatio, uelis ad summum mali sublaris euntibus. Vbi uero ad id loci peruentum, ubi se fluius circumagens, patentio-
 re

*Impedimen-
 torum ue-
 stura diffi-
 cultas, pro-
 pter boum
 defatigatio-
 nem, inue-
 nis difficul-
 tatem, nau-
 ium pondus,
 & hostis nu-
 merosi vigi-
 lantiam.*

*Occasionis
 commodissi-
 me nullum
 uel leuiss-
 eulum mo-
 mentum
 amittendū.*

re spatio ferebatur, cum nullo vela spiritu agerentur, remigio fluctibus vim inferendo, non mediocriter nauæ insudabant. His tamen barbari, cum in castris quiescerent, nil profus negotij exhibebant, siue periculi magnitudine territi, siue quia nil commeatus eâ inferre Romanos existimarent, siue quia ex re non magni momenti interpellare indutiarum spem nollent, Belisarij verbis firmatam, & inutile sibi id fore arbitrarentur. Crebra igitur navigatione vltro citrôque facta, inuētis liberè demum intra urbem oneribus, nauæ protinus abscessere. iam enim tempus in hyemem declinabat, & reliquæ copiæ urbem inierant: solus cum Isauris Hostiæ restiterat Paulus. Datis deinde obsidibus, inter Romanos Gothôsq; mensum trium ea conditione indutiæ sunt, vt incurSIONES interea nullas inter se facerent, & ex Byzantio oratorum reditum expectarent, & vtri eorum iniuriam priores inferrent, ad se nihilominus paterentur legatos transmitti. Dum hæc agerentur, Antoninæ gener Heldigerus magno cum equitatu ex Lybia Romam peruenit. Gothi verò, qui Portus præsidium occupauerant, deficientibus iam necessariis, Vitiage non inuito id reliquerunt, & euocati se ad exercitum receperunt: quod statim ex Hostia Paulus eodem cum Isaurorum manu profectus, occupatum retinuit. Sed Romani tunc barbaris eius rerum necessariarum inopiæ autores fuerunt, quippe qui mare in potestatem haberent, & nil profus permitterent ad hos commeatus inferri. Vnde factum, vt etiam urbem maritimam Centumcellas & magnificam, necessariis ad victum priuati, per id tempus deseruerint barbari. Est autem ciuitas illa vt magnitudine præstans, ita & hominum multitudine copiosa, propius Romam & in Thufcis, & ad occidentem sita, ab eaque stadiis du-

*Gothorum
timiditas.*

*Indutiæ erit
mestres.*

Heldigerus.

*Portus rece-
ptus.*

*Qui mari
potitur
aduersa-
riis suis mo-
lestias gra-
ues facit
conciliat.*

*Qui cōmea
su abñdat,
oppida ab
heste fameli
eo relicta,
sine incom-
modo ressi-
ng.*

*Gothi de
volatus in
ducjs que-
rantur.*

*Belisarij
responsum.*

*Indutia vt
plurimum
infida.*

*Belisarius
qua suis a-
blegatis n. a
ata dede-
vitzanti du-
eis consilio
digna.*

centis & octoginta abest. Quæ etiam occupa-
ta, Romani virium sibi facta accessione, maio-
rem in modum aucti sunt. cum & Albanum ha-
berent hi oppidum, Romæ propinquius, & in
orientem positum solem: quod eadem de causa
per barbaros destitutum, qua & alia pleraque de-
feruerant, paulo antè præfidia receperunt. Qui-
bus ita recuperatis, iam vndequaque vt reda-
ctos in medium circumuenerant Gothos. Vn-
de & hi pactiones & conuenta dissoluere, vel
quoquam pacto Romanos lacessere quammaxi-
mè verebantur. Sed legatis ad Belisarium mis-
sis, per indutias affectos se iniuria querebantur.
Siquidem suos Vitrige nonnulla de causa ad se
reuocante, Portus præfidium Paulus cum suis
Isauris, ad breue recedentibus Gothis protinus
inuasisset, id ipsùmque in Albano, Centumcel-
lisque per Romanos fuisse milites factum: sedulo
criminari, & criminando denunciare, ni sibi quæ
accepissent, ocyus restituerent, se nullo pacto
impune id permissuros. Belisarius itaque irrita
hominum vanitate, & Gothorum legatis abire
iussis, rerum velamenta hæc esse respondit, sed
neminem ignorare, cur ea Gothi loca relique-
rint. Vnde eo ex tempore Romani Gothique sus-
pecti alternis esse, nec inuicem sibi satis confi-
dere. Belisarius deinde cōfluente ad urbem militum
iam multitudine, càm equites alios circa vrbem
iam multitudine, càm equites alios circa vrbem
nos vicos in hyberna misisset, Ioannem Vitalia-
ni ex sorore nepotem, suo cum equitatu Albam
contendere in agro Piceno sitam mox imperat, eo-
démque hybernare, cum eoque ex Valeriani co-
hortibus trecentos misit: nec secus suis ex armige-
ris octingentos, egregios bello viros, Ioannem se-
qui ducem quouis abeuntem ductantémve iussit,
prius tamè & seorsū admonitū, tādium hostibus cō-
uenta

uenta seruaret, quandiu hos quieturos videret. Caterum cum primum sibi ipse significaret, solutas illis indutias esse, monet cum omnibus copiis de improviso in agrum Picenum facta incurfione, circumiecta ea e regione loca inuaderet, & hostibus opprimendis celeritate sui famam præueniret aduentus: cum satis constaret illis in locis perpaucos admodum reliquos Gothorum esse, vniuersis, vt facile apparebat, aduersus urbem sub Vittige militantibus, & scæminas duntaxat puerosque cum rebus ipsis domi residues factos: quos omnes diligenter curaret in seruitutem abducere, & proxima quæque depopulari. caueret tamen, ne quid iacturæ Romanis inferret. Quod si quidem forte ad locum veniret hominibus abundantem, vel munitionibus communitum, enixè in potestatem redigere pertentaret, vnòque aliquo præsidio capto ad alia statim inuadenda progredetur, nihilque quoad fieri posset inexpugnatum relinqueret. In hostili namque progredi velle, loco munito post terga relicto, periculosum fore asseuerabat, quâdoquidem nihil in proximo sit, quo se tueri vel recipere queat. Denique abiturus, sicunde forte infestius exorti hostes ingruerint, prædam omnem cum cura seruaret iniunxit, vt eam partiri ex æquo exercitus posset. Proinde & illud subridens adiecit; *Non enim par est, vt per alias apes magno fuci labore leuentur, & sine fatigatione alij villo vt melle fruantur.* His Belisarius Ioanni iniunctis, cum agmine hunc suo dimisit.

7 Ex Mediolano interca vir sacer quidam Da-

Legati Mediolane sui ad Belisarium.

dicus nomine, ciuiumque primores nonnulli cum Româ venissent, a Belisario suppliciter petiere, modicum ad se vt præsidium mitteret, quo satis se posse asseuerarent non modo Mediolanum, sed Liguriam omnem à Gothis abducta Imperatori recuperare.

D d. j.

Hæc verò ciuitas per Ligures habitata, inter Ra-
uennam est & alpes sita, quæ in Galliarum confini-
bus sunt. Vnde ad Mediolanum octo dierum expe-
dito cuique patet, primaque inter occidentis vrbes
post Romam esse hæc ciuitas creditur, & facîle cæ-
teras anteire, vt magnitudine, ita & hominum co-
pia, reliquisque item fortunæ bonis. His itaque o-
ratoribus cum Belisarius polliceretur, eorum se
petitionibus satisfacturum, eodem tamen in loco
hybernaturus permansit. Fortuna interea Romanis
rebus inuidēs, dum ingens aduersus Romanos
malum parurit, vt quæ his prospere omnia cedere
animaduertens, hæc voluit aliquo infortunio in-
terturbare, iurgia quædam nullius momenti inter
Belisarium & Constantianum excogitauit. Præsi-
dius Romanus vir erat, nec obscura ex familia or-
tus. Rauennæ cum is habitaret, & Gothis esset in-
fensor, Vittigēsque ad urbem ducturus exerci-
tum esset, cum paucis suis familiaribus venandi
per causam fugam capeffit, nulli hominum eius
communicato consilio, nec vlla re alia profus præ-
ter duos pugiones auecta, quorum capulum au-
ro multo preciosisq̃ue lapidibus ornabatur. Cum
itaque Spoletum venisset, extra urbem ad ædem
sacram quandam diuertit. Quod vbi Constantia-
nus accepit (nam ibi adhuc morabatur) ex amicis
quempiam Maxentium nomine misit, qui etiam
per injuriam pugiones illi utrosque adimeret.
Quod vbi est, vt iusserat, factum, dolore Præsi-
dius ingenti affectus, quam celerrimè ad Belisa-
rium & Romam contendit, eodémque euestigio
& Constantianus ipse peruenit. Jam enim Gotho-
rum exercitum haud procul abesse nunciabatur. I-
taque quamdiu in tumultu ac periculo Romanæ
res erant, tacirus quidem Præsidius illatam sibi in-
iuriam tulit. Vbi verò superiores has redditas esse
peruidit,

*Mediolanū
prima post
Romam in
occidente.*

*Iurgia inter
primarios
duces, teter-
rima.*

*Inter Beli-
sarium &
Constantia-
num lites or-
ta.*

*Præsidio pre-
tiosi pugio-
nes adimun-
tur.*

*Præsidij con-
tumelia af-
fecti mode-
ratio.*

peruidit, & missis Byzantium Gothorum oratoribus, ut supra iam diximus, indurias factas, Belisarium hic frequens adibat, & iniuriam questus, quae se Constantianus tam nequiter affecisset, identidem precabatur, ut aequitas sibi praesidio foret. Tunc Belisarius saepe ac multum Constantianum comones facere, per aliosque; ut hunc castigare, & sedulo criminari quae fecerat, seque; ut opere iniquo ac turpi nota exolueret, hortari iuberetque. Constantianus tamen, ut cui in malum erat sua improbitas obuentura, ut Belisarius ita & ceterorum monita aspernari, & affecto iniuria aperte illudere. Belisario interea equo in forum deuecto, cum forte obuius fieret Praesidius, ex habenis equum mox prehensit, sistitque, & ingenti edita voce rogabat, num imperatoriae leges iuberent, ei qui barbaros fugerit, ut ad quos supples venisset, quae in manu gestaret, violenter diriperent. Tu igitur circumstantibus multis, iubentibusque habenas dimitti, non prius ille prehensare has destitit, quam Belisarius ipse polliceretur redditurum se pugiones. Insequenti autem die Constantiano & plerisque principibus aliis in curiam conuocatis, quae sibi die praeterita accidissent, commemorat; & Constantianum comones facit, aliquando tandem ut pugiones domino restitueret, tum ille haud quaquam se redditurum respondit, sed in flumen potius hos abiecit, quam Praesidio illi hos restitueret. Ira itaque succensus iam Belisarius mox seiscirari, num duceret Constantianus sub sua esse se potestate. Ille vero cetera Belisario assentiri faterique, quandoquidem sic placitum esset Imperatori: quod tamen in presenti iuberet, se nunquam facturum. Tum Belisarius satellites corporisque custodes ad se venire mox imperat. Quare Constantianus animaduersa, num inquit, iccirco hos vocas, ut me interficiant? Haud quaquam, Belisarius inquit, sed Maximianum satellitem tuum, qui violenter subtractos ad

D. ij.

*Belisarij
integritas.**Constantia-
ni petulan-
tia.**Praesidij pre-
sens animus**Eiusdem
perinacia.**Animi ma-
gnitudo in
sapienti du-
ce.*

*Belisarius
prope occi-
ditur. auda-
cia Constan-
tiani.*

*Numinis be-
nignitas Be-
lisarium im-
perio & Ita-
liae potenter
conseruat.*

*Procopij cen-
sura.*

*Gothi per
aqueductum
urbem in-
grediuntur.*

te detulit pugiones, ut cogant, domino hos ut restituat. Constantianus interea, cum se statim moriturum iam crederet, priusquam morte ipse afficeretur, facinus aliquod magnum patriare animo destinat. e ducto iraque acinace, qui sibi tum forte ex fœmore dependebat, de improviso Belisario in ventrem hunc adigit. At ille exterritus retro se referens ictum gratia euitandi, quã proximè astantem Belisam complectitur. Constantianus tamen adhuc iræ præferuidus, hominem utcunque poserat enixe inuadere. Heldigerus verò, Valerianusque facti statim atrocitate animaduersa, Constantianum à dextera leuãque manu comprehentum mox retrahunt. Sate llites interea, quos antea ad se Belisarius euocarat, domum ingressi, Constantianum, summa vi prius illi detracto e manibus acinace, cū tumultuosius inuolassent. nec vllò affecissent interea malo, astantium (vt reor) principum verecundia, in aliud traductum subito domicilium, Belisarij iussu paulopost interficiunt. Id solum Belisario crudeliter gestum, præter eius tamen morum & mansuetudinis dignitatem, quippe qui benignum se aliàs in cæteros præstitit. Sed fatale fuit Constantiano, id mali vt pateretur. Gothi deinde non longe post muris insidias moliuntur, & in aquæ ductum, quo ipsi in principio belli præciso Romanis aquã ademerant, homines noctu immittunt, qui lumina in manibus & faces gestantes, moliri in urbem hac aditum pertentarent. Eius autem aquæ ductus vno in fornice Pinciana ex porta haud procul distante, foramen erat, e quo cum ignis comparuisset, portæ custos hoc statim perspecto, rem ad socios defert: tum illi pertransuentis lupi oculorum fulgorem cõspicari se affirmabant, idque sibi iccirco persuasum debãt, quia ea è regione aquæ ductus edificium illud non multum terræ superficiem superabat. Barbari verò,

ri verò, qui in aquæ ductum euaserant, vbi per hūc ad medium vr̄bis, & eum ad locum venire, vnde in curiam aliās descensus erat, obstructum in ædificatione aditum inuenere: quare ne vltra progredi possent, de cætero arcebantur. Hunc nanque Belisarius locum pro sua prudentia, cum primum obfideretur, obstruxerat. Barbari itaque vno duntaxat lapide inde & paruo quidē sublato, redire qua venerant via, decernūt. Cūque ad Vittigem reuertissent, lapidem illi ostendunt, quem inde sustulerant, & quemadmodum res se haberent, renuntiāt. Vittiges verò cum Gothorum primotibus quo pacto vr̄bi moliretur insidias, consultare nil desinit. Sed Romanos deinde & Pincianæ portæ custodes visam quidem noctū lucem, lupi fuisse oculos credidisse, vulgatione iam fama ad Belisarium demum defertur: qui statim nō id temerē factum ratus, delectos ex omni exercitu probatissimos bello viros, duce Theogene armigero, in aquæ ductum dimisit, iussitque euestigio omnia perscrutari. Illi verò hostium lucernis inuentis, & quæ passim per aquæ ductum ex facibus exciderat cera, animaduerso insuper loco vnde lapidem abstulerant barbari, de omnibus Belisarium faciūt certiore. Tum ille aquæ ductum eo diligētius custodire, cauerēque omnia. Quod utique Gothi cum præsensissent, ab eo conatu penitus destitit. muros deinde inuadere machinati, prandij tempore obseruato, scalis se cum igneque delatis, hostibus nusquam sibi obuiam prodeuntibus, Pincianam ad portam venire, spe freti ex incurfione se vr̄bē capturos, & eo facilius, quo non multos in vr̄be reliquos esse milites scirent, tunc fortē eius portæ custodia Idigeri cuidā obriegerat, nam singuli in custodiis per vices statuebantur. Is itaque vbi incompósitos aduentare hostes perspexit, his statim occurrit, non ad pugnā instruat.

D d. ij.

*Prudentia
vigilantis
ducis.*

*Belisarius
insidias ho-
stium depre-
hendit.*

*Vr̄bi dili-
genter cauet.*

ctis, sed nullo prorsus ordine prodeuntibus. Quos ubi primum se inualissent, facile in fugam versos affatim obruncat: clamore deinde, uti par erat, ingenti tumultuque per urbem facto, cecius Romani ad muros confluxere, & Gothi se propinquiora in castra receperunt. Sed rursus Vitiges ad mœnia inuadenda cum se prepararet, animo secum id tacitus agitabar, ut cuiuspiam interuentu & opera, munitiones siue muri aliquam partem redderet negligenter custoditas, siue turrim quoquam pacto efficeret custodibus vacuam, per quam ipse inuectus urbe se potiturum rebatur. non enim ubique custodiae habebantur. Romanos itaque duos forte tunc nactus, quibus iuxta beati Petri eodem domicilium erat, pecunia ita corrupti, ut facile suaderet, vini ut utrem iam accensis luminibus primisque tenebris, ad custodes quosdam & notos deferrent, illisque vinum per amicitiae liberalitatisque causam largirentur, & ad multam noctem vna perpotarent, singulisque immitterent poculis ad soporem, quam ipse dedisset medelam. In altera interea fluminis ripam praeparatos habebat hic lembos, quibus barbari signo accepto, ubi soporati custodes iam essent, traicientes, mœnibus scalis admotis, in muros euaderent: ad idque exercitum totum instruxerat, perinde ac Roma urbs esset per se vniuersa in potestatem euestigio redigenda. Sic igitur compositis inter se rebus, ex his alter, qui nauaturus operam ad praeparatum id facinus fuerat, (non enim erat futurum, ut Romani hoc Gothorum exercitu caperentur) ultro ad Belisarium venit, & ei quae gererentur, vniuersa mox aperit, ac prodicionis socium prodit, a quo omnibus quaestione expressis, quae facturus is erat, fateretur; & medicatam simul ad soporem medelam ostendit, sibi per Vitigem traditam. Hunc Belisarius statim, naso & auribus mutilatum, ad hostium

Vitiges ad noua, sed parum felicia, strategemata, semper inuentus.

Proditor socium & socium proditor.

Supplicium proditore dignum.

stium castra impositum a seculo dimisit: quæ barbari conspicati, intellexere deum nil permississe eorum consilia sua via procedere, atque adeo nec urbem ab se capi quandoque posse.

8 Dum hæc interea agerentur, Belisarius ad Ioannem litteras dedit, ut in agro Piceno uti sibi iniunxerat, rem statim aggredere. tum ille ex templo cum equitibus mille ea circumuagatur, vniuersa depopulari, liberos vxoresque hostiū seruatorum in morem abducere, ferro flammæque omnia deuastare. Liteum deinde Vittigis regis auunculum cum exercitu sibi obuiam prodeūtem protinus debellatū interficit, cum eoque simul eius ferè copias omnes deleuit: quo factum, ut secum nemo manus conferre de cætero auderet. Postquam verò ad Auximum urbem peruenit, nullū ibi Gothorum alicuius roboris adesse exercitum didicit, sed aliàs munitissimum de se locū esse inexpugnabilem intellexit: vnde nec immorādum ibi diutius censuit, sed inde confestim progressus, præterita Urbini pari de causa ciuitate, Ariminū eius incolis loci ducibus vsus contendit, quæ vrbs a Rauenna iter diei abest. tum barbari, qui præsidium decinebāt, Romanorū ibidem inhabitantium nimia capti suspicione, vbi Romanū ad se venire exercitū accipere, agmine vno discedunt, & cursu citato mox abeunt: Rauennā perueniunt. Ioannes Arimino hoc pacto potitus, hostiū post terga Auximi Urbinique reliquit præsidia: nec sanè Belisarij mandato rū vt immemor factus, vel sua fortè & temeraria vt audacia niteretur, id egit, quippe qui cum summa rerū gerendarum industria coniunctā haberet & prouidentia: sed quia illud animo agitasset, quod factum postea est, vt Gothi si quam proximè Rauennam Romanum processisse exercitū accepissent, vt rerum suarum pertrepidi, urbē obsidione

D d. iij.

Quum Gothi violasset mandatus, merito Ioānes, Belisarij iussus, eos interfecit, & ingenti clade afficit.

Auximi singularis munitio intra hæc relinquitur.

Ariminū a Ioanne capitur.

*Duois pra
stantissimi
fortia gesta
terrorem
hosti incu-
riunt.*

*Ioannis elo-
gium.*

*Mathastu-
tha contra
maritum cū
Ioanne qua-
dam molis-
sur. Vt ex-
presse nu-
ptiae pestime
cedunt.*

*Gothi obsi-
dionē vrbs
soluunt.*

*Rouanorū
consilia du-
bia.*

mox soluere cogentur. Et sane pro eius hic vera opinione ex voto est rem consecutus. Siquidem Vitriges & eius exercitus omnis, vbi Ariminum intellexere per Ioannē occupatum teneri, ingenti quadam Rauennæ ob gratiam formidine capti, id præter nil aliud cogitatione verfabant, & curis nimum ea de causa conflictabantur, atque adeo, vt discessione ab vrbe facta Rauennam recta abeundum decernerent, vt explicaturi in subsequētibus sumus. Ioannes interea egregiam ex ea re gloriam tulit, tamen si antehac celebris esset, & factis clarus. is nauque consultando & audendo præclara inter ceteros omnes aggrediebatur facinora, & de se ingentia factitabat: & erat quidem in aduendis periculis impiger, vitæque duritiem & laborum assiduum tolerantiam non in se minus seruabat, quam barbaris quisquam, vel gregarius miles seruasset. Mathastutha autem Vitrigis vxor, cum viro esset infensior, quia illi inuita denupserat, & Ioannem venturum propediem Ariminum accepisset, animo exhilarata, clam ad hunc misit, qui suo nomine de nuptiis simul & proditione nonnulla communi caret. posthac factum, vt continenter vtrique infensis omnibus, vltro citroque internunciis missis, eadem hæc pertractarent. Gothi vero de his, quæ Arimini gesta fuissent, facti iam certiores, & suis iam omnibus copiis necessaria cum defecissent, etsi mensum triū indutiæ factæ exissent, ab vrbs Romæ obsidione discedunt, non expectata Byzantijs per se missa ad Imperatorem legatione: iamque se circuegerat æstas, cū annum barbari & dies nouenos vrbe circumsedissent. Sed hi demum omnibus castris incensis, simul ac primum illuxit, iter aggrediuntur. Romani vero fugam inisse hostes subito conspicati, in ancipiti erant, quid nam essent in re præsentis ac subita peracturi, quandoquidem nullæ apud

apud se reliquæ hostium copiae essent, vt quas diuersim, vt diximus, dimississent, se tamen bello pares, vel fugientibus tanta multitudine hostib. haudquam satis fore rebantur: nihilominus vniuersos tam pedites quam equites apud se reliquos armant, & Belisarius vltra dimidiam hostium partem vbi pontem transisse animaduertit, Pincianam perportam tra duxit exercitum, & inito cum barbaris prælio, pugnatum vtrinque tam acriter est, vt nulli superiorum certaminum fuerit hæc pugna inferior, atque adeo vt in principio barbaris fortiter resistētibus, quamulti in primo congressu ceciderint. Sed demum auersi in fugam sibimet auxere in maius calamitatem. Nam adnitentib. singulis vt primi euaderēt, in angustias coartari, grauissima queque patiebantur, vt qui suamet ipsi cōpressione perirent, & hostium caderentur insultu, multi que ex vtroque latere pontis delapsi, in flumen inciderēt, armisque nimium de grauati, mortem obirent. Sic itaque magnam suorum perpeffi iacturam, postremi se primis, qui pontem transissent, immiscuere. Eo in prælio Longinus Isaurus Mundilâsque Belisarij armiger, egregie operam nauarunt. Sed Mundilas: quaternis cum barbaris vbi ad singulare certamen venisset, omnibus obruncatis, solus euasit incolumis. Longinus inde, qui auertendi in fugam hostes potissima causa fuerat, eodem præliâs cadit, relicto Romanorum exercitui sui quammaximo desiderio. Vittiges igitur cū reliquis copiis Raenannam perueniens, vi magna custodum, locorum præsidia communiuit. In Clusio siquidem Thuscorum vrbe mille viros cum Gelimero duce reliquit, totidemque in Vrbiuento, quibus Albilangochū præfecit. Tuderti præterea Vfigilaum quempiam cum quadringentis dimisit: in Piceni autem agro & in Petra prælidio quadringentos, quæ priora loca

*Pugna auzza
hoste ia ab-
eunte.*

*Gothorum
clades. Ofsi-
dionem aesti-
rere, pericse
losumum,
si res tibi sit
cum obsesta
manu proa-
ptu.*

*Mundila
virtus in
duello.*

*Vittiges opa
da prælidia
munus, Clu-
sium nempe,
Vrbiuentis,
Tudertum,
Petram,
Auximum,
Vrbium,
Cesenam.*

incoluissent. In Auximo verò, vt ea in regione vrbium maxima, Gothorum quatuor millia delectos locauit, præfectūq; acerrimum virum Visandrum nomine cum Tomora quodam collega. In Vrbino demum ad hominū duo millia in custodiam posuit.

Monteferetrum.

Supererant & præsidia alia duo, Cesena Monteferetrūque: his in vtrisque, præsidium haud minus hominum quingentorum imposuit, ipse demum cum cæteris copiis Ariminum obsessurus rectā contendit. Iam enim & Belisarius, vbi Gothi obditionem soluissent, Ildigerem & Martinum cum equitibus mille præmiserat, vt accelerato itinere contententes Ariminum, hostiū præuenirent aduentum, indēque Ioannem ac suos excirent, & longē plures ibidem in ciuitatis custodiam collocarēt, ex Anconæ deductos præsidio, supra sinum Ionicū sita, quæ ciuitas ab Arimino bidui via distat. Iam enim non longē antea captum id præsidium fuerat, & in Belisarij concesserat ditionem. Ad Ariminum verò tuendum, Conconem cum non parua militum manu paulo is ante trāsmiserat, ea spe ductus, si pedites tantū & præstantiores præfecti, eam vrbem strenuē tuerentur, nunquam Gothos suis hanc viribus obsessuros, sed Rauennam potius alterius loci neglecta obsidione denique reddituros: vel si forte obsessuri Ariminum essent, commeatus tamen peditibus suis in eius vrbis custodiam positus, affatim fore rebatur, ac diutius esse his suffecturos, & equirum duo millia, qui cum altero exercitu essent, hostes, vti par erat, malis affecturos ingētib; & facile coacturos, eum vt locum soluta obsidione mox deferant. Hac ex sentētia Belisarius ab-

Milites ad officium præstandum hortandi.

euntes cum Martino Ildigerēque præfectis tunc milites, multis cōmonefecerat: qui statim per Flaminiam portam profecti, longo posthabito intervallo barbaros præueniunt, nimirum tanta multitudine

tudine Gothi lentius ibant, sensimq; processerant: tum quia necessariarum rerum penuria, longiore vi circuitu cogerentur: tum quia Flaminia via appropinquare Romanorum munitionibus nollent, hostibus præsertim, ut dictum est supra, Narniam, Spoletum, ac Perusiam ipsam tenentibus.

9 ROMANORVM interea copiarum ubi ex itinere ad Gothorum in Picente præsidium Petram venissent, superuacaneum fore duxerunt velle id percontare, non hominum manu extructum, sed suapte natura munitum: quandoquidem ad illud est in præcipiti via, & ad dexteram amnis, ut rapidissimo cursu delatus, ita & traiectu difficilis: ad læuam vero nec procul rupes existit prærupta quædam, & in tantam altitudinem prominens, ut is planus, qui in eius constitit culmine, si deorsum ad ima homines adstantes despexerint, minutissimis aibus hi similes videantur. progredienti vero ad Petram summum nullus quondam exitus erat, siquidem ipso hæc subiecti amnis defluxu abluitur, in eoque desinit, vnde nec eam quidem cuiquam transitum præbet. Fossam præterea veteres ibidem altius perduxerunt, portulamque ei loco imposita, & ex aduerso aditus maiori parte obstructus, nec spatium ibi patetioris relicto, quam qui alteram & angustioris caperet portam, ex hisque præsidium, & si de se satis munitum, aditu difficile reddidere, quod Petram postea vocitarunt. Quum igitur Martini & Ildigeri copiarum priorem illam quam diximus portulam crebrius re percussam acriter oppugnassent, inanes profurum earum conatus fuere, vel ipsis quiescentibus barbaris, nec se quoquam uentibus pacto. Romani deinde à Petræ dorso per abrupta in ascensum veniendo, ubi in Petræ cacumen denique euasere, de loco superiore Gothos mox cedere & acrius infestare: quibus, perterritis: cursu citato intra domos ac

Petra munitio.

Ad primam loci naturam muniti intuitum, audaciores sunt.

Si quid tentant, sepius difficultiores aditus adiunguntur.

Tandem ad una quaque perseverantia prudentiaque superant.

*Petra dedi-
tio.*

maximo cum tumultu refugientibus, nec de cate-
rō quicquam conantibus, quum hostium neminem
possent Romani lapidatione contingere, præcisam
e rupibus saxorum molem magnaque hominum
vi & multorum deorsum impulsam, barbarorum
in domicilia deuoluere: quæ utiq; saxa superne de-
missa, in quamcunque ædificij partem tanto cum
impetu incidissent, concussis diffractisq; omnibus,
terrore ingenti barbaros ipsos afficiebant: qui de-
mum se hostibus præmittentes, data vltro citroque
fide, malorum immunes hos fore, se ac præsidium
tradidere. Ex his tamen quam multos Ildiger Mar-
tinusq; propriis excitos sedibus pari cum suis ac si-
mili sorte futuros protinus abduxere, paucis ibidē
cum liberis & vxoribus, & præsidio Romanorum
relictis, inde Anconā venerunt, quo ex oppido præ-
sidiariis peditibus plerisque abductis, tertio Ari-
minū die perueniunt, & quid sentiret iuberetque

*Ioannis con-
sideratio.*

Belisarius Ioanni renuntiant: qui vbi præfecti man-
data accepit, nec ipse sequi abeuntes alios voluit,
& Damianum apud se cum quadringētis retinuit.

*Arimini ob-
sidio.*

*Lignæ Go-
thorum tur-
ris.*

Martinus itaque Ildigerque Arimini peditatu re-
licto, confestim cum Belisarij armigeris & satelliti-
bus inde abscedunt. Non longe post Ariminū vni-
uersis cum copiis Vitriges venit, ibique castrame-
tatus, & ciuitatem obsedit, & lignæ excitatā mox
turrim, moenia altitudine superantem, quatuor ro-
tis innixam, in eam muri partem deduxit, quæ ex-
pugnata est facilior visa. Veruntamen ne in eandē
iacturam reciderent Gothi, quæ & apud vrbi's mœ-
nia fuissent paulo ante affecti non boum hanc ad-
miniculo vllō, sed hominum intra vineas condito-
rum quō vellet facile pertrahebat. In interiorem
verō turris huiusce partē scala erat amplissima, quæ
liber Gothis patebat ascensus, spem antea nactis,
vbi primum muris hanc admouissent, nullo inde
negocio

negocio in propugnacula se euafuros, in tantâ fuerat his altitudinem turris extracta. Sed postquam hæc sua cum machina mora muris appropinquauit, ipsi quidem, quia in noctem dies iam inclinauerat, dispositis primo circa turrim custodibus se omnes quieti dare & relanguescere, nil rati sibi obuium fore, vt quib. nil esset ad admouendam mœnibus turrim impedimento.....ne simulac illucesceret caperentur, trepidi eâ noctem egere. Ioannes tamen nec de se quidē, vt in tanto discrimine prorsus desperans, nec quoquam pacto formidine teritus, cæteris suis in vrbis custodiam & diuersim dimissis, cum Isauris solus arreptis ligonib. & huiusmodi aliis ad fodiendum idoneis instrumentis, intempesta nocte, re nulli communicata, extra muros procedit, & sine strepitu iussit fossam e regione turris perducī. Tum illi dicto audientes, eruta inde vtrinque terra, & mœnibus applicata, quasi alterū murum efficiunt, & dormitantes hostes diu frustrati, profundiozem & satis patentem breui fossam ea ex parte fecere, qua & faciliē murus poterat expugnari, & ea cum machina barbari erant insultaturi. Hostes verò quum in multam iam noctem quæ gererentur sensissent, fossores extemplo impetu facto inuadunt. Ioannes tamen cum suis Isauris, vbi quamoptimè omnia circa fossas habere peruidit, intra mœnia se statim recepit. Postquam verò illuxit, Vittiges quæ gesta fuissent iam cognitis, quum plurimum his fermè indoluisset, quæ paulo antè acciderant, nonnullis e custodibus interceptis, muris adhuc machinam admouere summo cū studio nitēbatur, Aggerem itaque & ingentem vim fascium Gothos conferre mox iubet, celerrimèq; in fossam conicere, & turrim vt diximus pertrahendo, destinatum ad locum perducere. Tum illi vt erat iniunctum, rem satagendo summa cū animi promptitu-

*Inconsulta
cessatio.*

*Ioannu fra
regema.*

*Nihil tur-
pius quā in
periculo ster-
tere.*

*Vittiges co-
natus irri-
tus.*

*Machina
bellica ob
uasitatom
& pondus
sapenum-
ro sunt inu-
tiles.*

dine, quanquam hostib. in se de muro pugnantis, certatim omnia exequentur. Sed fasces illi & agger infectus, turre mole superuadente, uti par erat, nimium degravati, facile subsidebāt: vnde nec barbari poterant ea cum machina progredi, & eo minus, quo & is locus progredientibus ex egesta per Romanos, vt diximus, terra accliuor reddebatur. Gothi igitur veriti, ne superueniente iam nocte egressi ex vrbe hostes machinam concremarēt, de-

Ioannis ad milites oratio hortatoria ad certamen adversus Gothos incundum.

nuo hanc retraxere: quorum conatus quum Ioannes impedire enixius niteretur, milites statim armavit, quos inde ad se conuocatos huiusmodi verbis commonefecit. *O viri, qui nobiscum estis discrimini tantorum participes, si quis est vestrum, cui & vita sit voluptati, & suos quandoque resides domi reuifere, profecto nulla ex re alia magis tantum ad id spei assequi posse se sciat, quam suis è manibus ac virtute. Quum enim dimissi tunc primum per Belisarium sumus, quam multa quidem partim spe, partim desiderio ad rem animo promptiore gerendam nos compellebant: quippe qui ne in maritima quidem vrbe obsessum nos iri dubitauerimus, praesertim possidentibus mare Romanis, nec tantum Imperatoris exercitum neglecturum nos esse quis suspicetur. Tunc quidem, vt istos omittam, vel ostentatio in patriam charitatis, & futura apud vniuersos mortales ex certaminibus gloria, ad audendum impulerant: nunc verò, nec supersites esse, nisi per animi magnitudinem, possumus. Erit igitur non rei alterius, nisi perfuende vitæ de causa, discrimen id subeundum, atque adeo, vt si quis antehac vestrum virtutibus inspicitur sibi aliquid vendicauit, liceat hoc maximè tempore, si se viriliter gesserit, & si alius vllis in rebus, in his praecipue gloriosum & celebrem fieri: quandoquidem plurimum sibi laudis pariunt, non qui inferiores denecerint, sed qui vel minori in apparatu animi magnitudine praesent. Qui verò suapte sunt potius natura timidores, his vt audaces se praesent contulerit maximè, nam omnes plerūque, quibus*

Magnanimi duces fortitudinem militibus inspicunt.

quibus à ferro & armis res pendent, ut nobiſiſſis hoc tē-
pore, ſolo periculorum contemptu incolumes ſunt. His dic-
tis Ioannes ſuos hortatus in hoſtem eduxit, pau-
cis admodum ad propugnacula tuēda relictiſ. Hoſ-
in ſe venientes viriliter ſubeuntibus, acer-
rimum vtrinque committitur prælium. Turrim
deinde Gothi vix in ſerum diei ſua in caſtra refer-
re, & magno negotio potuere. tantam enim belli-
colorū virorū iacturā hoc prælio fecerant, vt haud-
quaquam de cætero murorum oppugnationem ag-
grediendam per ſe eſſe decernerent: ſed deſperatiſ
iam rebus, quieti manebant, hoſtes lue oppreſſoſ
impetū in ſe facturoſ opperiendo. Ad hæc accede-
bat, quod barbariſ neceſſaria omnia deerant, quum
ea nullibi inuenirent, vt ad ſuoſ deferrent.

IO BELISARIUS interea hiſ, qui ad ſe ex Me-
diolano veniſſent, Iſauroſ Thracéſque ad homineſ
mille tranſmiſit. Iſauriſ Ennem præfecit, Paulum
Thracibuſ, omnium tamen Mundilę imperium de-
mandauit. Iſque quum cæteriſ imperaret, e ſcu-
tatiſ Belifarij ſatellitibuſ nonnulloſ ductabat. Cū
hiſ & Fideliuſ erat, * aulæ eparchuſ regię factuſ. * præſectuſ
Ex Mediolano nanque quum Romam veniſſet, ſatiſ
eſt idoneuſ viſuſ, exercituſ vt hunc ſequeretur,
vt qui in Ligureſ plurimuſ poſſet. Quum igitur e
portu Romano ſoluiffent, Genuam peruenerunt,
poſtremā Thuſcię urbē, in tranſmiſſiq; ad Galliaſ
& Hiſpaniaſ ſtram: ibi relictiſ nauibuſ, factōq; per
continentem itinere progrediebantur, nauium lē-
biſ in plauſtra poſitiſ ſecum delatiſ, Padum vt flu-
men ſine mora traicerent: quo demū traiecto, quū
ad Ticinum urbem veniſſent, cum Gothiſ obuiā ſi-
bi tunc prodeuntib. manuſ conſeruere. Erant autē
hi barbarorū procul dubio præſtantiffimi, & mul-
titudine abundabant. nam & Gothi omneſ, qui ea
tunc incolerent loca, cū rerum ſuarū precioſiſſima

*Ioannes hoſ-
tem adgre-
ditur, & va-
ria clade af-
ſicit.*

*Ciuitatiſ ma-
ximi momē-
ti, & obſeſſa
cura habē-
da.*

** præſectuſ
pratorio.*

*Subſidiū à
Belifario
miſſiſ profe-
ctio.*

*Ticini præſi-
diū Gothi-
c479.*

*Clades &
fuga Gotho-
rum.*

quæque eo in oppido condidissent, vt in loco satis munito, præsidium eodem præualidum ex delectis reliquerant. Pugna itaque fortiter facta Romani superiores fuere, & actis in fugam iam hostibus, ex his plerisque obruncant, & dum reliquos persequuntur, non longius abfuere quin & oppidum caperent, instantibus nanq; sibi in terga Romanis, vix portis fores obicere potuere. Dum itaq; reciperet

*Fidelius à
Gothis occi-
sus.*

à se domum Romani, Fidelius orandi gratia in eo cōflictu sacram & proximam ingressus ædem, abeuntibus cæteris solus ibi relinquitur. equo inde infesso, ac paulopost hoc subsidente, solo affigitur: quem Gothi mox consequuti, (nam prope muros ceciderat) hostes frustrari obruncant. Cuius interitum vbi demum Romani Mundilâque præfectus intellexere, in mœrore esse, & tanti viri casum commiserari. Ex eo deinde loco Mediolanum contendunt, ciuitatq; cum tota Liguriæ regione sine prælio potiuntur. Qua re Vittiges audita, maximas eodẽ copias mittit. Cui & Fræcorum dux Theodibertus, vt eius auxilio indigenti, viros mille suppetias misit; non tamen Francos sed Burgundiones, ne videretur Imperatoris confœderati rebus iniuriam intulisse. Hi nanque sua perinde spõte, nec Theodiberti iussu, vt eius dicto non audientes, aduersus Romanos præ se venisse ferebant. Quib. cum Gothi suis coniunctis tam copiis, Mediolanum, haudquaquam eorũ expectantib. Romanis aduentum, perueniunt; vrbemq; eam obsidione vnde quaque sic cingunt, vt nec ùde Romanis inferri necessaria possent, quorum inopia premebantur, nec sanè militum satis iâ erat, qui in muris custodias facerent. Mundilas

*Mediolanũ
à Belisaria
in captum.*

nanque Romanorum præfectus, quas secum traduxerat copias, in circumiecta Mediolano oppida, vt Comum, Nouariam, & munitiora alia quædam castella, in potestaté redacta, partitus dimiserat; ita vt non

*Mediolani
obsid.º.*

non

*Copia Beli-
sarij nãm in
parsa.*

non

non paruifaciendam militum manum, in singulis his custodiae gratia collocari: ipse vero cum trecentis duntaxat, quos sibi reliquos fecerat, Mediolani manebat: cum eoque Ennes & Paulus erant. vnde vel ciues necessario cogebantur per vices assiduò custodias facere. Iamque erat hyems exacta, ac tertius bello huic annus exibat, quod literis Procopii comendauit. Belisarius vero, quum ætas iam se in autumnum circumegisset, aduersus Vitrigē & Gothorum exercitum contendebat, & paucis ad custodiam in vrbe relictis, reliquos omnes secum abduxit, præmissis Tuderam nonnullis, & Clusum, qui castris locum pararent, quos sequuturus ipse mox erat, & barbaros obsessurus, qui ea tunc essent in regione. Hi tamen vbi primùm perdidicere in se Romanum aduentare exercitum, ne subire paulò post periculum cogerebantur, ad Belisarium oratores dimittunt, & ciuitates quas vellet seque ac sua dedituros se pollicentur, dummodo indenes ipsi relinquerebantur. Vnde & in eius aduentu, quæ promiserant barbari, exequentur. Ille vero Gothos omnes sedibus excitos suis, in Siciliam & Neapolim misit, Deinde in Clusio Tuderaque militum præsidiiis cõstituitis, exercitum ad vteriora loca ductabat. Vitriges interea copias alias & cum Boche præfecto dimisit, iussas imprimis Auximum ire, & se cum aliis ibi præfidiariis militibus iungere, cum hisque vna aduersus hostes procedere, qui Anconæ tunc essent, & eodem præsidium perteterat. Ancona verò saxo imposta est, à quo quia anconi, id est insinuato brachio simile est, nomen accepit: abest autè ab Auximo ciuitate octoginta summum stadiis: cuius & promontorium est, sed eius vrbis munitum præsidium in edito est ac tuto situm: extra id verò, & in lateribus ædificia cætera, & si pleraque sint, iâ pridem tamen sine muris fuere. Tū Conò, vbi Bochis

III. annus
belli Gothici.

Belisarius
oppida com
plura capis.

Ancona situm.

Cononis se
merita.

exercitū in se aduentare accepit, nec procul abesse, inconsideratæ se menti, esse ostendit: quippe qui cum non magni in eo discrimine præsidium faceret, in quo se suosq; tueri sat poterat, munitissimo loco sine custodiis destituto, milites omnes ad stadium vnum procul inde, & inferiorem in partem deducit, ac in aciem instruit, phalangeq; facta nec densiore, collis radices venantium more, militum corona circumdat: qui vbi hostes viderunt ingenti hominum multitudine superare, terga vertentes, fuga se in præsidium receperunt. hos barbari infectati, eorum quam multos, qui nondum intra muros se recepissent, forde obruncat, & scalis ad motis ascensum tentant, absumeréque item incendio alij subiectas præsidio domos nituntur. Romani interea veteres præsidij incolæ, præsentibus malis exterriti, foribus patefactis, turpem in fugam milites actos ad se tū primū recipiebant. Sed postquā è proximo barbaros fugientiū tergis insistere aduertere, veriti ne cū suis simul & hostes irrumperēt, obiectis statim foribus portis, restibusq; è muro demissis, cū aliis nonnullis & Cononē præfectū ad se pertraxerunt, illique saluti fuere. Barbari interim, quū per scalas eniteretur, nō longius abfuere, quin præsidio potirentur: sed duo quidā mirificè nauantes, vt in tanto discrimine, operā; barbaros in propugnacula iam euadentes, sua virtute præcipites deorsum egere: quorum alter Belisarij armiger erat, & ex Thracia oriundus, Vlimuth nomine: alter Valeriani Gubulter dictus, genere Messageta. Hi nanque fortuna quadam prospera, nauigio paulo ante delati Anconam peruenerant: cuius præsidium cum egregie faciendo, de muro ascendente iam hoste præcipitato, præter omnium opinionem seruassent, ipsi corpore toto accisi, per alios elati deferebantur.

Exigua militum manus, ad numerosi exercitus conspectum facile terga dat, unde luctuosa clades.

Vlimuth & Gubulter, viri fortes, rem de speratam possituunt.

II PER id autem temporis Belisario nuntiat, Narsetem magno ad se cum exercitu ex Byzantio aduentare, & in Piceno iam esse. Narsetem hunc eunuchum fuisse sat constat, ac regiae custodē pecuniarum: alias tamen vir acer ingenio fuit, & rebus gerendis accommodatior, quam eunuchi natura ferat. Militū hunc quinque milia sequebantur, quos alij quidam cum Iustino ductabant, Narsetisque alter ex Armenia quidam. Eruli præterea ad duo milia subsecuti. Sed vnde nam gentium Eruli hi fuerint, & quemadmodum cum Romanis inierint foedus, nunc explicabo. Constat sane, supra Histriū flumen quondam hos habitasse, & ea fuisse credulitate ac superstitione detētos, vt multos esse deos putarent, eosdēque per homines sacrificiis ac litationibus placari religiosum esse ac pium arbitrantur; legibus autem multis ac variis, vt cæteri homines, non eundem fuisse in modum vt fossi quidem nec senescentibus suis, nec morbo affectis vita frui apud hos fas erat impostum, sed vbi primum ex his quisquam siue consensisset, siue infirma corporis valetudine caperetur, protinus cogebatur a propinquis effligitare, se vt quantocyus ex humanis delerent. Tum illi lignorum in altitudine strue ingenti congesta, desuperque vt in summo fastigio impostū hominē, morti iam destinatū, Erulorū quempiā mittit, vt pugione conficiat, sed sanguinis illi propinquitate penitens alienū, nō enim fas erat propinquus aliquis & necessarius vt hūc interficeret. Vbi verò qui hominē illū occidit, ad eos descendit, mortuo illi cognatione iuncti, ab infimo ad summū culmen pyra incēsa, vbi flāma demū resedit, collecta è rogo iā ossa sub terram ocyus condunt, Erulo itaq; viro defuncto, necesse erat vt vel vxor ipsa, quæ virtutis existimationē aliquam fuisset, ad id tempus adepta, vel sibi gloriam relinque-

*Dux præterea
viximus ad
sapientissimi-
mum subse-
dia ducit.*

*Erulorum
origo & mo-
res, prolixè
(per digres-
sionem non
inutilem) à
prudenti hi-
storico descri-
buntur.
Senes & a-
gros Eruli
cōburebant.*

*Vxorē ad
maritorum
tumulos sus-
spensa.*

re in posterum vellet, laqueo apud viri sepulchrū non longe post vitam finiret: ei verò, quæ se nō ita gefisset, relinquebatur de cætero ignominia nota, odiūque in viri propinquos cōvincebatur. His Eruli pro vetusto eorum more legibus vtebantur. Temporis deinde processu vt viribus, ita & hominū multitudine cæteris & finitimis barbaris facti superiore, quum (vti par erat) hos inuassent, singulōsque peruincerent, vi illata eorū bona populabantur; atque adeo, vt Longobardos, qui celebre illud ac plane sanctissimū Christi nomen profiterentur, & gentes alias infinitas suæ subegerint ditioni, vectigalēque fecerint: res sanē eius regionis barbaris insuera, sed alioquin præ avaritia & insolentia ad id sunt demū euecti. Anastasij verò hi tēpore, quo primum tunc Romanū suscepit imperiū, quū de cætero quos demū inuaderēt, nullos haberent, positis armis conquieuerē. Eo in ocio quum annum iam tertium peregissent, idque ægerrime ferrent, de eorū duce Rodulfo contemptim loqui, & inter se maledictis incessere. Quūque ad hunc frequentius ventitarent, mollē effœminatūque dicere, & fœdis nuncupationibus aliis irridere, indecentēque criminari. Rodulfus igitur suorū iniuriis tandē permotus, aduersus Longobardos ducta uit exercitū, nulla re prorsus hos causatus. nō enim conuenta dissoluerant. Ad hunc itaq; Longobardi sciscitatū miserunt, quur Eruli hoc tēpore in se armati venissent: quod si quid forte de vectigali sit his minus depensum, confestim fore, vt maius persoluant. Sin verò id causentur, quod mediocre sibi sit tributū impositū, id ipsimet pro arbitrio auferent, nec aucti fore vt vnquā se pigeat. Cū his mandatis oratores dimissi minaciter per Rodulfum repulsi, ad suos abire, quā venerant, ex tēplo iubētur. Iterato tamen ad hunc Longobardi alios item atque

*Rodulfus
rex Erulo-
rum.*

*Plures Lon-
gobardorū
ad Erulos le-
gationes.*

que

que alios delegare, & eadē semper ab eo deposcere. Quibus haud secus ac prius reiectis, postremò ab his oratores venire, qui Erulis Rodulfoque apertius inhiherēt, ne sine causā bellum Longobardis inferrent. Quod si hostiliter in se rursū irruerint, & si nolentes, ituros se tamen obuiam insul-

*Postrema
legationis
summa.*

tantibus pollicentur, deū inter cætera obtestādo, cuius vt nūtus, ita vel breuior umbra, humanas omnes superet vires, illati belli præcognita causa, vtrisque pugnae finem dispensaturum. His comminationibus Longobardorum legati Erulis timorē incutere se posse rebantur, & eorum in se impetum coercere. Illi verò nec his quidem repressi, conserrere cum Longobardis omnino manus decernunt. Vnde quum vtrique in acie constitissent, coeli pars ea, quam Longobardorum imminere capitibus forte contigerat, obscuro quodam ac denissimo nimbo contegebatur: quæ verò Erulis supernè institerat, nitidior erat ac lucida, qua ex re contemplari quis poterat, suo cum infortunio ituros in pugnam Erulos, non enim acerbius vllum barbaris poterat hoc esse portento in prælio constitutis: tamen minus huic animum intenderent, quin potius quum nihil curæ adhibuissent, in hostes securi vadebant, hominum multitudine belli finem metiti. Postquā verò manus pugnando conseruere, ex Erulis quidem pars maxima cadit, & cū his simul Rodulfus occumbit, cæteri omnes effuse fugā capeffunt. Ex hisque instātibus hostibus, & postrema carpētibus, pars maior interiit, ac pauci admodum incolumes euasere. Quo factū, vt nec in patriis laribus hi permanere de cætero possent: sed illis penitus destitutis, quā celerrimè in anteriora semper loca procedere, & circa Histriū flumē terras omnes vt profugi cū liberis atque vxorib. circumire. Verūm vbi tandem ad locum venere, quem Rugorum quondam

*Ad pugna
apparatu.*

*Portentum
Erulis asser-
tum.*

*Hominum
multitudine
Longobarda
nituntur.
Eruli ab
Longobar-
dis victi ve-
cedunt ad
Histriū.*

*In Italianam
denum se
conserunt.*

gens incoluerat, in Italiam demum se contulerūt, ibique sedibus obfirmatis mansere. Vnde cū peste, vt in vastæ solitudinis loco, opprimerentur, nō longē post ad Gepidas peruenerunt: quos illi tum primum vt supplices factos secum cohabitare, & sibi finitimos esse permiserant. Postea verò, cum temerè in Erulos hi desæuissent, (quippe qui eorum vxoribus violatis, & indigna in hos tacinora exercendo, ac bona diripiendo, nil reliquū ad iniuriam fecerant, quæ omnia ferre Eruli vltra nil poterant) flumine Histro transmissio, cum Romanis eam regionem tunc incolentibus cohabitandum sibi perpetuò censuerunt, Anastasio imperante, qui hos perbenignè admissos eodē sedes habere permisit, huic tamen non longo post tempore Eruli in festio res iam redditu, indignis eius regionis habitatores Romanos iniuriis affecere: quibus Imperator permotus, exercitum aduersus hos misit, eoque prælio cū superiores Romani fuissent, ex Erulis quam plurimos interfecere, ad internecionemq; omnes occidere potuissent, ni à præfecto ex his, qui fortè superfuere, precario sibi vitā depoposcissent, seque imposterū precarentur, vt Imperatoris cōfederatos, vel seruituti haberet obnoxios. Quæ utique prout gesta fuissent, Anastasiū, vbi primū resciuir, ingenti affecere læticia. Sed destitutos ab eo Erulorū nonnullos fuisse sat constat: quandoquidē cū Romanis per id tempus non firmis fœderibus iungebātur, nec boni quicquam his intulerūt. Iustinianū deinde, vt primū suscepit imperiū, optimis locis rebūsq; aliis cū hos abundè donasset, vel arma consociasse cum Erulorū gente sat liquet, & Christi vt fidē susciperēt, persuasisse. Vnde feris & pristinis moribus in māsuetudinē cōmutatis, Christianorū legibus se se quā maxime addixerunt, & cū Romanis hoc rēpore eximita societate aduersus hostē in acie prodeunt. Sed

*A Gepidis
pelluntur.*

*Anastasius
eos debellat.*

*Iustinianus
ad fidem
Christianā
fecit.*

*Deinceps cū
Romani
militauerūt
Eruli.*

alioquin

alioquin suopte ingenio infidi sunt, & habédi semper ac rapiendi cupiditatib. inhiát, finitimósq; violare quá maxime itudent, quum nullú his dedecus ea res ferat, imp:ósque item & detestabiles coitus, & si cū aliis multis, cum viris tamé & beluis impudentius habét, ac omnium perditissimi sunt, & vt mali male perdendi. Ex his verò perpauci quidē in Romanorum perstitere societate, ac ea de causa ab his cæteri defecere. Eruli siquidē eorū rege Anirico temere interfecto, cum suorū morū vt feritatē, ita & animi præ se furorē tulissent, pro patrato iam scelere nil aliud causæ afferebār, nisi quod sub nullius se velle in posterū dicerēt imperio esse: tamēsi antehac nemo ferē, qui in hos imperiū habuisset, à privato quouis differret, vt cui omnes sine discrimine & assidere, & conuēsci vna, impudentérq; & vt cuiq; placitū, conuitiari iurgariq; soleant, adeo vt nullis vsq; hominū Eruli fuerint intēperantia & leuitate inferiores. Iámq; eos facti pigebat, nec sine principe esse, nec sine duce ad bellū, vitam se ducere posse apertius affirmabāt. Itaq; quū multū ac sæpe ea de re cōsultassent, præstare id omnibus visum, ex Thule vt in sula aliquē sibi regio ex genere cōfestim excirent, qui his imperaret. Sed quemadmodū ea res se habuerit, paucis explicabo. Postquā Eruli per Lógobardos, vt acie victi, ac penitus debellati, patrios mores pristinis exciti sedibus reliquerūt, alij, vt supra iam diximus, in Illyricis loca incoluere: quidam verò quum Histrum flumen haud quaquam traicere statuissent, in vltimis terræ fines se collocarunt: sed qui regij sanguinis sunt, duces secuti, Sclauinorum gentem prætereundo, quum in loca deserta iam euassissent, ad Harmos populos se contulere: post hos ad Dacas pertransēntes, ad Oceanum marē quum peruenissent, nauibus ad insulam Thulem delati,

E c. iij.

*Anirico
rex Erulo-
rum, à suis
causa.*

*Eruli barba-
ros mores
iterum in-
duunt.*

*Erulorum
quorundā à
Lógobardis
victorū mi-
grationes,
& sedes ad
Thulem in-
sulam.*

in ea denique consistere.

*Thules insu-
la situs &
magnitudo.*

*Incola & po-
puli.*

*Perpetui
dies.*

*Perpetua
noctes.*

*Astrono-
mia magi-
stri hanc
questionem
perspicuè
explicant.*

12. CONSTAT autem Thulem hanc insulã longè plurimum vndequaque potentissimã esse, quipè quam decies ferant maiorem, esse quam Britannia sit, à qua longius abest, vt in Boream sita. Hac ipsa in insula deserta pleraque sunt, & ingentibus vacua spatia loca. Quæ verò frequentiora ædificia sunt & hominum cultu, nationes tredecim numero incolunt, affluentissima quadam mortaliũ multitudine, regesque singulis nationibus præ sunt. Et apud has vniuersas mirandũ quod fieri contingit, siquidẽ circa extremum æstatis tẽpus, dũ in autumnum hæc se circumagat, ad quadragesimum plurimum diẽ, haud quaquã sol in occidentum vergit, sed per omne id tempus supra terrã existit & visitur. Dein non minore quã mensũ sex intervallo circa hyemis postrema eadẽ in insula, per dies sol quadraginta nupsia compareret, sed perpetua hæc offunditur nocte: vnde & per id tẽporis negociorum omnium remissio tenet qui ea in regione sunt homines, quandoquidẽ nullo pacto versari inter se hi mutuo queant. Mihi verò hanc insulã adeundi, & si nimium peroptanti, oblata nunquã occasio est, vt miranda ista conspicerem. Ab his tamen quærendo & sciscitando, qui inde se ad nos contulerunt, nũ ea in insula statis tẽporibus sic oriretur (vt traditur) sol, & occideret, certiorẽ esse eius rei comperi famam, ex eorum præsertim relatu, qui solẽ ea in insula identidem affirmarent, per dies hos quadraginta, nec occidere quidem: sed eius regionis hominibus in orientem alibi comparere, & nonnullis in locis ad occidentem, in horizontemque rursus hunc redeuntem, eundem sese in locũ recipere, vbi & diẽ superiore orientem conspexerant, & hunc in modum noctem vnã hos computare iam pertrãssisse: rursusque quum noctium tempus aduenerit, vt lunæ,

lunæ, ita & syderum cursibus a horum animaduersionis, dierum hos spatia contemplari. Deniq; dierum quinque & triginta magnæ huius & perpetuæ noctis transacto iam tempore, in montium cacumina eorum consuetudine nonnullos emittere speculatum, vt sicunde forte & ex aliqua specula solem perspexerint, hominibus statim inferiora tenentibus loca renuncient, post quintum diem vt his sol omnino illuceat, fore. Tunc vniuersos vt fausta sibi renūciata panegyricis laudibus celebrare, & hæc ipsa in tenebris agere: & Thulis hæc quidem hominibus precipua quædam sunt solennia cæterorumq; maxima. Mihi verò formidine derineri in insulæ huius habitatores videtur, tametsi id eis in singulos annos contingat, ne se prorsus sol ipse destituat. Ex his verò, qui Thulem hanc insulam incolunt, barbarorum natio quædam, ac sola, qui Scritifini vocantur beluarum in morem vitam ducunt, vt qui nec vestibus operiantur, nec calciati incedant; nec vino vtantur in potum, nec vllum habeant e terra edulium, quandoquidem nec eam excolunt, nec scemina quicquam his operentur, sed cum vxoribus viri venationibus student, bestiarum namq; & animantium cæterorum vim maximam his exhibent sylvarum, quæ vastæ ea in regione proculdubio sunt, & æditissimi montes: vnde ferarum carnibus diuescunt, assiduo quas venando comprehendunt: & earum tergoribus vestiuntur, quæ apud hos lini lanæque nullus sit vsus, nec consuendi ars vlla, vel instrumentum, sed beluinis hi neruis inuicem tergora colligantes, totum integunt corpus. Ad hæc accedit, quod nec infantes apud hos ipsi, vt apud cæteros homines, nutriuntur, quum Scritifinorum pueri haudquaquam lacte cibentur, nec maternas mammæ attingant, sed ferarum duntaxat medullis. Siquidem vbi primùm scemina parit, infantem pelle mox inuolutum suspendunt ad arborem, ferinisque

Nox diem
naturalium
XXXV.

Thulitarum
letitia ad
solum reditum

Scritifini,
barbarissimi
manatis.

Herum occupatio.

Vestes.

Infantium
educatio.

cerebellis eius in ore ingestis, ad consueta inde cū viro venationē sine mora puerperā mittunt, nam væ cætera vtrisque cōmunia sunt, ita & id studij simul & artis pertractant. Atqui barbarorum id genus vitam sic transigit: aliis verò in rebus Thulitæ omnes non magnū in modum a cæteris mortalib. differūt, deos siquidem, ac dæmones plurimos colunt, cœlestes partim, vt rentur, partim aëreos, & qui terræ ac mari præsideant, & eiusmodi alios, qui in aquis ac fontibus fluvijque versari traduntur, hisque frequentissime immolant, cuiusvis generis hostias. Sed victimarum apud hos potissima vir aliquis est, quem omnium primū in prælio ceperint, hunc mirum maclando Marti sacrificant, vt quem deorū maximum ducant. Sed ea est apud hos immolandi consuetudo, vt non solum hostiam maclent, sed in arborem viuam hanc prius suspendant, indeque inter senticeta & vepres proiectam, sic variis ac miseris modis excruciendo conficiant. Id vitæ genus Thulitæ ducunt, gens sane in terris haud dubiè vnica, quæ hominum exuberet multitudine. & hos quidē fuisse sat constat, ad quos olim cohabitandi ob gratiam aduenæ Eruli diuenterint. Nunc verò Eru-
lorum è gente, qui apud Romanos sibi, vt diximus, paruerant, sui regis cæde patrata, è primoribus quosdam ad Thulem insulam mittunt, qui diligenter peruestigando ad se demum deducerent, si quæ forte regio ex sanguine oriundum ea in insula inuenirent. Tum illi, vbi eò est peruentum, pleròque comperiunt regij generis homines ibi adesse: è quibus vno duntaxat, qui sibi perplacuisse, delecto, ac secum deducto, reuertebantur. Sed qui forte deducebatur, morbo correptus emoritur: vade rursus Eruli insulam repetunt, & alterum quempiam Datim nomine secum abducunt. Hunc Aordus germanus frater, & ex Erulis, qui Thulis erant, iuuenes

*Thulitarū
religio.*

*Humana
victima.*

*Thulitæ gē
Populosissi-
ma.*

*Eruli Thu-
lita regem
ad alios mit-
tunt.*

*Dates.
Aordus.*

iuuenes ducenti sequuntur. Longas igitur in itinere faciundo his moras trahentibus, Erulos, qui ad Thulem insulam nuntios miserant, cogitatio tubiit, nullo suo ex commodo id se facturos, si Iustiniano inuito ex Thule principem sibi exciuerint. Vnde confestim Byzantium mittunt Imperatorem precatum, ducem quem mallet, sibi ut traderet. Tum ille Erulum his quempiam Byzantij diu versatum mox mittit Suartua nomine, quem Eruli tum primum benigne susceptum, volentes quidem ut regem salutant & venerantur, iubentque consueta obsequuntur & parerent. Haud multos inde post dies aduenit, qui his nuntiaret, in proximo esse, qui ex Thule insula ad se missi cum rege redirent. Suartuas vero venientes hos perditurus, obuiam ire Erulos mox iubet, tum illi regis voluntate probata, hunc statim sequuntur. Verum ubi diei iter ab suis hi abfuere, nocte clam rege deserto, vno agmine omnes ad eos, qui nuper ex Thule aduenerat, vltro transfugiunt. Suartuas vero ab omnibus destitutus Byzantium solus profugit, quem Imperator in principatum restituere omnibus viribus nitebatur. Sed Eruli Romanorum potentiam veriti, ad Gepidas desciscere statuunt.

13 BELISARIUS interea & Narses, ac alij Romanorum praefecti circa Firmium copias iungunt, quae ciuitas Ionici sinus adiacet littori, & ad Auximi oppido diei iter haec abest. Eodem in loco per principes ipsos consulabatur, quod nam prius & maiori suo commodo ducturi copias essent. Si enim in eos, qui Ariminum obsiderent, iretur; suspicio statim subibat, ne hostes, qui Auximi essent, dum a tergo inuaderent, se ac Romanos, qui ea incolerent loca, indecenti affecturi essent, uti par erat, iactura: & suis simul, qui tunc temporis obsidebantur, timebant; ne forte ob necessariorum rerum inopiam grauius aliquid paterentur, plerique tamen ut

*Suartua
rex Erulis a
Iustiniano
datus.*

*A suis de-
sertis, ut
qui Thulita-
num mallet,
ad Iustina-
num conflu-
git.*

*Quum de
mouendo e-
xercitu, bo-
ne potentis
imminente,
agitur con-
sultatio ur-
ter prima-
rios duces
prorsus ne-
cessaria vis
datur.*

Ioanni infensiores, hunc quidem temeritatis & audaciae insimulabant, qui pro sua nimia pecuniarum & lucri cupiditate in tantum discriminis peruenisset, ut nec ordine suo, nec qua Belisarius via ductus, id bellum geri permitteret. Narfes verò, cui Ioannes caeterorum erat mortalium amicissimus, veritus ne principum orationibus Belisarius persuasus, circa Ariminum gerendis posthabitis rebus, alio diuerteret animam, verba istiusmodi fecit:

Narfes ad Belisarium oratio, qua Ioannem nobilissimū ducem Arimini obsessum liberandum esse cōfessus, rationibus ductis ab iusto, necessaria & utili.

Viri principes, de rebus vobis consultatio est, quae nec venire in meditationem consuevere, nec tales sunt, ut de his quisquam queat ambigere, sed eius esse conditionis videntur, ut vel rei bellicae imperitis, ex his liceat, si opto detur, quae sunt potiora deligere. Non enim est de presentibus hisce sic decernendum, & ab his praecipue, qui consilio plurimum & prudentia valent, ac aliàs consultare homines solent, quum ex quo imminere videtur discrimen, & utrinque non minor victori quam victo incumbat. Nos verò si nostros in Auximum aliud in tempus differre insultus placuerit, eorum sumus nil penitus amissuri, quae necessaria sunt. Non enim multum intererit, utrum hoc tempore, an aliàs id oppidum nos inuasurimus. De Arimini verò possessione si quando, ut bona venia dicam, nos excideamus, Romanas proculdubio vires penitus dissoluemus. Sed Ioannes, optime Belisari, si ad ea fortè, quae iusseras, cōtumacior fuit, magnas ex eo poenas excegisse iam crederis, quum in tuo sit illud arbitrio situm, saluum hunc facere, vel hostibus prodere, ut delinquentem: id tamen caueas velim, ne fortè ob admissum ex inscitia crimen, dum Ioannem poenis afficere studes, ab Imperatore & nobis ipsis has sumas. Nam si Ariminum ceperint hoc tempore Gothi, proculdubio & Romanum praesidium, impigrum virum, exercitumque hunc uniuersum, & Romam urbem, ac caetera, quae in Imperatoris sunt ditione, capturos hos esse nihil dubites: nec eotenus id mali subsistet, sed ne belli quidem fortunam frenare quis poteris.

Alioquin res Italiae pessum eunt.

poterit. De hostibus verò sic sentias velim, ut hos planè intelligas militum nos multitudine plurimum superare, sed pro rebus per se malè antehac gestis, in ignaviam & non iniuria recidisse. aduersa quippe & sepe fortuna, audaciâ huc prorsus ademit. Si igitur in presenti his res prosperè cesserint, profectò & animos simul recuperaturi haud longe post sunt, & nobis imposterum aliquid in se audentibus non modo occurruri proutinus sunt, sed vel acrius longè bellum gesturi. Solent nanque qui difficultates & infortunia quandoque euaserint, prudentia hos longè magis præstare, qui nondum infelices fuere. Vbi demum Narses hæc perorauit, miles quidam custodias barbarorum frustratus, ex Arimino Romanorum in castra peruenit, & à Ioanne ad Belisarium literas in hanc sententiam detulit. *Omnia nobis iam diu defecisse necessaria scito, nec nos de cætero posse innadentibus barbaris quoquam pacto obsistere, vel eorum propulsare insultus: sed post diem septimum fore, ut ipsos nos simul atque oppidum vel inuiti dedamus: quandoquidem præsentem necessitatem per nos tamdiu subitam posthac ferre nil possumus, hanc ipsamque nobis ad excusationem perpetuò valituram sat reor, siquid fortè indecenter egerimus.* His Belisarius literis motus, ut animi dubius, diu hæsitans constitit, nam pro obsessis hunc timor incefferat, & hostes, qui Auximi erant, suspicabatur ea è regione loca circummeundo populaturos, suisque copiis molituros insidias verebatur: præterea atque a deo angebatur, si se cum hostibus hi coniunxissent, multis & ingentibus malis se exercitum affecturos, diu itaque animo fluctuatus, rem ita peregit. Aratium statim cum hominibus mille in Auximi regionem dimisit, & simul iniunxit, ut positis ad mare castris, quod ab Auximo ducentis stadiis abest, ne inde abirent, nec quoquam pacto inirent cum hostibus prælium, vel si his insultantibus, ad id cog-

Hostes Arimino occupato animos recuperabunt.

Ioannis ad Belisarium literæ, quibus subsidium præstans postulabat.

Dux sapiens in rebus dubiis multa voluit animo.

Strategem & Belisary.

*Huius strae
regematu
rasso.*

*Aliud strae
regema.*

*Vrbisalia
deleta ab
Alarico.*

*Bellorum
terribilis fa-
cies, mulieri-
bus praefer-
tim.*

*Capra nu-
trix infantis
eiusdem.
Benigna
Dei prouidi-
entia, mi-
ris modis
quum liber,
nostris mi-*

rentur, sed e castris duntaxat se pugnando defende-
rent. Sperabat nanque hac via barbaros praecipue
homines propinquiora habentibus Romanis ca-
stra, intra oppidum quieturos, nec fore vt suos
quacunq; de causa infectentur vel detrimento
afficiant. Delectas deinde ex omni exercitu copias,
nauib; iuber imponi, & ad Ariminum recta con-
tendere, ac simul commonefacit, ne procul a pede-
stri, quem missurus erat, exercitu nauigarent, cum
eoque vt simul in litus descenderent. moxque no
paruam militum manum, cui Martinu praefecerat,
iuxta litus incedere, & classem sequi ex ordine
imperat: & ita vbi hosti demum appropinquassent,
longe plures vt ignes, quam pro militum numero,
excitarent; maioris vt hostibus exhiberent multi-
tudinis speciem. Ipse vero cu reliquis copiis & Nar-
sete diuersum a litore, & per Vrbisaliam oppidum
iter aggreditur, quod superiore Alaricus tempore
ita deleuerat, vt pristini decoris nil ei reliquum es-
set, praeter portulam vnā, & breues aliquas fun-
damentorum reliquias. Quo in loco alias mihi hu-
iusmodi oblatum spectaculum est. Quum enim in
agrum Picenum Romanorum exercitus Ioanne
duce paulo ante venisset, ingens, vti par erat, eius
regionis homines inuaserat terror. Foeminae itaque
cu derepente fugam partim capefferent, comprehen-
sa, partim indecore ac turpiter agerentur, eodem
ipso in loco, vbi Vrbisalia oppidum fuerat, mulier
quaedam edito partu, eoque pannis (vt licuit) in-
uoluto, & in terram relicto, nusquam deinde com-
paruit, aliquo vtcunq; casu sublata. Infantem
itaque ea in solitudine destitutum, vbi vagien-
tem capella quaedam aduertit, commiserata: (nam
& ipsa recens foetum ediderat) & simul accedens
vbera illi mox praebuit exugenda, diligentique
cura seruabat, ne canis aut alia quaecunq; ipsum hunc
belua

belua deuastaret. In ea itaque rerum perturbatio-
 ne quum plurimum temporis tereretur, Picentes
 certiores iam facti, Imperatoris exercitū, Gotho-
 rum in malum iamiam aduentare, nec quicquam
 Romani nominis homines ab his molestiæ peres-
 fusos, reduces omnes confestim domum reuertū-
 tur: quūque in Vrbis aliam permixtæ cum viris &
 fœminæ peruenissent, puerum adhuc superstitem
 conspicatæ, cum coniectura capere id factum ne-
 quirent, pro ingenti miraculo ducere, & identidem
 demirari quod viveret. Vnde & certatim de se
 quæque mammillam porrigere, blandiri que: puero
 autem humanum lac respuenti, in tutelam capella
 mox affuit, & crebriore balatu fremens hunc cir-
 cumibat, ita vt grauitè ferre fœminis his videre-
 tur, quod ipsæ puero appropinquassent, & illi per-
 inde intulissent molestiam, eundemque non ali-
 ter ducere ac de se genitum, & simul fouere: quo
 factum, vt nec puero mulieres de cætero negocij
 quippiam exhiberent, & capella non minus hunc
 intrepidè aleret, quàm diligenter seruaret, vnde &
 Ægistum populares dixerunt. Me verò quum ea for-
 tē contingeret iter vt facerem, loci tum incolæ, vt
 rem miram & planè absurdam ostenderent, ad pue-
 rum duxere, illumque de industria infestare mole-
 stōsq; se exhibere, vocem vt ederet gemebundus:
 tum verò capella, quæ ad lapidis aberat iactum, fe-
 stina ac balans occurrit, & desuper adstitit, vt nemo
 illi molestior esset.

14. BELISARIUS per eius regionis montes du-
 ctabat exercitum, hostibus multitudine longè in-
 ferior, nec quoquam pacto animo inerat de repen-
 te cum his manus conferere, quippe quos desti-
 natos ad mortem ex aduersa fortuna iam nouerat:
 sed animus illi vt crederet inclinabat, quum pri-
 mum in se hostes iri vidissent, suarum virium ac

*Sapientis du-
 cis ut plu-
 rimum felici-
 tia sunt con-
 silia.*

roboris immemores factos fugam protinus initu-
 ros: & sanè res ei ex vero ad opinionem successit,
 vt erant, futura omnia suspicâti. Nam vbi tandem
 per montes hic duxit, & ab Arimino diei via abes-
 set, paruam Gothorum manum necessitate aliqua
 iter hac faciētium obuiam habuit: qui ex improui-
 so quum in hostilem exercitū incidissent, non prius
 iter diuertere potuerunt, quàm à præcedentib. cæ-
 si, eodē pars maxima caderet, vt reliqui saucij intra
 montis rupes & superiores anfractus refugientes,
 vt licuit, delitescerent. Vnde Romanorum exerci-
 tum contemplati, ac per omnes locorum difficul-
 tates & saltus vāgati, longe plures esse hos sunt su-
 spicari, ac numero vero constarent: proinde & Beli-
 sarij signa cum præferri vidissent, ipsum hunc co-
 piis præesse intellexerunt. Nocte autem superue-
 niente Romanis ibidem stationem habentibus, ex
 Gothis, qui affecti vulneribus erant, Vitrigis ad ca-
 stra clam ire contendunt, eoque circa meridiem
 quum demum venissent, cicatricibus ostentatis ad-
 esse iamiam Belisarium nuntiant, & maiori cū mul-
 titudine quàm numerari sat queat. Tū Gothi se ad
 bellum parabant, traducto ad Arimini latus in Bo-
 ream versus exercitu. nam eā hostes summis ex
 montibus aduenturos faciliè omnes prospexerant.
 verùm vbi nox superuenit, depositis armis, cū in
 castris se quieti tenerent, ignes quàm multos ex
 altera parte in orientem vergente, sexaginta pro-
 cul stadiis conspicantur, quos Martini incenderant
 milites. Trepidatione itaque ingenti percussi, & su-
 spicantes simulac illucesceret ab hostibus circūuen-
 tum se iri, eam noctem trepidanter ac magna cum
 formidine transigere. Die autem subsequente
 ingentem nauium classē animaduertunt. Quam
 verò ne hiscere quidem præ timore iam possent, in
 fugam se statim proripiunt, compressique inuicem
 præ

*Clades ali-
 quot Gotho-
 rum Belisa-
 rij capta
 promouet.*

*Insigne Be-
 lisarij fra-
 regema.*

*Pavidus &
 vulneratis
 fides non le-
 uiter adhi-
 benda.*

*Gothorum
 ad hostiles
 ignes trepa-
 datio.*

*Turpis &
 effusa fuga.*

præ celeri studio, tanto tumultu ac clamore abeūtes detinebantur, vt ne auribus quidem quæ iuberentur admitterent, nec aliud quippiam cogitarēt, quàm vt repentiùs singuli è castris euaderent, sēque Rauennam & intra mœnia extemplo reciperent. Quod si obsessis vel virium aliquid, vel audaciæ superfuisset, multos hostium exeundo & insectando interfecissent, & eodem in loco belli totius fuisset tum denique finis. Sed injectus his ex malis præteritis horror, vulgatiq̃ue ob rerum necessariorum inopiam morbi, ne id facerent, interpellarunt. Barbari itaque dum præ tubæ tumultusq̃ue magnitudine intra castra relictis rebus suis nonnullis, Rauennam cursu contendunt, primus Romanorū Ildiger suis cum militibus Gothorum in castra irrupit, & quos ibi forrè morbis correptos deprehēdit, seruitiorum in numero habuit, instrumentūmq̃ue omne collegit, quod Gothi fugientes reliquerant. Iamque & Belisarius meridiano tempore Ariminum venit, & vbi Ioannem ac cæteros apud hunc milites pallenti ac squalida obstipaque facie animaduertit, eius audaciæ temeritate increpita, gratias dixit Ildigero se magnas debere. Ioannes verò non illi, sed Narseri obnoxium se esse fateris; vt equidem reor, significando, non libenti admodū animo Belisarium sibi suppetias aduentasse, sed hortante ac persuadente Narsere. Vnde factum, vt suspēctiores de cætero sibi hi inuicem essent, & amici Narsere non haudquaquā permitterent suas cum Belisarij exercitu vt copias iungeret: quin potius persuaderent, illi in dedecus cedere, vt cui Imperator arcana cōmunicaret, non eundem liberè exercitibus imperare, sed militari subesse viro: & idētidē affirmarent, nunquā suā Belisariū sponte id permissurum, ex æquo vt Narses exercitibus præsit, vt qui solus ductare hos malit: maioremque militum

Ildiger hostium castra primus ingreditur.

Ioannis represso inconsulta præbet amulationem inter Belisarium & Narsere occasione. Exigua scintilla ingens parit incendium.

*Adulatorū
& maleuo-
lorum susur-
ris, viri gra-
ues non ra-
rò interuer-
suntur.*

*Habet suū
venenum
blanda ora-
tio, quod a-
pertu &
propitiū au-
ribus rece-
ptū in ima
descendit
p̄cordia.*

*Belisarij ad
suos oratio,
qua suadet,
vt pars e-
xercitus in
Liguriam
& Insubria
mittatur,
cetera co-
pia Auxi-
mum ver-
sus iter ca-
pessant.*

partem, atque adeo potiore principis alios subsequituram, Erulos peltatosque eiusdem exercitus alios: ac ceteros, quibus Iustinus & Ioannes præessent, cum his qui Aretium & se Narsetem sequuntur, non minori numero esse, quam milium decem præualidorum egregiorumque bello virorum, & hos quidem peruelle Italiæ totius victoriam, non solum Belisario ipsi ascribi, sed & laudis partem Narsetem referre, vt quæ non iniuria duce- rent, non idcirco imperatoris contubernium reliquisset, vt ex sui discrimine Belisarij gloria confirmaretur, sed de se operam strenuè ac sapienter nauando, præ seque egregia facta ferendo, eius & virtus apud omnes mortales celebrior, vti par esset, ac testator foret. Ad hæc præterea asseuerare, nec Belisarium quidem sine hac tanta militum copia perfungi demum re aliqua posse: siquidem sui pars maior exercitus in præsidiorum & ciuitatum tutelâ, quas antehac cepisset, relicta per eum fuisset: ita deinde progrediendi vel ab vsque Sicilia ad agrum Picenum omnia recensebant. Istorum igitur persuasionibus Narses lætior factus, nec animum cōtinere de cætero poterat, nec in officio permanere. Vnde & Belisario aliquid imperante, tergiuersando, & alia ite atque alia causando, quæ iubebatur, repudiare, & insolenter reniti. Quæ omnia Belisarius vbi demum præsensit, principibus omnibus ad se conuocatis, orationem huiusmodi habuit; Nō equidem, o principes viri, sperinde de hoc bello non eadem vobis scū sentire nunc videar: animaduerto non secus ho-

stes parui vos ducere, ac si debellati iam essent. Ipse verò pro vestra hac confidentia in apertum discrimen præcipit mittatur, cetera copiatum iri vos reor, quandoquidem barbaros nec vestra fortitudine vlla, nec præ eorum paucitate deuictos fuisse sat calleo, sed prouidentia solum atque consilio superatos fuisse se demum mandasse: vereor tamen ne vos non ea, que

reueriora

veriora sunt, reputando, falsi demum ut vos ipsos, ita &
 rem Romanam malis affecturi nunc sitis insanabilibus.
 Facilius nanque qui gestis ex rebus videntur retulisse vi-
 ctoriam, si forte ex ea inflatores reddantur, deperdi abo-
 leri que possunt, quam qui ex inopinato ab ea exciderint,
 de cetero tamen vel pauentes quidem ac dubij in hostes
 contendant, negligentia nanque, atque ignauiā, vel optimē
 constituta corrumpunt, labor verò cū meditatione coniun-
 ctus & cura, vel re male gesta pluribus profuit. Siquidem
 qui per inertiā atque socordiam ad rem gerendā se con-
 ferunt, viribus debilitari atque imminui sepe consuevere:
 cura verò ac diligentia augeri quammaximē. Vestrū i-
 gitur quāsq̄ id animo verset, Rauenna V ittigem esse, &
 Gothorum milia multa, V raiam verò Mediolanum nunc
 obsidere, & Liguriam omnem liberè peruagari, Auxi-
 mum praterca urbem non parui momenti refertam copiis
 esse, & ad urbem usque V etanam, quæ Romæ propin-
 quior est, pleraque loca per barbaros viros fortissimos cu-
 stodiri. Quo fit ut longe magis hoc tempore res nobis in di-
 scrimine sint, atque antehac fuerint, qui vbi que in hostes
 incidimus. Dicere illud omitto, quod Francos in Liguria
 ferunt cum his societatem inisse. Quod sanè non sine ingēti
 formidine Romanis omnibus ut animos subeat, non indi-
 gnū videtur. Necessariū itaque fore nunc dixerim, ut no-
 stri pars quedam exercitus in Liguriā & Mediolanum
 mittatur: cetera verò nūc copie quamcelerrimē in Auxi-
 mū eiusque regionis hostes ut eā, pro dei nutu omnia per-
 actura, ac cetera belli munia ibi pertractura, vbi vel
 cōmodius poterūt, vel quā optimē pertractari. Hæc Belisa-
 rius. Narsetes verò ita respōdit: Tibi quidē, præfecte, nō
 omnia ad verū explicata nemo nō dixerit, vniuersum nā-
 que imperatoris exercitū, si inter Mediolanū dūtaxat &
 Auximū quis partiatur, indecens fore omnino nūc duxe-
 rim. Quocirca haudquaquā erit indignū, Romanos ipse &
 pro arbitrio in hæc loca ut dūctes: nos verò id satagam⁹,
 imperatori ut Acmyliam vendicemus, quā sibi Gothos

Narsetis
 consilium de
 vendicanda
 imperio Ac-
 mylia, &
 Rauenna
 infestanda.

enixius vendicasse affirmant, Rauennamque adeo infestemus: ut ceteros circa nos hostes ceu spe omni prorsus subsidij interclusos, ipse (ut lubet) iactura sis affecturus. nam si tecum una Auximum obsidere delegerim, vereor ne ex Rauenna nouis inuadentibus interim hostibus, nobis solum id relinquatur, ut partim ab his circumuenti, partim necessariis interclusi eodē ac simul dispareamus. Hæc ubi Narsetis dissertit, Belisarius magnopere veritus, ne abeuntibus diuersim Romanis, & inter se dissidentibus, imperatoris res ipsæ defluerent, & illorū temeritate perturbarentur, Iustiniani mox literas profert ad principes datas, & hanc in sententiam scriptas: *Non arsetem pecunia nostra & bonorum custodem, non ut exercitibus præsit, in Italiam misimus, quippe qui Belisarium volumus omnibus & solum præesse, & quod illi sit satius visum ductare. Hinc itaque uniuersos vos sequi ut vestra in uita salutem, ita respu. commodus in præsentia consultari iubemus: unde nec necessarium fore, se ut omnes sequantur.*

Iustiniani
de Narsete
litteræ
Adulatorū
funes uno
stru discin
dit princi
pis ptegio.

* Hic locus
non est inte
ger.

15 Hic Belisarius auditis, Perannium statim nõ parua cum militum manu Vrbeuetanam obfessum dimittit: ipse verò Vrbinum copias duxit, urbem sane præualidam, & Gothorum præsidio non medio cri munitam: abest autem hæc ab Arimino diei via unius expedito cuiquam viro emetienda. Narsetis deinde Ioannēsque hunc sequebantur, quumque vrbi appropinquassent, ad collis radices binis seorsum positis castris (non enim ipsis inter se satis conueniebat) Belisarij milites vrbis latus quod vergit in orientem tenebant, Narsetis verò ad occidentē confederant. Situs autem Urbini ad oppidum est in obrotundo & eminenti ad modū colle, qui tamē nec præruptus omnino neque imperuius est, sed præ multa accliuitate aditu non difficilis. Ciuitas tamen in plano sita, & in ipsa planicie in Borēa versajaditum habet & vnicū. Belisarius itaque obfide
tibus

Diffonis affe
ctibus etiam
spatiofa ar
tantur.

Situs Vrbi
ni.

Omnia
primus expe
riti quod
militam pe
riculo certa
se prudenti
duces oport
vnt.

tibus hanc urbem Romanis, de dituros se sibi faci-
 lius barbaros ratus, ut periculū formidantes, orato-
 res ad eos mox mittit, quā multis se hos beneficiis
 affecturū pollicitus, si in imperatoris Romani di-
 tionē venirēt, idque ut facerent monuit. Oratores
 verò quum portis appropinquassent (non enim in-
 tra urbē hos Gothi exceperant) & si multa quidē &
 allicibilia præfati fuissent, loci tamen hostes muni-
 mento confisi, & affatim necessariis affluentibus
 rebus, Romanos inde abire confestim iussere. Belis-
 farius verò ubi hæc audiuit, suis statim iniungit,
 virgas ut crassiores colligerent, cæteramque mate-
 riam, quibus per porticum oblongam, quam testu-
 dinem dicūt, ut in ea delitescerent in tectique eā ad
 portam contenderent, cuius ē regione planities es-
 set, ac inde muros aggredirentur. Narsetē interea
 ex amicis nonnulli mox cōuenire, conuentūmque
 facere certiorē, & identidē admonere, rem Belis-
 riū fuisse adortum, finem non aliquando habiturā,
 & item asseuerare, factu impossibilia quædam illū
 animo cogitasse. Iam enim Ioannem Vrbinum an-
 te hæc peritasse & si modico tunc tēporis præsi-
 dio communitum, sensissēque nullo pacto capi id
 oppidū posse: & sanē ita res erant: sed imperatori re-
 cuperanda potius esse Æmilia loca. Hac itaque
 Narsetes suggestionē permotus, vel Belisario depre-
 cante ut secū maneret, & vnā id oppidū caperent,
 obsidionem nocte concubia soluit, Ariminūmque
 agmine citato contendit. Subsequenti itaque die,
 ubi dimidiam hostium partē abscedere barbari cō-
 spiciantur ē mœnibus, Romanorum qui residues erāt
 irridere identidē, cauillarique item & ignauā ex-
 probrare. Belisarij deinde militibus, qui reliqui fue-
 rant, animo inerat muros continuē oppugnare. His
 itaque se ad id præparantibus mira quædam &
 prospera fortuna offertur. Urbini tunc fons vnicus

*Oppugnatio
 nis comoda
 in ista.*

*Adulatio
 male sua-
 da finit
 est panoplia
 pica. Dele-
 ctat solium,
 non inuat.*

*Qui cito de
 liberant &
 cum iracun-
 dia inconsul-
 ta sequuntur
 consilia, cito
 pudesunt.*

*Vrbini fons
 vnicus.*

erat, vnde vniuersi eius loci incolæ aquabantur: is de improviso ac breui exaruit, & intra tertium diē sic prorsus aqua euauit, vt hanc limo immixtam potarent. Quæ ex re barbari territi, Romani se dedere statuerunt. Belisarius interim vt eius rei prorsus

*Ignota non
scrutatur.*

*Sed que in
præptu sunt
dux fortis
aggreditur.*

*Vrbium
Belisario
deditum.*

ignarus, muros aggredi velle & perturbare, collēque productis armatis in medium copiis cingere, & nonnullos iubere, vt compactam ē cratibus machinam in summam collis planiciem paulatim propellerent. Tum isti testudinem subeundo, atque hostem fallendo trahebant. At barbari dextera ē pinnis manu protensa, signoque dato pacem suppliciter deposcebant. Sed Romani, vt quibus fontis casus esset ille incognitus, hostibus prælium ac machinam simul terrori fuisse rebantur. Vtrinque igitur bello & animo quam lubenti cessarum, Gothique se atque urbem Belisario his statim conditionibus tradunt, vt incolumes ipsi & prorsus indemnes relinquerentur, imperatori Iustiniano obtemperaturi, & cum Romano exercitu æqua & simili sorte vt haberentur. Narfes itaque, quum iam accepisset, quæ Urbini fuissent per Belisarium gesta, calamitati sibi hæc fore ratus, quietus ipse Arimini mansit, Ioannem verò vniuersum exercitum

*Narfes a
sycophantis
energeti mer-
ces.*

*Cæsena fru-
stra tenta-
tur.*

ducere Cæsenam iussit. Hi itaque cum scalis fecum delatis, vbi præsidio demum appropinquarunt, confestim illud aggrediuntur, & muros tentando oppugnant. Barbaris verò fortiter repugnantibus, & ex Narfesis exercitu cadentibus multis, Phanixus simul Erulorum præfectus occumbit. Ioannes deinde spe omni præsidij potiundi amissa, periclitari de cætero fortunam quum iam destitisset, vt cui sat visum capi nullo molimine id præsidium posse, cum Iustino vnâ, & cæteris copiis, dimissa eius loci obsidione progreditur, & ciuitate tradentibus incolis statim recepta, quæ Forumcornelij

*Aemilia se
dedit.*

nelij dicitur, ac progredienti sibi continenter cedentibus barbaris, nec vsquam secum conferentibus manus, vniuersam Æmiliam imperatori recuperavit. Belisarius interim ineunte iam hyeme, Urbino in potestatem redacto, Auximum ducere inuitile fore rebatur, vt qui eius in loci obsidione plurimum esse temporis conterendum suspicaretur. nam repente id oppidum, & vi subita capi non poterat, tuentibus vt magna multitudine barbaris, ita & fortissimis viris, & qui pleraque antehac populati ingentem sibi rerum necessariorum copiam importallent. Vnde Auximo per id tempus ciuitate relicta, Aretium cum magna exercitus parte Firmium hybernatum dimisit, & simul iniunxit, hostes sedulo obseruaret, ne de cætero ac licenter adeo ea è regione excursions hi facerent, vel intrepidè vim his locis inferrent. Ipse verò ad Vrbeueranam ductauit exercitum. id nanque vt faceret, Perannius quidam impulerat. nam Gothis, qui huc locum insederant, necessaria defecisse a transfugis quibusdam is fortè acceperat. Vnde spes erat, si ad eam necessitatem accederet, vt Belisarium cum copiis vniuersis adesse, & in se euntem viderent, facilius sese dedituros, vt & factum postea est. Siquidem vbi Belisarius Vrbeueranam peruenit, iussis militibus loco idoneo castrametari, ipse urbem mox circumiuit, speculaturus sicunde illi inferri vis posset. Quinque visum iam esset, nullo hanc pacto in ditionem vi redigi posse, per insidias tamen vt caperetur, non omnino impossibile fore rebatur. Tumulus nanque terrenus è profundo & infima valle productus supereminet solus, cuius in summo fastigio planities est, inferiora verò prærupta sunt omnia. Circa hunc tumulum ad lapidis iactum pari altitudine saxa ab eo distantia surgunt, &

Ff. iiii.

*Obsidiones
difficiliores
omittenda.*

*Vrbeuerani
oppidis obsi-
deo.*

*Transfuga-
rum relatio.*

*Per insidias
expugnan-
tur munitis
oppida.*

perinde corona hunc circumcingunt. Sed præfici tunc homines supra hunc tumulum urbem condiderant nullis vel mœnibus cinctam, vel alio quouis opere communitam, quandoquidem suapte natura locus vt occupari facile posset, non satis opportunus est visus. vnus nanque ad eum circumiectis è rupibus patet accessus, quem si incolæ afferuando infederint, nullum aliunde vereri ab hostibus imperum queant. nam vt loci difficultatem omitram, vnde natura ipsa ingressum extruxit, vel amnis quidem accedit pro sua magnitudine omnino imperuius, qui medium intra saxa obiectamque rupem & oppidum spatium occupat, vnde & parua in ipso aditu veteres illi ædificio structo, portam imposuere, quam tunc Gothi seruabant.

*Urbeuetani
situs & im-
peruius ac-
cessus.*

*Ad deditio-
nem auda-
ciores obse-
s tandem co-
peltantur.*

16 BELISARIVS itaque vniuersis cum copiis ad oblidionem spe ea confedit, vt aut fluminis è regione Vrbeuetanum oppidum detrimento afficeret, aut in ditionem hostes redigeret fame demum compulsos. barbaris tamen non omnino necessaria deerant, tamen si parcius his vterentur, quam naturæ necessitas postularet: inopiæ tamen vltra quam credi potest obnitebantur, siquidè qui non ad satietatem ciborum venirent, sed in singulos dies sic his vtebantur, vt non penitus inedia deperirent. Sed postquam demum necessaria profus his defuere, madefactis aqua tergoribus diutius vescebantur. Arbilas nanque Gothorum præfectus vana iam diu spe hos coaluerat. Verùm quum iam se verterat annus, & messis tempus adesset, in campis frumentum sua sponte maturefcebat: non tamen qua prius id copia fuit, sed longe minori, vt quod nec hominum manibus, nec bouum labore satum humoque reatum fuisset, sed temerè in agri superficiem iactum: vnde eius pars quædam terræ vi fota emerferat, ipsum id tamen quò demeteret nemo,

*Annona ca-
ritas, qua
in farssem
grauissimâ
belli comiti-
desinit.*

nemo, præ nimia sui maturitate in terram iteratò excidens renascebatur. Quæ res quum eundem in modum in Æmylia accidisset, eius regionis homines propriis sedibus ac bonis relictis in agrum Picenum profugerant, haudquaquam existimantes eius provincie loca, quia maritima essent, eadem omnino rei frumetarie inopia premi. Thuscos præterea haud secus & pari de causa fames attrigerat. Ex his tamen, qui montes incolerent, frumenti in modum è glandibus commolitis confectum panem edebant: vnde vulgatis veluti in pecus morbis, vti par erat, multi mortales capiebantur, & paucis supersticibus interibant. In Picentes autem tradunt non minus quinquaginta milia hominum præ inedia interisse, & longe plures extra Ionicum sinu. Quæ autem morbi specie & quemadmodum hi morerentur, mox explicabo. Quum enim nihil his esset, quo vescerentur, extenuati nimirum omnes pallentésque reddebantur, caroque vt cibo diutius carens, in seipsa retracta cohæserat: sel item, quum nimium abundaret, atque adeo corpora ipsa vi sua oppressa iam infecisset, haudquaquam sinebat suo è pristino cursu in his venas defluere. Malo itaque peruincente nil prorsus succi corporibus relinquebatur. Cutis præterea obdurata, corio per similes erat, præ se maximè ferens, quod impacta ossibus inhaesisset, liuore iam in nigredinem commutato: vnde & homines exustis facibus nihil ab similes videbantur, eorūque facies stupidior erat, toruūque & furentis aspectus. Mortem itaque passim obibant, cibi partim inopia, nimia partim sacuritate. Nam postquã in his fuerat calor omnis extinctus, quem natura introrsus exusserat: si quis fortè eos ad satietatem, & non paulatim cibasset, vt recens nati lactari solent, cum ingestos minus digererent cibos, celerius longe moriebantur. Fuere qui fame

Italia fame horribili afflicta.

Panis è glande factus.

Clades lueticissima.

Morbi ex fame descriptio.

Nimia euacuatio aut repletio lethalis.

*Famina
dua viros
xvij. deuo-
rant, ab o-
stano & de-
cimo nece-
ta.*

*Herbarum
trifidis colle-
ctio.*

*Sepulture
priuatio.*

*Legati, pro
civitatis sa-
lute cura
laude di-
gnissima.*

*Legati Me-
diolanensis
pro auxilio
oratio.*

cogente alternis se esitent. Fœminas irem duas
fuisse tunc tradunt, quæ viros septemdecim inter-
fectos absumpserint. Hæ nanque, vt ferunt, cum so-
læ & resides domi, cæteris mortuis superfuissent,
diuertentibus ad se peregrinis, noctuque dormitan-
tibus interfectis diuescebantur. septem itaque ac
decem diuersis temporum spatiis in cibum absum-
ptis, octauus ac decimus, qui ad has fortè diuerte-
rat, somno tunc subito experrectus, quum in se ea-
dem, quæ & in cæteros hæ fecerant, molirentur,
cognita primum facti ab his ratione vtraque ob-
truncat. Sed eò iam alibi euaserat famis necessitas,
vt quicquid vbique herbarum esset, celerius non-
nulli adirent, & genu in terram nixi, cum auellere
has niterentur, deficientibus viribus (nam è corpo-
ribus vigor omnis abcesserat) porrectas ad herbas
solo moribundi procumberêt, insepultique passim
manerent, quum nemo hos humo contegeret. non e-
nim erat, qui sepulturæ ratione haberet. Belisarius
autem, vbi Vraiam & barbaros Mediolanum obsedis-
se accepit, Martinum Vliarémque non paruis cum co-
piis in hostem mox misit: qui vbi ad Padum fluiuium
peruenere, qui à Mediolano abest diei via, positis
castris ibidem mansere, multumque his temporis eo-
dem contritum, de fluminis transitu consultanti-
bus. Mundilas verò, vbi eò hos aduentasse cogno-
uit, ex Mediolano Paulum quæpiam & Romanum
ad eos protinus misit, qui hostes frustratus quum ad
fluminis ripam venisset, nullum in promptu nauigi-
um nactus, depositis vestibus summo cum discrimi-
ne flumen tranauit, delatus inde Romanorum ad ca-
stra, Martinum Vliarémque affatus huiusmodi est.

*Nec in se quidem, nec pro vestra glorie dignitate ipsi vos
geritis, quandoquidem Romanarum rerum gratia tuenda
rum verbo duntaxat huc adueneritis, re verò ac factis
hostibus vires accumulatis. Mediolanum tam am-
plissi-*

plissima ciuitas, que ceteras Italiae vrbes, vt magnitudine, ita & hominum copia ac reliquis fortune bonis facile superat, & vt ista pratercam, aduersus Germanos & barbaros alios propugnaculum est, & vt ita dixerim pro obice totius imperij Romani exposita, partim antehac per Mundilam, partim per Mādilafer Imperatoris exercitum prodita, magnum in discrimen titudo.

incidit: quandoquidem obfessa ab hostibus nimium infestetur, & vobis hoc tempore neglectui sit. Sed quāta Imperatorem iniuria affeceritis, dicere nunc intermitto. Non enim id tēporis sunt, vt pluribus utar, quod utique potius acceleratum deposcit: vrbi praesidiū, quādiu spei est aliquid reliquum. Vos itaque oportere nunc duxerim suppeditas Mediolanensibus in tanto discrimine constitutis confestim ire. Quod si longiore mora, & negligentia vsuri erga hos estis, vilius quidem id est occursum, vt acerbissimis pœnis affecti dispareant: vobis verò, vt hosti Imperatoris vires prodatis. Nam proditores iure non solum sunt nuncupandi, qui portas hostibus patefecerint: sed longe magis qui obfessis & amicitia coniunctissimis ferre dū auxilium queunt, id tamen vel periculum veriti, vel quia ocium potius quā negocium malint, quum negligunt, in hostium ditionem hos tradant. Hæc Paulus. Martinus verò & Vliares duces, se statim hunc sequuturos polliciti, hominem dimiserunt. Qui rursus in redeundo ludificatus hostē, noctu Mediolanū ingressus, vt milites ipsos. ita & Romanos ad bene sperandum hortatus, ad seruandā erga Imperatorem fidem maximè confirmauit.

17 MARTINVS tamen, ac ceteri, qui circa se erant, Mediolanensiu nulla de cetero habita ratione, in segnitie ac fœcordiā prorsus relapsi, haudquāquā se loco mouere, in eaq; plurimū tēporis negligentia terere. Sed Martinus vt morē causam excusaret, in hanc sententiam literas Belisario scribit. Hæc idcirco nos miserat, vt Mediolani periclitā-

Subsidium
sane praesidia
celeriter
mittendum.

Proditores,
qui.

Ignauipro-
missis abun-
dant.

Martini fo-
cordia.

Literæ
Martini ad
Belisariū.

Prætextus
solicitudine non
desunt.

tibus nostris opem auxiliūque ferremus : Nos verò ubi
iusseras, ad Padum usque flumen peruenimus, quem
tamen transire exercitus hic noster veretur: quandoqui-
dem magnas Gothorum copias, cum hisque ingentem
Burgundionum multitudinem in Liguria esse accepimus,
quibus cum haudquaquam bellum ex aquo nos gerere
posse existimamus. Iube itaque Ioannem Iustinūque,
qui Aemiliano in agro, & nobis proximi sunt, suis cum
copijs nobiscum id ut periculum subeant. Hinc enim
si iunctis in hostem exercitibus imus, nostra hunc
cum salute aliquo afficere malo poterimus. Belisa-
rius itaque literis Martini periculis, Ioannem
Iustinūque iubet, Martini simul cum copiis
agmine citato Mediolanum contendere. Illis ve-
ro facturos se quippiam Narsetis iniussu neganti-
bus, ad Narsetem epistolam dedit huiusmodi: V-
niuersos Imperatoris exercitus unum esse corpus existima-
to: quos si fortè ut hominis membra non unum sentire
contigerit, sed seorsum abinuicemque disunctos gere-
re aliquid velle, nobis proculdubio id relinquetur, ut eo-
rum quæ deceant quum nihil egerimus, utrique simul dis-
pereamus. Quocirca Aemilia relicta, quæ nec munimen-
ti quippiam habet, nec Romanis nunc queat rem ullam
asserre, quæ magni sit momenti futura, Ioanni Iustinoque
imperato, confestim ut relictà cum Martini, quæ ad Padum
sunt, copijs sibi propinquieribus Mediolanum in hostes cõ-
tendant: siquidem ad barbaros superandos, liberandam-
que eam obsidione urbem satis sint valituri. Apud me
nanque nullæ sunt reliquæ, quas destinem, vires. Accedit
etiã, quòd inutile duxerim, ut apud me si qui fortè sunt e-
quites, Mediolanū hinc abeant. nã & plurimū esset tem-
poris contendendū, & tardius lōge, quam oporteret, uti ad
nos demū redirent, nec equis possent aduersus hostes tuti
neris lōgitudine defatigati, si statim cū his esset acie consi-
genadū. Caterum si nostri una exercitus iuncti Mediolanū
concesserint, & uti par est, hostes pernicerint, in Aemiliã
nemine

Epistola Be-
lisarij ad
Narsetem,
ut subsidij
Martino ad-
petenti mis-
sere vellet.

Peritionis
suae peritio.

nemine prohibente iteratō se cōferent. His literis Narses
 perlectis, Ioāni Iustinōq; imperat, cū altero ad Pa-
 dū exercitū suas vt iungerent copias, & Mediola-
 nū confectim abirent. Ioannes verō per maritima
 loca extēplo dimissis, qui in Padū ad traiciendū e-
 exercitū acates inferrent, ad iter se pręparabat: & ex
 Æmylia quū demum mouisset, morbo in via corri-
 pitur, qui vtiq; rem omnē interpellauit. Nam dum
 interea Martini milites ad transitū segniter se ha-
 berent, Ioannisque copię ægrotantis rursūm Nar-
 fetis iussa opperiantur, plurimū Gothi in ea Medio-
 lani obsidione tēporis terunt, & qui intra urbem in-
 clusi obsidebantur, admodum fame oppressi, & vr-
 gente nimū malo, canibus muribusque, & ceteris
 item obscēnis, quę antea nunquam mortalibus
 in esum fuere, diuescebantur. Gothi interea,
 qui eam obsederant urbem, ad Mundilam Roma-
 norum pręfectum oratores legarunt, sese ac Me-
 diolanum his sibi vt conditionibus dederet, vt ipse
 imprimis suique milites cuiusuis mali experies re-
 linquerentur. Tum ille ita se facturum sponndit, si
 modō vt sibi suisque militibus, ita & ciuibus ipsi-
 futurę indemnitate ac salutis fidem darent. Mili-
 tibus deinde in concionem vocatis, orationē huius
 modi habuit: *Si qui hominum unquam, quum turpiter
 his viuere licuisset, cum gloria mortem oppetere maluerūt,
 & cum momentanea quadam & breui salute decentiorem
 vite finem & laudabilem commutare: ex eorum equidem
 numero in presentia vos esse peruclim, nec pro viuendi cu-
 piditate per ignauiam vitam hanc ducere. Et vobis præ-
 cipuē, vt Belisarij disciplina instructis, nil penitus con-
 uenit, nec planē fas est, non plurimum fortitudine valere
 & audacia. Nam & in lucem prodeuntibus vniuersis,
 haudquaquam similis est vite finis, & mortis genere ipso,
 vt in alijs multis inter se differunt homines. Siquidē vel i-
 gnauis imbellisq; cōtumelias primū affecti, & risū de se*

*Narses po-
 stulatis Be-
 lisarij pru-
 denter obtē-
 perat: at im-
 tempestiuū
 fuit substi-
 dum.*

*Mediolanen-
 ses sceleratē
 negligētur.
 Qui nimū
 lente ince-
 dunt in bel-
 l. sibi ater-
 num deder-
 cius suis
 creant exi-
 tium in suo
 sistimum.*

*Mundila
 ad suos ora-
 tio, qua hor-
 tatur vt for-
 titer in hos
 impromi-
 sos irruant.*

hostibus exhibendo, ad præstituta per superos tempora, fatum nihilominus complent: quod tamen generosis & fortibus viris, cum virtute & optima abundantique gloria, ipsum ut id patiantur, contingit. Et vtilia præteream, si Mediolanenſibus iſtis salutem afferentibus nobis, barbarorum vt cumque ſubetunda ſeruitus ſit, veniam allatura forſitan eſſet aliena per nos parta hæc ſalus. Quod ſi Romanos oporteat viros, tantam hominum vt multitudinem ſpectent, ab hoſtibus trucidari: quis non denique fateatur, quouis moris genere id nobis acerbius fore? Nam ſi barbaris ſumus id vt faciant permiſſuri, videbimur profecto tam atrox facinus cum his conſeciſſe. Quandiu igitur noſtri cõpotes ſumus, noſtrique iuris, & virtute ſat poſſumus neceſſitatem ornare; glorioſam quæcumque, acciderit, fortunam ducamus. Oportere itaque duxerim, armis vt ipſi quamoptimis cõmuniti agmine factõ, in hoſtes improvidos irruamus. nam ex duobus alterum nobis reliquum erit. aut enim nobiſcũ fortuna longe melius ager quam forte ſpes ſit: vel felicem ipſi exitum conſequũti, à præſentibus malis ſumma cũ gloria nos vindicabimus. Poſtquã Mundilas ſinem dicendi fecit, militum nemo id ſubire diſcrimen velle, ſed tergiuerſari protinus omnes, atque adeo vt hoſtibus, quæ admodum poſtularant, ſeſe ac ciuitatem mox proderent. Quos barbari nulla in præſenti affectos iniuria, vnã cum Mundila præfecto in cuſtodiis habuere. Mediolanum verò ampliffimã urbem ſolo æquatam delent, in eaque virorum trecenta milia ſine vllõ ætatis reſpectu trucidãt: ſceminas verò ſeruitiorum in morem abductas Burgundionibus dono dedere, vt promeritas his gratias redderent pro inita ſecum belli ſocietate. Reparatum verò, qui ad Romanos defectio nis cauſa fuerat, inuentum comprehenſumque, &

minu-

Oppidanorũ
rationem
habendam
eſſe.

Virtute at-
que liberta-
te fortiter
& opportu-
ne vidẽdum.

Præſidiario-
rum igna-
uia vrbes
peſſundat.

Mediolani
erixtis occu-
patio & e-
uerſio.

Gothica
crudelitas.

minutatim concisum, vorandum canibus abieceret. Birgentinus tamen eiusdem non expertus noxæ (nam & is Mediolani tunc aderat) fugiens in Venetos abiit, indeque subsequenter suis in Dalmatiâ venit, & ex ea prouincia ad Imperatorem se Byzantium contulit. Ingens nimirum ex Mediolani iactura Romanis per id tempus vel hæc accessit calamitas, Gothis præsertim omnia occupantibus, quæ ipsorum præfidiis tenebantur, & vniuersa portitis Liguria. Martinus interea Vlatresque præfecti cum exercitu Romam se contulere.

18 BELISARIUS verò adhuc eorū ignarus, quæ in Liguria accidissent, exacta iam hyeme, vniuersis cum copiis quum in agrum Picenū mox duceret, in ipso itinere cognitis, quæ Mediolani paulo antè contigerant, maximo in luctu ac diu fuit: nec de cetero permisit Vliarem, quem tantæ cladis causam fuisse existimabat, in eius conspectum venire, & quemadmodum se res habuissent Imperatori ad verum cuncta perscripsit. Is verò acceptæ calamitatis ob gratiam, nemine è suis offenso, Belisarij tamen & Narsetis accepta dissensione, Narsete ad se reuocato, Belisarium vniuerso bello & solum præfecit. Narsetes itaque paucis secum militibus ductis, Byzantium rediit. Eruli verò ex Italia excedente Narsete, sub quo antea militarant, vel Belisario pollicente, ab Imperatore pleraque his bonafore, si apud se restitissent, manendum haudquam duxere: sed coeuntes in vnum omnes ad iter parati in Liguriam eunt, & Vraia exercitum quum incidissent, captiuos omnes & cæterâ animantium prædâ, quam secum abduxerant, hostibus tradunt, ab hisque ingenti accepta pecunia, iureiurando se obstrinxere, nunquam de cætero Gothos oppugnatû vêturos, vel cum his conserturos

*Primaria
urbis expu-
gnatio, ma-
ximæ memô-
ti.*

*Maximo ac
diuturno
mœrore af-
fligitur dux
optimus sub
ditorum
cruenta stra-
ge audita.
Est enim pa-
ter patria.*

*Narsetis
pertinacia
Mediolanen-
sis stragis
non leuis oc-
casio.
Erulorum,
inconstantia
seu perfidia.
Nulla fides
barbaris,
qui castra
sequuntur.*

in bello manus. Hunc illi in modum ab his pacifice discedentes, ad Venetiæ loca venere, vbi Betalione conuento, eorum cœpit hos pœnitere, quæ in Imperatorem & Belisarium deliquissent, delectique gratia deprecandi, Visandro ex præfectis altero ibidem cum suis dimisso, cæteri omnes Byzantium deuehuntur, Aliuth ducibus Philimúthque, qui mortuo Faniteo, Erulorú obtinuit præfecturá. Vittiges interim, & cæteri circa se Gothi, vbi Belisarium accepere simulac Ver incœpisset, aduersus se & Rauenná venturú, trepidare tunc maxime, & de præsentibus inter se consultare: consiliáque quú diu agitassent, (nó enim se solos bello pares Romanis fore arbitrabantur) optimum factu rati, barbaros sibi in auxilium consociare, abstinere tamen a Germanis vt fraudulentis & aliis infidis præsidium petere, vel saltem ab ipsís his impetrare, vt neutris fauendo a pugna procul abessent. Ad Barchem Longobardorum tunc principem oratores dimittunt, oblatáque ingenti pecunia ad belli secum ineundam societatem hortantur: qui vbi Barchem Imperatori & amicum & socium esse intellexeret, re infecta discedunt, Vittiges igitur ex præsentí rerum conditione consilij inops, & animi profus incertior redditus, seniorum ad se continenter multitudine conuocata, crebró ab his sciscitari, & identidem petere, quid nam sibi agendum iam esset, vt rectius se res suæ haberent. Sed variæ ab his, qui ad concilium venerant, sententiæ dicebantur, haud tamen præsentibus rebus conuenientes: nonnullæ tamen prolatae, aliquid præ se momenti ferentes, quas inter & illud assertum, Romanorum Imperatorem, quamdiu antehac sibi in Hesperia barbaros oppugnandi facultas fuisset, ni forte ex induciis antea factis id sibi vt faceret haud quaquam fas esset, barbaros omnes & Maurusios dis-

*Trepidant
hostes ad
sapientis du-
eis aduersa
vq̄ umbrá.*

*Barches Ló-
gobardorú
princeps lu-
stiniano ad-
hæret.*

*Scinduntur
studia in cõ-
traria qui
exercitum
& ducem
belli peritú
habent ad-
uersarium.*

dispersidisse, in Gothosque ipsum id effecisse. Quod si quis illi hoc tempore Medorum regē hostem reddiderit, haudquaquam Romanos, si cum hac gente gesserit bellum, cum villo mortalium de cætero pugnatueros. In hanc sententiam quū Vittiges & cæteri inclinassent, visum est demum ad Cosroem Medorū regem mittendos legatos esse, nō Gothorum ex natione, ne fortè ea ex re proderentur, atq; adeo perturbarentur quæ gerenda tūc essent: sed Romanos nonnullos, qui Cosroem adirent, & infensum Iustiniano hunc redderent. Vnde sacratos duos ex Liguria viros, ad id operæ nauandum vi magna pecuniarum corrumpunt: quorum alter vt dignitate præstator, & episcopi nomē sortitus, oratoris munere fungebatur, alter hunc vt minister sequutus. Per hos itaque literas ad Cosroem perferendas Vittiges misit, quibus Cosroes denique persuasus, malis ingentibus eius regionis Romanos affecit. Iustinianus verò, vbi primū Cosrois conatus in suos factos accepit, Italiæ & occidentis finire bellum constituit, Belisariūque ad se reuocare, vt aduersus Persas dūctaret exercitū. Et Vittigis ad se oratores (nam adhuc Byzantij erant) dimittit, viros ex suis Rauennam se misurū pollicitus, qui cū Gothis fœdus cōficerent, in rem vtrisque futurū. Quos postea Belisarius oratores, quum ad se primū venissent, haudquaquā prius dimisit, quam Gothi Iustiniani ad se legatos dimitterent. Iamq; hyems se circumegerat, quartūque huius belli annus finiebatur, quod vtiq; Procopius scripsit. Belisario autē animo inerat Auximum Festulâque imprimis delere. Vnde Cyprianum Iustinūque suis cū copiis & Isaurorum nonnullis Festulas misit, peditéque ex ea cohorte quingētos, cui Demetrius præerat, qui omnes circa eius loci præsidū castrametati, barbaros in eo tutādo impositos

Gg. j.

*Consilium
de Persis cō-
tra Iustinia-
num con-
citandis.*

*Episcopus
ad Cosroem
legatus.*

*Aduersus
potentiores
hostes, om-
nium ductū
peritissimus
& fortissi-
mus miser
duo.*

*Initium V.
anni belli
Gothici.*

*Prudentia
Belisarij vt
Gothorum
ferociam
euerceret.*

obfidebant. Alterum verò exercitum, quem Ioannes ducēbat, ad Padum flumen tranfmifit, diligentiūq; vt curarent iniūxit, ne ex Mediolano Vraias Gothorū præfectus cū ſuis in ſe aduenteret. Quod ſi hoſtium propulſare inſultus nequirent, ſenſim pedem referrent, & à tergo hoſtes clam ſequerētur. Hi igitur protinus abeuntes, Dertonam flumini propinquam urbem nullis munitam mœnibus natū, poſitis ibidem caſtris vna conſtitere.

*Regionis ca-
pus peten-
dum, modo
exercitus
validus ad-
fit ad oppu-
gnationem.*

19 BELISARIVS deinde vndecim milium hominum exercitum ductans, ad Auximum urbem contendit: quā ſatis cōſtat in agro Piceno præſtantio- rem cæteris eſſe, quippe quam Romani Metro- poliū vocant. Ab eſt autem hæc ab Ionico ſinu ad ſummū ſtadiis octoginta, & in edito colle eſt ſita, aditum ad ſe nullum à planicie habet, vnde & ho- ſtibus eſt omnino imperuia. Eo in loco Vittiges quicquid inter Gothos roboris erat, in præſidium collocarat, Romanos ratus, niſi prius hæc ceperint urbem, Rauennam exercitus ducere non auſuros. Sed poſtquam Romanorum copiæ Auximum per- uenerūt, ad collis radices & vndeque caſtra vt ponerēt, imperatur. Illis verò pagatim caſas & di- uerſim per turmas fugientibus, cum conſpicari eos ex edito Gothi fuiſſent, longis abinuicē interuallis & ſolutis ordinibus cōſtituiſſe, ita vt ſibi alternis au- xilia ferre, vt patētiore in cāpo, haud facile poſſent, de improuiſo & circa ſerum diei è regione vrbis in orientem vergente, in hoſtem impetū faciunt: quo

*Auximi ob-
ſidio.*

*Gothorum
in Romanos
impetus.*

*Belisarij for-
tiſſimo.*

*Locus muni-
tus fugien-
tes ſiſtit, &
eum iucc ſu-
pugnare per-
mittit.*

forte adhuc Belisarius quum caſtra locaret, cū ar- migeris ſuis paratus adſtabat: qui ſtatim armis de- ſumptis in ſe aduētañtes acrius impugñatos, ac de- mum reiectos in fugam verterunt, fugiētēſque in- ſequenti ad collis mediū peruaſere: vbi quū barbari ſe conuertiffent, vt loco munito conſiſſi, ſe in ſectan- tibus occurrendo, fugam denique ſiſtunt, multoſq; è Romanis

ē Romanis vt hostem iam subeūtibus ex edito fe-
 rientes tādiu obruncant, quoad nox superueniens
 eādem interpellauit. Sic demum praelio intermisso
 diremptoque, per eam vtrique noctem in peruigi-
 lio perstitere. Superiore autem ante hanc pugnam
 die, Gothorum quidam prima luce cōmeatus gra-
 tia importandi ad circumiecta eadem ē regione lo-
 ca, per suos missi discesserant: qui de hostiū aduen-
 tu certiores nil ante facti, quū noctu redirent, con-
 spectis Romanorum mox ignibus, admiratione si-
 mul & formidine perciti, tum primū hærere: non-
 nulli deinde periclitādo & audēdo hostes frustra-
 ti, eadem Auximum nocte ingrediuntur: qui verò
 subito pauore correpti in proximis syluis delitue-
 re, vt Rauennam se inde reciperēt, nō longē post,
 quum in hostiū potestatem venissent, cæsi procu-
 buere. Belisarius verò, quū fermē animaduerneret
 Auximum pręualidam esse ac munitissimā vrbe[m],
 & eius se nō alicunde posse muros inuadere, haud
 quaquam rebatur, vi se hunc locum quādoque cap-
 turum: sperabat tamen arctius obsidendo, reda-
 cturum se tandem hostes ad rerū necessariatū ino-
 piam, & hos subacturum non longo pōst temporis
 interuallo. Et erat fortē haud procul à muris ager,
 qui sua sponte herbas affatim ferret, quæ vtique
 Romanis item & Gothis quotidianæ pugnæ cau-
 sam præbuere. Romani nanque, quū has defectum
 ire, equorum in pabulum Gothos viderent, cursu
 citato in collem euadere, & confertis cum barba-
 ris manibus operam nauando præ se virtutis speci-
 men ferre, ita vt equitibus hostium plerunque cæ-
 sis, pabulari cæteros non liberē sinerent. Barbari i-
 taque Romanorum astu ac viribus superati, id de-
 mum excogitarunt. Demptas ē plaustris cum axi-
 bus rotas in summo collis paratas sistunt. Ipsi in-
 ter ea pabula de secare incipientes, quum ad collis

Gg. ij.

*Commeatus
 curatores, ni
 attentē vi-
 gilent, & in-
 cedant, se-
 pissimē in-
 cidunt in
 hostium ma-
 nus.*

*Belisarij ob-
 sidiū in Au-
 ximi oppu-
 gnatione.*

*Obsidentis
 & obsiditū
 strategema
 ra.*

*Fraudes sa-
pius repeti-
ta sunt inu-
tiles.*

*Insidia Go-
thorum.*

*Procopius
Belisario
confi. in dat,
de pugna
per tubarū
clāgores va-
rios signifi-
canda.*

*Belisarij ad
suos oratio,
qua iubet,
ut se rei-
pian ad tu-
ba concen-
tum.*

medium superasse Romanos vidissent, rotas con-
festum in subeuntium capita vi magna ac supernè
compulsas deferri sinebant. Quumque id sæpe con-
tingeret, ac ad infimam rotæ vallem delatæ nemi-
nem offensarent, & barbari sua spe falsi, fuga se in-
tra muros reciperent, aliam inde tuendi se viâ ag-
grediuntur. Ex sua phalange, quæ forte tunc mœ-
nibus fuerat propinquior cõstituta, delectos quos-
dam in insidiis locant: & quum interea qui pabula
demetebant, e suis nonnulli comparuissent, & cum
Romanis tam manus conseruissent, exorti ex insi-
diis statim qui delituerant barbari, in hostem pro-
filiendo, dum multitudine superarent, & territan-
do ne vltra progredierentur, quam multis occisis
in fugam cæteros auertere. Romani verò e castris
omnia conspicati, cum ex insidiis barbaros perui-
dissent in suos protinus euadentes, & clamore in-
genti socios ad se reuocarent, nil profus proficie-
bant, ab his nimirum ut pugnae intentis, & a suis
longo distantibus interuallo, nullo pacto illorum
exaudiri poterant voces. Belisarium interim, ut in
re trepida hæsitantem, Procopius qui iuxta tunc a-
derat, & hunc librum conscripsit, hunc in modum
affatus est. *Nonne imperator, aduertis, in prælijs nil
quicquam aperte posse clamoribus denunciari, tum armo-
rum præ crepitu, tum bellantium sensibus præ turba ac
formidine occupatis? Age pro vetusto Romanorum mo-
re, tubicines para, qui tubis modulos bisariam edant, al-
terum qui tubenti hortantique ad prælium permissus sit,
& milites in pugna compellat, alterum qui e pugna se in
castra recipiant, iubeat. Belisarius igitur Procopij
suasionibus delectatus, vniuerso ad se exercitu cõ-
uocato, orationem huiusmodi habuit; *Animi prom-
ptitudinem, milites, tamdiu esse profuturam existimo, &
magna laude dignam, quamdiu moderatior sit, nec se pos-
sidentibus iacturæ quid asserat. Nam & bona omnia*
cum*

om̄ nimia fuerint, in deteriora verti consuevere. Cauendum itaque id maxime est, ne contenti sit vos audacia fallat. fugere nanque qui mala sit ingesturus, nullum profecto in dedecus cedit: qui vero in promptissimam sese calamitatem ingesserit, vel si incolumis fiat, dummodo res ita eueniat, temeritatis est proculdubio & dementia incusandus. strenuus vero & generosus habebitur, si cum necessitas cogit, virilem se praebeat. Barbari quidem cum pari nequeant Marte vobiscum pugnare, per insidias perdere committuntur. Sed vos longe magis culpandi, qui subire discrimen mauultis, quam eorum dolos vitare: si quidem nil esse turpius constat, quam se hostium voluntati permittere. Per me igitur ne in istorum de caetero insidias praecipitatis, curabitur. Vestrum autem erit, cum primum receptui signum adidero, citato cursu ad castra redire. haec autem significatio tuba fiet. His dictis Romani conspectis circa pabula hostibus, quam celerissime in eos impetum faciunt, ex hisque prima incurfione nonnullos obruncant, ex quibus & inter caeteros vnum Maurusius conspicatus aurea veste indutum, comprehensum a crinibus spoliandi cadaueris gratia per terram trahebat. In hunc vir Gothus alius quidam pilo immisso traiectum denique cum cadauere ipso coniunxit. Nihilominus a crinibus mortuum Maurusius trahere, secumque enixe deferre. Interea barbari, qui in insidiis erant, tum surrexere: quos Belisarius e castris vt primum prospexit, pedites, quibus id fuerat negocij demandatum tuba vt canerent iubet: tum milites classico reuocati, statim se retro ad castra recipiunt, & Maurusium telo traiectum mox referunt: quos Gothi nil ausi insectari, re infecta discedunt. Tempore autem progrediente cum re-

Romanorū
in Gothos
impetuo.

Mirū Mau-
rusii cuiusdā
facinus.

Venter im-
genj largi-
tor.

que nemo id sibi muneris delegari facile patere-
tur, vel auderet id adire discrimen (non enim se
obscure latere, qui mitterentur, posse rebantur)
arte vsi hac sunt. Nocte concubia quadam, & sub-
obscura attentius obseruata, præparatisque quos ad
Vittigem ire iam animo destinant, hisque in ma-
nus traditis litteris ad hunc deferendis, cum mul-
tum noctis iam esset, ingenti omnes ac vario bar-
bari clamore vociferari ac strepere, atque adeo, vt
crederet quispiam trepidanter hos perturbari, hos-telsque his ipsis, vt capta in vrbe, insistere. Cum
itaque nil possent Romani quoquam pacto, quid
nam gereretur, coniectura percipere, ex Belisarij
sententia omnes castris se continere, & ex oppido
susplicari aliquid parari insidiarum, vel Gothorum
aliunde exercitum hostibus opem laturum in se
aduertare. Quæ omnia veriti, existimabant lon-
gè sibi melius fore, vt in tuto manerent, quiescen-
doque incolumes seruari, quam in apertum
discrimen, & nocte præsertim luna deficiente ob-
tenebrata irruere. Sic itaque barbari hostibus fru-
stra iam habitis, quos animo destinant, Raue-
nam misere. Qui cum hostium nulli in conspe-
ctum venissent, post diem tertium Vittigem ad-
euntes, huic litteras tradunt, in hanc sententiam
scriptas. Dum in Auximi nos præsidium, o rex, col-
locares, facile affirmasti, non solum nobis Raue-
næ claues, sed totius imperij te commendasse: vnde & id no-
bis iniunxeras, totis vt id oppidum viribus seruaremus,

*Stratagemata
obsessorum
Auximi.*

*In sèta ho-
stium trepi-
datione, &
disarj soler-
tia.*

*Obsessorum
ad Vittigè
littera, qui-
bus petunt
vt prima-
rie vrbi se-
stinum se-
uat auxiliu.*

na pro nostra virili Gothorum hostibus traderemus im-
perium. Assuerabas præterea, cum omni exercitu ul-
tro te assuturum, si ope tua indigeremus. Nos vero ad id
temporis fame partim opprimimur, partim per Belisarium
oppugnatum, fidòsque cum satis iam constet tui nos esse
regni custodes, tu tamen nostri nulla habita ratione, non-
dum afferre subsidium statuisti. Cane ergo ne fortè Ro-
manis

manis clauas has detrahentibus, eorum quos ita contem-
nis, in hac conclusione & commeatus penuria, teneri cor-
pora haud quaquam de cetero queant. *Vittiges* verò
litteris statim perlectis, dimissisque nuntiis, ex-
templo se pollicetur Auximum cum vniuerso e-
xercitu aduenturum. denique animo pleraque a-
gitando, nec quippiam exequendo conque-
scebat, Ioannem veritus, ne post terga se infe-
ctando in medium cogeret vtrinque cedendum.
Ad id accedebat quod bellicosissimos viros to-
tius Romani exercitus robur, apud Belisarium
esse existimabat, qua ex re nimium terrebatur. Sed
omnium maximum fames hunc perturbabat, cum
minus haberet, vnde exercitibus necessaria sum-
ministraret; cum Romanis, vt mare iam possiden-
tibus, & habentibus Anconæ præsidium, ex Sici-
lia commeatus, Calabriæque abunde in castra faci-
le quidem ac suo tempore deportarēt: Gothis ve-
rò in agro Piceno tunc militatibus necessariarum
rerum nil quippiã esset, nec satis succurreret, vnde
nam suppedirari victus his posset. Itaq; his anxius
curis conflictabatur. Iam verò Auximum redierat
nuncijs, & Vittigis promissa retulerant, atque adeo
vana spe confirmauerant barbaros. Sed his omni-
bus ex transfuga quodam Belisarius cognitis, dili-
gentius custodias fieri iniunxit, ne quis id ipsum
esset iteratò facturus. Cypriani autem, Iustini-
que copix Fesulas obsidentes, nec muros quidem
aggredi poterant, nec his prorsus appropinqua-
re. Erat namque id oppidum vndequaue aditu
difficile. Sed barbaris crebro iam erumpentibus, &
volentibus bello decernere potius, quam rerum
necessariarum inopia premi, cominus tum pri-
mum pugnatum: deinde cum superiores Roma-
ni euaderent, conclusos intra mœnia hostes dili-
genter adeo asseruabant, vt inde nemini deinceps

Vittiges
suos neglê-
git, hostem
vigilantissi-
mum à ter-
go & à fro-
te veritus.

*Annona ca-
ret, qua ex
exercitus &
absq; suble-
uarentur.*

*Fesulanã
obsidia.*

exeundi potestas fieret. Barbari igitur inopia com-
 meatus affecti, & ex præsentibus rebus incerti, quid
 acturi nã essent, Romanos rursus frustrati ad Vit-
 tigem mittunt, qui enixissimè precarentur, statim
 sibi ut opem & auxilium ferret, & simul denuncia-
 rent, haud quaquam se hostibus resistere de cetero
 posse. Vittiges itaque Vraia mox iussit, cum eo, quẽ
 in Liguria haberet, exercitu, in Picenum se agrum
 conferret, nuntiisque se affirmavit cum vniuersis
 Gothorum propediẽ copiis, obsessis suppetias ad-
 uenturum. Vraias itaque Vittigis iussu Picenum
 versus è Liguria exercitum mouit, traiectoque Pa-
 do quam proximè Romanorũ ad castra peruenit,
 ibique & ipse stationibus communitis hostium ex-
 aduerso confedit, & ab his haud longius stadiis se-
 xaginta. neutris tamen pugne initium factum, Ro-
 manis satis fore ducentibus, si impedimento hosti-
 bus essent, ne ad obsessos quoquam pacto acce-
 dent: barbaris verò eodem manentibus, & volutan-
 ribus animo, quemadmodum cum hoste pugnarent,
 ne fortè si re male gesta, ea pugna deuicti, spe falle-
 rentur, Gothorum res funditus perderent, quippe
 qui ne coniunctis quidem cum Vittige copiis ob-
 sessis sint aliã opitulatum venturi. His itaque sic
 varia sentientibus, nihil vtrinque innouabatur.

*Auxilium
 ad certamẽ
 haud satis
 paratũ, ob-
 sessis tor-
 quet, non iis
 uat.*

*Inter duos
 litigantes
 gaudet ter-
 tius, & præ-
 dam spe vo-
 uat.*

20 FRANCI interea certiores iam facti, Gotho-
 rum vires assiduũ fuisse bellis debilitas, per eor-
 demque facile sibi considerent maximam se Italiae
 partem vindicaturos, molestè ferebant, si tamdiu
 de eius provinciae principatu hi bello decernerent,
 quæ sibi esset tam proxima, ipsi verò quietescendo
 & segniter omnia peragendo nil cuiquam negocij
 exhiberent. Exemplo itaque iurifurandi & fœde-
 rum prorsus oblit, quæ paulo ante ut cum Roma-
 nis, ita & Gothis iniuerant, (est nanque ea homi-
 num natio ad fidem prodendam cæterorum mor-
 talium

talium longè promptissima) ad hominum millia
 centum contracto exercitu, Theodiberto duce in
 in Italiam veniunt. Sed maiorem in partem hi pe-
 dites erant, perpauca equites, & hi quidem hastati,
 cæteri verò nec arcus quidem, nec tela gestantes;
 sed enses & clypeum securimque, cuius ferum
 crassius erat & vtrinque acutum, hasta verò
 breuior admodum. hanc Franci securim in primo
 ipso congressu in hostem iacere consueverunt, &
 eo imperu, vt hostium scuta perfringant, & ipsos
 simul interimant. Sic Franci Alpibus superatis, à
 Gallis Italos dirimentibus, in Liguriam perue-
 nere. Quorum leuitatem & audaciam primi om-
 nium Gothi, qui in Liguria erant, nimium demira-
 ti, molestè hos & grauius ferre, quòd cum & loca
 ipsi his pleraque & pecuniarum vim maximam
 polliciti antehac sæpe pro ineunda secum societa-
 te fuissent, adduci nunquam potuerint, pro ipso-
 rum Gothorù promissis, quicquam vt rei exequere-
 rentur, nunc vtrò in Italiam veniant. Sed Gothi,
 qui in Piceno constiterant, vbi Theodibertum Frã-
 corum ducem maximis adesse cum copiis accepe-
 re, animo exhilarati, spèque optima freti maximù
 in modum efferrè, & nullo negotio superaturos se
 Romanos putare. Franci verò in Liguria quum in-
 rerim essent, nil prorsus Gothis molestiæ intulere,
 ne Padi se transitu prohiberent: vbi verò ad eam
 Picentium partem se contulerunt, cuius flumini ve-
 teres Romani constrato pontem imposuere, eius
 loci custodes cum alia pleraque benignè his præ-
 buissent, vt Padum simul traiceret pro arbitrio ac
 liberè permiserunt. Tum Franci ponte præoccupato,
 & præsidio in potestatem redacto, vxores libe-
 rosque Gothorum, quos ibi deprehenderant, im-
 molare: in eosque acrius defæuire, corporaque in
 belli primitias in flumen iacere. Nam barbari hi,

*Theodiber-
 tus rex Frã-
 corum Ita-
 liam ingre-
 ditur. Eade-
 ru obliuio
 dominatio-
 nis cupidos
 homines au-
 daces ad
 bella diffici-
 lia trahit.*

*Francorum
 immanitas,
 quam Chri-
 stianissimi
 professio raris
 sigare ne-*

*quit. Furit
& obuia
quaque la-
cerat impo-
rens domi-
nã di libido.*

*Franci Go-
thos castris
per fraudem
exiunt.*

*Romatorũ
error.*

*Mira bello-
rum facies,
& Des in Go-
thos, Roma-
nos, Frãcos,
sudicia.*

*Franci luc-
perunt.*

etſi Chriſtum iam colerent, plerãque tamẽ priſcã
opinioniſ & cultus vel ad id temporis ſeruãt. nam
& hoſtiis vtuntur humanis, nec piẽ quidẽ, nec pro
vera religione ſacrificando vaticiniis ſtudent. Go-
thi itaque quã gerebantur, animaduertiſ; ſignauiter
mox trepidare, & ad fugã intenti ſeſe intra muros
recipere. Frãci demũ flumine Pado tranſmiſſo, Go-
thorum ad caſtra ſe cõferunt: qui vtique volẽtes &
hilarẽ paulatim hoſ ad ſe ad euntes per benignẽ
ſuſcipiunt; rari quidem iungendorum fœderũ gra-
tia hoſ ad ſe perueniſſe. Poſtquam verò Gothorum
caſtra magnis Franci agminibus inuaſere, multitu-
dine freti, inferre hiſ bellum cœperunt, ſecurẽſque
iaculando ingẽri iactura afficere. Vnde mox Gothi
caſtris exiit ſeſe in fugam proripiunt, per mediãq;
Romanorum caſtra vadentes, rectã Rauennam &
curſu citato contendunt. Quos fugientes Romani
protinus conſpicati, Belifarium ad eſſe rebantur, &
captis hoſtium caſtris ſibi opitularum veniſſe, ex
hiſque vt bello victorẽ barbaros eieciſſe. Eunt itaq;
vno agmine omnes, ſeſe vt Belifario iungãt, & ce-
leri curſu & inexplorato armati mox prodeũt. Ho-
ſtium deinde, nil tale quippiã opinati, quã in exer-
citurum incidiſſent, nec retro poſſent, qua venerant,
ſe quoquam pacto recipere; in Tuſciam omnes fu-
ga contendunt. Quò demum vbi eſt ventum, & in-
tuto iam conſtitere, Belifarium de hiſ faciunt ſta-
tim, quã ſibi acciderant, certiorẽ. Franci igitur Go-
this, vt diximus, Romanisſque ſuperatis, captiſque
duorum exercituũ, ſed ſine milite caſtris, inuentam
in hiſ rerum neceſſariarum affluentiffimã copiam
prã hominũ multitudine breui abſumunt: quumq;
eius regionis in locis igne ferroque vaſtatis, præter
boues & Padi fluminis aquã nil proſus aliud quip-
piam in cibum potũ ve haberent, bouillisſque car-
nibus ingurgitati, & aqua abundẽ epota, digerere
aſſectũ

affecto iā stomacho cibū nequirent, ventris statim profluuiio dysenterix que morbo eorum pars maxima capitur. Quo malo cum haudquaquam liberari præ rerum necessariorum inopia possent, tertiam ferunt Frācorum exercitus partem interiisse. vnde cum ad progrediendum nulla vis esset, eodem māsere. Belisarius verò cum Francorum exercitū adesse intellexisset, Ioannis Martiniq; copias victas fugatasque esse, incertus quid ageret, angebatur; vt qui cæteris copiis non parum timeret, & his præcipue, quæ Fesulas obsiderent, vt quibus propinquiores esse barbaros accepisset. Itaque statim Theodiberto Francorum duci litteras huiusmodi scripsit.

Virum equidem, o Theodiberte, qui virtutis sibi quippiā vendicet, mentiri ac fidem sakere nequaquam ducere existimo, & eum præsertim, qui tantæ sit multitudinis princeps, quin etiam iusurandum litteris traditum violare, pacionesque recens factas contemnere, nec abiectissimis quidem hominibus fuerit non indecorum. In his omnibus quantum deliqueris, satis iam nosti, & eo magis, quo bellum aduersus Gothos nobiscum unâ te suscepturum promiseras. Nunc verò ne nostrum utrisque auxilium ferres, nos solum haudquaquam procul & seorsum aliquo constitisti in loco, sed armis temerè ita desumptis, nos oppugnatum nunc venis. Desine ergo nobis arma inferre, & maximum Imperatorem laceßere, & eum asficere in præfenti iniuria, qui vicem reddere maioribus in rebus sat queat. Constat sanè id longe esse præstantius, sua vt quisque securè possideat, quàm dum aliena nimium appetit, vel de necessariis admodum reb. periclitetur. Hac Theodibertus perlecta epistola diu animo fluctuatus, cognita sui temeritate, atque adeo grauitè ferens, quod nulla de causa, & deuastata in terra tot hominum iacturam fecisset, cum his qui sibi reliqui fuerant, protinus monuit, & domū raptim abire contédit.

21 POST huius recessum Ioānis Martiniq; copie

*Exercitus
Frāciiter-
tia pars vno
lento morbo
oppressa.*

*Belis ad
Franc. regē
epistola, qua
perfidiam ei
obicit, &
suadet vt
Romanos
armis laceßere desinat.*

*Theodiberti
Italia dis-
cessio.
Obseßi in
quascunq;
formas se
vertunt, vt
subsidium
impetrent.*

Fesulas reuertuntur, ne quem forte in suos, qui id adhuc oppidum obsederant, insultum barbari facerent. Gothi interim, qui Auximi erant, de Francorum discessu facti haud dum certiores, spei demum ex Rauenna auxiliorum tam seræ diffisi, iterato Vittigem obtestandi percupidi, cum haudquaquam fallere hostium custodias possent, istiusmodi nacti sunt rei consiciendæ occasionem. Erat cum Romanis ad proximam vrbis custodiam destinatis Bessus genere quidam Burgentius nomine, sub Narsete Armenio constitutus. hunc Gothi & solum die medio habentem custodiam, ne quis fortè eà ad vrbem vltro citroque venturaret, vel inde exiret, relictum vt primum viderunt, cum eo mox conferre sermones, proximèque adire, & fidem dare, nil mali ab se hunc perpeffurum, iuberèq; item ad se vt tutò veniret, & magnam identidem illi pecuniam polliceri. Vbi verò simul est ventum, precari eundem barbari, hortarique epistolam vt Rauennam deferret, polliciti certum auri pondus ei se statim persoluturos, daturòsq; postea maius, vbi ab Vittige literas rerulisset. Miles itaque pecunia persuasus, operam se ad id nauaturū pollicetur, & promissa statim exequitur. Litteris itaque obsignatis à Gothis acceptis, celerrimè Rauennam peruenit, Vittigique in manus has tradit, quæ inferrentur, significantes. Quemadmodum apud nos se presentia habeant, apertè moxque didiceris, si modo roges, quis nam is sit, qui ad te epistolā defert, quandoquidem Gotho homini cuiquam nulla prorsus hinc sit abeundi facultas. Nobis nimirum abundantissima est circa pomerium herba, quam utique ne attingere quidem in presentia possumus, sine magna nostrorum hominum, dum pro ea legenda certatur, iactura. hæc nobis quem sinem sint allatura, te quidè, & Gothos, qui Rauēna sunt, decet animo voluntars. His litteris perlectis Vittiges ita respōdit. Nemo

*Burgentius
proditor,
Gothorum
litteras sus-
cepit.*

*Nemo tam
firmum ha-
bet presi-
dium, quod a-
naritia non
infregerit.*

*Goth. ad
Vittigem
epistola.*

Vittige re-

uestrum,

vestrum, o omnium amantissimi viri, existimet ita me animo concidisse, atque eò venisse malignitatis, ut præ ignavia atque socordia res ipsas Gothorum neglexerim. Mihi siquidem nuper ad exercitum apparatu quum maximo educendum, summum studium fuit. Vraias deinde, quem Mediolanum antea miseram, per me reuocatus iam venit. Francorum tamen insultus ex insperato incidens omnem nobis conatum interturbavit, cuius rei haudquaquam ipse sum incusandus, nam quæcumque supra humanas sunt vires, vel hi, qui spe non unquam sua fallantur, veniam præbent, & ut crimine vacent, efficiunt; fortuna semper ad seipsam trahente rerum gestarum delicta, nunc verò, ubi & Theodibertum à nobis procul abscessisse compertum habemus, si deo id placitum sit, cum uniuerso Gothorum exercitu paulopost affuturi vobis auxilio sumus. Operiet igitur, ut presentem strenuè fortunam seratis; & vos ipsos necessitati accommodetis, vestrae imprimis habita ratione virtutis, cuius ob gratiam Auximii vobis ut planè delectis custodiam demandauit; & Gothorum de vobis expectationem ut vereamini, qui vestram salutem sue Rauennæque anteponunt. Cum his Vittiges litteris nuncium magna prius donatū pecunia à se statim dimisit. Qui ubi ad Auximū venit, primū se ad socios contulit, pro eius absentia valetudinem non satis prosperam causatus, vnde in sacram quādam & proximam ædem concedens, aliquandiu in ea permanfit: ad suum deinde custodiæ munus reuertens, suos frustratus hostib. litteras tradit: quib. prædiciarij milites palam perlectis, cæteros, etsi fame oppressos, spe futura confirmant. vnde & Belisario, etsi his pleraque pollicenti, dedere se haudquaquam volebant. Sed rursus hi (haud dum enim ex Rauenna exercitum ad se aduentare nunciabatur (necessariorum rerū inopia quam maxime vrgebantur. itaque iterato ad Vittigem Burgentiū mittunt, id solum per litteras significantes, ad quintū

sponso. Ad non literis sed armis strenus milites in periculo constituti protinus inuare oportet.

Proditor pe euniam caprat, capit. & tandem capitur, atque capite plectitur.

Obsessorum suorum cor.

*stantia, op-
pugnātibz
admiratio-
nem incutit.*

duntaxat diem, nec eo amplius, cum fame collu-
ctari se posse. Ad quos nuncius idem a Vittige lit-
teras defert, ad spem priori similem erigentes. Ro-
manis interea iam ægrè ferentibus, quòd in terra
penitus deuastata in tam longa detinerentur obli-
dione, animos defixerat stupor, cū barbaros viderent
ipso, etsi tot malis conflictarentur, nondū tamen
ad se concessisse. vnde & Belisarius id sedulo
niti, egregium aliquem bello ex hostibus virum in
potestatem redigere, vt per hunc iam certior fie-
ret, cuius nam rei fiducia tam grauiā barbari tole-
rarent. Animo itaque hæc agitati, Valerianus ea
in re operam illi nauaturum se pollicetur. esse nan-
que sua ex cohorte affirmās, Sclauinorum ex gēte
nonnullos, qui vel angustiore sub rupe arbutōve
delitescere consueissent, eòq; pacto ex hostibus, quē
vellēt, arripere: cuius rei cum ad Istrum flumen,
vbi sedes ipsi haberent, tum Romæ in barbaros al-
ios periculum factitassent. Belisarius itaque, cū si-
bi hæc dicta perplacuisent, Valeriano statim iniū-
xit, id vt negocij diligenter curaret. Tum ille dele-
ctum ex Sclauinis aliquem vnum, qui corporis ma-
gnitudine multis præstaret, ac robore, virq; acerrimus
esset, & ad eam rem per idoneus, ex hostibus ali-
quem comprehensum ad se vt deduceret, misit;
promissisque hūc oneravit, si modo factis id rei ex-
equeretur. Sclauinus itaque ille mox abiēs antelu-
cano tēpore eum in collē euadit, in quo pro pabulo
defecando quotidiē certabatur, ibique humi pro-
stratus, rubōque & senticeris intectus delituit. Tū
simulac dies illuxit, vir Gothus quidā eodem ad-
ueniens, herbas mox legere, nec ex rubo quippiam
susplicari, quo ille integebarur, sed identidem sub-
iecta in castra despicere, caueréque item, ne quis
in se hostium aduentaret. Tum derepēte Sclauinus
exortus barbarum à tergo inuadit, complexusque

*Belisarij
stratagemā.*

*Sclauinorū
insidia, vt
aliquem ex
hostibus in-
terciperent.*

*Sclauini ex
insidiam in-
dustria in
capiendo Go-
tho.*

medium, & simul elatum Romanorum in castra
 mox inulit, Valerianoque in manus contradit.
 Qui barbarū diligenter sciscitari mox cœpit, cui nā
 rei confisi Gothi, quidve spei vel roboris nacti,
 Romanis se dedere recusarent, sed vltro ea tunc
 paterentur, quæ essent grauissima toleratu. Tum
 barbarus quæ cum Burgentio acta per Gothos fuis-
 sent, omnia explicauit; illūque in eius conspe-
 ctum productum aperte proditiōnis conuicit. Bur-
 gentius verò, postquam se proditum sensit, eorum
 quæ fecerat nihil occultuit. Quem sua ex confes-
 sione Belisarius condemnatum sociis tradidit pro
 arbitrio trucidandum: illi vero in hostium conspe-
 ctu non longè post vitium cremarunt. Belisarius
 interim cum non minus in eorum animaduēteret
 pertinaciā Gothos & calamitate persistere, ad adi-
 mēdam his aquam aliquid moliri adiecit animum,
 & facile id se facturum rebatur.

*Proditionis
 panna, exu-
 sio.*

22 ERAT fons Auximi quidam in boream ver-
 sus, & loco prærupto exortus, ad lapidis iactum ab
 vrbe procul, qui tamen modico cursu in yctus a-
 quæ receptaculum influebat: quod vtique interiori
 ex parte, etsi pertenui fluxu, aquarionē tamen oppi-
 danis præbebat. Itaque si non vnū in locū aqua sub-
 sisteret, sed diuersim fluxura dispartiretur, haud
 quaquā barbaros à Romanis missilibus impetitos
 implere amphoras posse in posterū videbatur. De-
 nique cū irrumperē vnam antiquam illam peruel-
 let, ad id commodius peragendum hunc modum
 excogitauit. Omnes imprimis copias armat, hāsque
 circa muros in pugnam constituit, speciemque hosti-
 bus præbuit, vndequāque se mœnia & protinus ag-
 gressurū. Vnde & Gothi Romanorū insultus iam
 veriti, in propugnaculis taciti cōstitere, vt inde ho-
 stē oppugnaturi. Belisarius interim Isauros quinq;
 architecturæ peritos, cum dolabris instrumentisque

*Modis om-
 nibus sapiēs
 Imperator
 pertinaces
 obsessos vē-
 xat.*

*Stratagemā
 Belisarij vt
 obsessis aquā
 faciliē adi-
 meret.*

aliis ad lapides excidendos idoneis, in aquæ receptaculum illud, prælatis clypeis tectos immisit, demoliri que illud, & interficere omnibus viribus, & quam celerrimè iussit. Barbari itaque, quamdiu mœnia hostes aggressuros suspicabatur, quieti manebant, vt subeuntes quamproximè facilius cæderent, cum alioquin quod altera ex parte in se gerebatur, nullo pacto aduerterent. Sed postquam intra aquæ receptaculū Isauros prospexere, saxa in hos statim & telorum genus omne supernè coniciunt. Vnde Ro. omnibus territis, & cursu citato in castra se referentibus, soli Isauri quinque illi relictī, vbi in tutum sese recepere, operi demoliendo incubuerunt. Et concameratum fortè supra aquam ædificium erat à priscis hominibus adumbrandi loci de causa structum: sub eodem Isauri quū constitissent, & in se immissa per barbaros tela nil magnificent, Gothi præ indignatione quum se mœnib. continere haudquaquam de cætero possent, patefacta ex ea regione mox portula, aduersus Isauros vno agmine omnes indignabundi feruntur.

Gothi verò oppugnantium confidenti sentiant.

Isaurorum solertia.

Pro Isauris pugnatur.

Romanorū elades.

Vrget ducis presentia.

Belisarij periculum avertit armiger.

Tum verò Romani Belisario adhortate, celeri studio Gothis occurrunt. Fit itaq; fortior pugna diutina quadam ac crebra impulsione, cædēsq; vtrinque inmodica: ex Romanis tamen plures cadebant, vt è loco superiore barbaris in hos de pugnantibus: vnde vel pauci vim plurimis inferebant, atque adeo ex impressione superiores iam facti non incruenta & ipsi victoria mortem oppetiendo super fragem hostium procumbebant. non enim his cedere Romani volebant, vt quos Belisarij præsentis hortantisque ad bellum puderet. Quo in tumultu ab vno quodam ex hostibus immissa in Belisarij ventrem sagitta, magno cum impetu ferebatur. Sed illi, vt in re trepida & minus præuisa (non enim in angusto cauere sibi sat poterat, vel alio iter diuertere) saluti armiger

armiger fuit: qui cum è propinquo aftarèt, venientem auertit opposita manu ab eo sagittam, qua ipse percussus, prælio statim excessit: quod vtiq; cum prima luce cœpisset, extractum in meridiè est. Sed in eo viri septem Armenij, è Narsetis cohorte & Aterij præfectorum, egregiè se gesserunt: quippe qui præruptis in locis & difficillimis, vt in planitie decurrentes, hostium plerisque & resistentium interfectis, tamdiu ea à regione barbaros sunt insectati, quoad tandem in fugam penitus auertere. Cum his & Romani quidam Gothos vnâ inseguendo effuse in fugam actos, operam eo bello nauarunt: barbari denique iuxta muros se receperunt. Sed Romanis demolitum per Isauros fuisse iam ædificium illud existimantibus, compertum postea est, ne lapidem ex eo hos detraxisse. nam veteres opifices illi, cum maximam fabricandis operibus solertiam impendissent, id tam valide struxerant, vt nec facile posset temporis diuturnitate collabi, nec satis foret ad hominum iniurias opportunum. Vnde in insecta Isauri, quum à Romanis eum locum teneri iam cernerent, in castra se receperunt. Belisarius deinde quicquid erat vbique cadauerosum leuiterumq; cœuici eam in aquam iuber, & calcem affatim restingui. Barbaris verò modicæ aquæ intra moenia puteus vsui erat, sed lōge minus, quam necessitas postulare. Belisarius demum nihil de cætero diligentia adhibere, vi vt oppidum caperet, vel vt aquam adimeret barbaris, vel aliud quippiam in hōs moliretur, sed sola fame superaturum se hostē sperare, & iccirco vt perquā diligenter vigiliæ fierent, studebat. Gothi verò, qui in Auximi præsidio erant, ex Rauenna adhuc auxilia præstolantes, in summa rerū necessariatū inopia quiescebant. Iā enim qui Fesulis per Romanos obsidebantur, quum maximum in modum fame diuexarentur, neque id

*Fortes viri
memoria &
laude digni.*

*Operum à
prisca factō
rum res &
durabilitas.*

*Sola fame
domantur
qui munim
locum forti-
ter propi-
gnant.*

*Fesulani
praesidij de-
ditio.*

ferre mali diutius possent, desperatis ex Rauenna subsidii accedere ad hostes constituunt. Vnde vbi cum Cypriano & Iustino in colloquium demum venissent, fide pro corporū incolumitate accepta, seipfos & oppidum dedunt: hisque per Romanos inter Cypriani milites æqua cum cæteris sorte receptis, & Fesulis imposito valido satis praesidio, Auximum omnes se contulerunt. Belisarius verò Gothorum duces, qui subactis ex Fesulis ad se nuper peruenerant, barbaris ostentando qui Auximi erant, vt insanire tandem desinerent, hortabatur; & affuturi ex Rauenna subsidij spe omni reiecta, se potius dederent: quandoquidem, etsi plurimū fame iam essent & inedia macerati, eandē tamen in sortem venturos se scirent, quā & Fesulis barbari habuissent.

*Strategema
Belisarij,
vt obsessos
ad deditio-
nem impel-
leret.*

*Eiusdem de
liberatis va-
ria.*

Tum illi cum hæc animo agitassent, nec famem possent diutius tolerare, ea conditione dedituros se oppidum Romanis decernunt, vt saluis corporibus ac simul fortunis, libere Rauennam abirent. Vnde & Belisarius quid nā esset in praesenti acturus, vt animi dubius, etsi id fore sibi inutile ratus, eo vt robore ac multitudine hostes, cum Rauenna exercitibus iungerentur: tēpus tamen longius extrahi haudquaquam censebat, sed Rauennā statim aduersus Vitrigem suspensis adhuc & ambiguis rebus ducendum existimabat. Franci nimirum hunc obturbarant, quos Gothis putabat suppetias aduenturos. Quorum aduentum cum praueuere summo studio niteretur, obsidionem soluere, nisi Auximi praesidio potitus, non poterat. Ad hæc accedebat, quod nec milites ipsi id fieri sinebant, vt abeuntibus è praesidio barbaris res suæ concederentur, cicarrices & vulnera ostentantes, quibus per hos affecti fuissent, & laboribus recensitis, qui in ea sibi obsidione antehac contigissent, quorū præmia deuictorū hostiū spolia essent. Sed Romani demum

*Militum,
qui strenuè
se gesserunt,
ratio impri-
mis habenda,
ne præda
hostili armis
acquisita
omnino
frustrentur.*

demum temporis breuitate coacti, & Gothi fame
coërciti inuicem in id conuenere, honorū vt par-
tem dimidiā Romani inter se partirētur, reliquam
Gothi vt sibi haberent, seque præstarent Impera-
tori Iustiniano ad obedientiam faciles. Pro his om-
nibus data vtrinq; fides, Romanis principibus
iureiurando asseuerantibus, firmiora apud se fore
conuenta: & Gothis pollicitantibus, nihil se re-
rum suarum occultaturos. Partitis itaque inter se
rebus, Romani quidem Auximo potiti sunt oppi-
do, barbari vero Imperatoris exercitibus se mi-
scuere.

23 BELISARIVS autem Auximo vrbe in pote-
statem redacta, Rauennam vt obsideret, dum iter
accelerat, eò confestim copias duxit, Magno prius
præfecto cum exercitu non paruo dimisso, iussūq;
supra Rauennam fluminis Padi ripas continenter
circumeundo diligentius asseruare, ne inde Gorhi
necessaria sibi conueherent. Vitalio præterea, qui
cum exercitu ex Dalmatia nuper redierat, alteram
fluminis ripam seruandam tradit. Sed his fortuna
oblata celerius est, præ se apertissime ferēs, quem-
admodum in omni re plurimū dominetur. Iam
enim nauigiorum vim maximam in Liguria cōtra-
xerant Gothi, & in Padum flumen immiserant, cū
hīsque frumento & necessariis aliis rebus repletis,
animo destinarant Rauennam protinus nauigare.
Sed per id tempus sic fluminis aquæ defecerant, vt
randiu nauigādi facultas esset his interclusa, quoad
superuenientes Romani nauigia simul cum oneri-
bus caperent. Sed flumen ipsum non longe post in
pristinum decentēque fluxum reductum, nauigabile
de cætero fuit, quod vtiq; antehac accidisse
nunquam accepimus. Lānque & barbari cœperant
rei frumentariæ inopia premi. siquidem nec ex
Ionico sinu, hostibus maris imperium obtinenti-

*Franci per
fraudem in-
hant Italia.
Ambitio
nullos nouit
terminos.*

*Francorum
legatio ad
Vittigem
qua Gothos
ad societa-
tem in Ro-
manos inen-
dam hortan-
tur, de victo-
ria securi.*

*Romanorū
ingenium
descriptum.*

bus, inferre aliquid poterāt, & flumine profus ex-
cludebantur. Cognitis igitur Franci, quę gereban-
tur, vt vendicandę sibi Italię cupiditate detenti,
ad Vittigem oratores, sub prętextu ineunda se-
cum societatis dimittūt, cum alijs his animo esset
Gothorum locis imperitare. Quam rem Belisarius
vt primū accepit, aliōs & ipse ad eundem Vitti-
gem legat Francorum oratoribus contradicturos,
quos inter & Theodosium misit, suę familię prę-
fidem. Priores igitur Germanorum legati, vbi in
Vittigis conspectum est ventum, orationem hu-
iusmodi habuere: Germanorum nos principes ad te mi-
serunt, permolēte ferentes, per Belisarium vos obsideri,
quibus ex se dēdere auxilium ferre, & quā fieri celerius
potest, nunc student: virorum autem fortium non minus,
quā quinquies centena milia superasse iam Alpes exi-
stimamus, quos vtiq; vel securibus ipsis Romanorum
exercitum omnem primo impetu obruturos esse gloriari sat
possumus. Enimvero haudquaquam par fuerit eorum sen-
tentiam sequi, qui redacturi in seruitutem vos sint: sed il-
lorum potius, qui pro sua in Gothos benevolentia, in belli
discrimen consisterint. Accedit & quod si nobiscum ar-
ma ceperitis, nulla spes sit Romanis deinceps futura, cum
duobus exercitibus posse se manus conferre, quā potius
ex his ipsi relaturi in bello victoriam sumus. Quod si cum
Romanis se iunxerint Gothi, neque hoc pacto sat pote-
rant Francorum genti resistere, non enim ex paribus esset
viribus futurum certamen: sed illud vobis relinqueretur,
vt cum omnium sitis insensibilibus vnā peruincendi. At-
qui in promptum velle apertumque discrimē irruere, cum
liceat extra periculum consistendo saluari, dementia est.

Romanum præterea genus vniuersis infidum barbaris est,
quippe quod suapte natura oderit omnes, & ceteros ho-
minum pro hostibus ducat. Nos igitur vobis volentibus
vniuersę Italię vnā imperabimus, & terras hasce quā
optimē administraturi sic sumus, vt visum nostrum, vtrif-
que

que fuerit. Te itaque & Gothos par erit ea delige-
 re, quæ vobis sunt profutura. Romanorum deinde le-
 gati hunc sunt in modum locuti. Quemadmodum Im-
 peratoris Romani exercitibus haudquaquam affectura
 Francorum sit multitudo, quæ perterritæ isti vos volunt,
 quid nobis opus est pluribus explicare? qui ex diuturna
 bellicæ rei experientia belli momenta satis callemus, &
 ex hominum aduersantium copia, immatam fortibus viris
 virtutem nil posse imminui non ignoramus. Omitto id di-
 cere, quod Imperator militum numero longe plurimum
 hostes nunc superet. Istorum autem fides, quæ in omni-
 sos barbaros vti se iactant, post Toringos, & Burgundio-
 num gentem, & nos socios spectata antehac fuit. Sed Francorum
 Francos istos, & tam iactabundos libenter rogaerim, per
 quem num deum iuraturi id sint, cum vobis affirmant se
 fidem daturos, quæ aliquid habeat firmitatis? Nam
 quem antehac iureiurando obtestati fuere, quo nam sint
 demum profecuti honore sat nostis: quippe cum nostra his
 ornamento fuisset societas, ne belli quidem discrimen su-
 bire nobiscum statuerint: quin potius contra nos arma im-
 pudenter desumpserant, si qua fortè eorum, quæ ad Pa-
 dum antehac obtigere, apud vos fama seruat. Sed quid
 præteritam recensendo istorum impietatem arguerim, per
 præsentem hac legatione nil fieri scelestius queat? Nam
 perinde eorum obliti iam sint, quæ suamet ipsi confessione
 vobis polliciti sunt, vobiscum adhuc omnium volunt
 participes fieri. Quod si per vos isti id assequantur, quod
 nam tandem istorum enasura sit inexplebilis fames, est
 advertendum. Vbi dicendi per legatos huius est fa-
 ctus, Vitrigis cum Gothorum primoribus diutius
 collocutus, cum Imperatore pacisci, posthabitis
 cæteris maluit, Germanorum dimissis re infecta
 legatis. Interea Gothi Romanique inuicem se in-
 uitare, vesfarique mutuo. Belisarius tamè custo-
 dias identidem asseruari iubere, ne barbari cõmea-
 tus inferrent, Vitaliûmque in Veneros ire, vt re-

Romanorũ
 contra Frã-
 cos oratio,
 qua Iustina
 ni potentia
 comendã-
 tur.

Francorum
 perfidia
 perstringi-
 tur.

Legatio æ-
 pertè dam-
 natur.

Vitrigis o-
 pem France-
 rum reicit.

rum inde copiam asportaret, Ildigerum verò ad Padum, vt flumen vtrunque diligentius serua- retur, & barbari rerum necessariorum vrgente inopia, ocyus se sibi permitterent, & ad eius arbitrium inter se facerent conuentiones. Sed cum frumenti vim magnam Rauennæ in publicis hor- reis recondi adhuc cognouisset, ex incolis quem- piam corruptit pecunia, horrea cum frumento vt occultius concremaret. fertur tamen Mathaf- funthæ Vittigis vxoris imperio hæc conflagras- se. Frumento itaque concremato, Gothi mox suspicari cuiuspiam fuisse id insidiis factum, partim etiam arbitrari, eum locum fulmine & cœlestis ra- ctam: vtrunque id tamen vt Gothi ita & Vittiges ipse quo plus animo volutabant, eo magis & fieri eius rei incertiores, atque adeo, vt ne sibi met satis fidei exhiberent, a deo rati se potius, quam ab ho- minibus impugnari. In Alpibus autem, quæ a Gal- liis Liguriam dirimunt, frequētiora præsidia sunt, quæ Gothi quondam multi & fortissimi viri cum coniugibus simul ac liberis, vbi hisce in locis iam conserdissent, strenuè tuebantur. Quos Belisarius vbi ad se desciscere velle, & imperata facere audi- uit, Thomam quempiam cum modica militū manu ad eos dimisit, vt fide his tradita eius regionis tunc barbaros in potestatem reciperet. Hos itaque, ad Alpes cum iam peruenissent, Sittiges Gothus, qui cæteris custodibus præerat, vbi honorificè ac be- nignè excepit, prior ipse Romanis se tradidit, & post se cæteros cōpulis ipsum id facere. Vraias in- terea quatuor milibus ex Liguria partim, partim ex Alpium præsidiis confestim delectis, Rauennam celerrimè auxilio Gothis futurus contendit. Post- quam verò qui secum aduenerant, quid Sittiges ille egisset in Alpibus, resciuere; suis & familiari- bus non parū timentes, eò prius cū omnibus copiis eundum

*Horrea Ra-
uenna con-
cremata.*

*In commu-
ni & ingen-
ti calamita
te fortiores
suspent.*

*Sittiges Be-
lisario cum
alijs se de-
dit.*

eundem ducebant. Vnde ad Alpes Vraiam vt duceret, cogunt: qui vbi ad has tandem peruenit, Sittigem Gothum Romanosque alios mox obsidere, & cætera, quæ in rem essent, satagere. Quorû ad Alpes profectioem Ioannes Martinusque, qui tû forte circa Padum stationem habebant, vbi denique acceperunt, cirato mox agmine, & cû vniuerso exercitu suis opem laturi subsequerentur: & vbi ad Alpes est ventum, primo impetu præsidia ibi nonnulla ceperunt, locorum incolis omnibus in prædam actis, in quibus & Gothorum coniuges ac liberi erant, qui sub Vraia tunc militabant. Nâ his ex præsidij pars maxima militum hunc sequebatur, qui vbi sua omnia per Romanos abacta fuisse cognoscunt, relicto Gothorum exercitu ad Ioannem conferre se protinus statuunt. Ab his itaque Vraias denique destitutus, neque in Alpibus ex voto quicquam perficere potuit, nec periclitantibus Rauennæ Gothis opitulari, sed rebus infectis in Liguria se cum paucis recipit, ibi diutius quieturus.

Sittigis defectionem Gothi aggressi sunt.

Ioannes Gothorum liberos & uxores capit. Vraias à suis deseritur.

24. BELISARIUS interea Vittigem ipsum Gothorumque principes intra Rauennæ muros iam coercuerat, & per id temporis ex Byzantio Imperatoris ad Belisarium legati Dominicus & Maximinus Senatorij vtrique ordinis viri Romanorum in castra perueniunt, & his cum mandatis, vt cû Gothis pacem conciliaret: cuius condiciones hæ erant, vt Vittiges dimidiam regis opulentis partem sibi haberet, & his locis imperitaret, quæ trans Padum fluuium sunt, alteram verò vt partem Romanorum Imperator teneret, eique cis Padum omnia vetera penderent. Legati itaque traditis Belisario literis, Rauennam contendunt. Vittiges verò & Gothi cognita causa, quod hi aduenissent, animo perliberi se proficetur his conditionibus, quæ traderentur, fœdera inituros. Quâ re Belisarius vt primum

Iustinianus erratum politicum, pacem hostibus quos omnino debellare poterat offerens.

Belisarius sapiens pro factus impro dentis principis sui quam potest occurrit & remedium adhibet.

Belisarius ad suos oratio, qua demonstrat pacem Gothicam in tempestu offerri.

Prudentia Belisarii.

cognouit, quam maximè angere, & re molestius ferre, ut qui pro ingenti calamitate id duceret, se si quis interpellaret, quo minus quæ ceperat exqueretur, cum iam sibi in manibus victoria esset, & nullo negotio de Gothis esset hanc propediem relaturus, abducturusque Byzantium vel Vitiagem ipsum armis iam captum & debellatum. Vnde redeuntibus ad se ex Rauenta Imperatoris legatis tergiuersari, & plane abnuere, suis ex scriptis conditiones se illas cum barbaris firmaturum. Quod ferme Gothi ubi primum sensere, ex dolo pacem sibi per Romanos prætendi suspicabantur. Belisarius itaque cum accepisset exprobrari per principes quosdam, & crimini id maximè dari, quod Imperatoris rebus insidias moliretur, nec huic vellet finem bello imponere, omnibus in concionem ad se conuocatis, Dominico Maximinòque legatis astantibus ita disseruit. *Belli fortunam non in tuto semper consistere, & ipse sat calleo, & quemque vestrum de ea mecum id ipsum sentite crediderim. nam & multos spes ea sefellit, quod ad se esset victoria peruentura: & qui rem male gessisse plerumque sunt visi, superasse ex insperato hostem iam contigit. Quocirca necessarium duxerim, per eos qui de pace consultant, non solum esse spem optimam proponendam, sed futurum utrinque rebus animaduertendum euentum, ac sententia potioris delectum habendum. Hæc itaque cum ita se habeant, vos quidem exercitus duces, & hos Imperatoris legatos, ea de causa in hunc locum contraxi, ut in presenti pro arbitrio deligatis, quod Imperatori in rem fore censebitis, ne me in posterum imprudentia ex rebus peructis insimuletis, nam & absurdissimum esset, velle nunc subicere, quandiu qua potiora sunt, per vos deligi possunt, & ex fortuna rerum exitum considerantibus liceat & causas simul afferre. Quæcunque autem & ad bellum soluendum Imperatori sunt visa, & Vitiages Gothorum rex velit, vos utcumque*

iam

iam nostis. *Vtrum igitur ad utilitatem concessura nobis
hec videantur, accedens vestrum quisque, ut lubet, nunc
promat. Quod si omnē Italiā Romanis recuperari posse e-
xistimatis, deinceps bello hostes nil impedit, ut audacter
& planē intrepidē explicetis.* Postquam Belisarius fi-
nem dicendi fecit, tum omnes decernere & perti-
naciū profiteri, omnium esse potissima Imperato-
ris consilia, nec hostes de cætero posse aduersus
hunc quicquam insidiarum moliri. Belisarius itaque
principum sententia delectatus, hanc ut litteris de-
mandarent, mox iussit. Tum illi ex scripto signifi-
cārūt, nullo se pacto hostes superaturos. Gothos dein-
de tum fame oppressos, cum resistere præsentī mi-
feriæ haud quaquam diutius possent, Vittigis im-
perij pigere iam cœpit, ut qui rem pessime gesserit,
& suam ad Imperatorem defectionem cunctando
& prolatando distraheret. Sed illud præcipuè hos
deterrebat, ne si Romanorum in ditioem venis-
sent, ex Italia exciti, abire Byzantium cogerentur,
ibique vitæ reliquum agere. Vnde Gothorum inter
se optimates inuito consilio, Hesperix Belisarium
regem appellare constitunt, ad eumque occultis
mittunt, qui obsecrarent, ut imperium id ipse sulci-
peret, hæc via fore assuerantes, ut non inuiti hunc
sequerentur. Belisarius verò sine Imperatoris per-
missu suscepturum se id regnum negare, nimirum
qui tyranni nomen & grauissime ferret, & odea-
rat, & per Imperatorem grauissimo iurēiurando a-
dactus præueniūsq̄ fuerat, ne quo pacto se viuo
aliquid vsipiam innouaret. Veruntamen rem ut præ-
sentem egregie constitueret, perquam libenter ex-
cepisse est visus, quæ barbari ad se pertraxissent.
Quibus cognitis Vittigis rebus, ut formidine
perditus, Gothis quidem consultum quamopti-
mè dixit, Belisarium tamē seorsum & ipse ad susci-
piendum imperium hortabatur, ut cui nil esset ad

Communi-
ducum consi-
lio pax Go-
this denega-
tur.

Vittigis &
Gothorum
animi desi-
ciunt.

Gothorum
dolum, ut in-
gum Iustinia
m excuteret
& Belisarij
ductu nouis
bellis saui-
rent. Hunc
dolum Belisarij
prudētia in-
frin-
git.

*Callidum
Belisarij
consilium.*

eam rem impedimento futurum. Tunc Belisarius rursus Imperatoris legatis & principibus cæteris ad se conuocatis, ab his sciscitabatur, num magni momenti videri res possit. Gothos armis Vittigemque subactos in potestatem venisse, eorumque suppellectilem omnem pecuniâque his prædæ fore, & vniuersam recuperari Romanis Italiam.

*Legatorum
& principum
responsio.*

Tum illi egregium sane id facinus & fortissimum dicere, seque precari id vt cunq̃ue liceret confestim exequeretur. Extemplo itaque ad Vittigem & Gothorum primores ex amicis Belisarius quosdam dimittit, vt omnia: quæ illi de se facturos pollicerentur, peragerent. non enim in aliud rem tempus extrahere fames his permittebat, quin acriter potius compellebat, eam vt sine mora perficerent. Rursus igitur gothi oratores Romanorum ad castra protinus mittunt, aliud quidem in vulgum ferentes, seorsum tamen Belisarium adeunt, accipiendæ pro pacta salute fidei gratia, ipsèque communi suorum consensu, vt Italicensem ita & Gothorum rex esset, hisque conditionibus cum Romano exercitu Rauennam vt accitus veniret. Belisarius itaque iureiurando cæteris omnibus pro Gothorum arbitrio confirmatis, pro imperio tamen suscipiendo apud Vittigem & Gothorum primores se iuraturum respondit. Gothorum interea oratores nunquam hunc reiecurum imperium rati, sed id illum præ cæteris cupere, statim vt secum Rauennam iret, hortantur. Belisarius itaque Bessam, Ioannem, Narsetemque & Aretium, quos fortè sibi inferiores putabat, diuersim abire cum suis quandoque copiis iussit, commeatus sibi ac suis per causam comparandi, id sedulo causatus, haudquaquam se posse eo in loco vniuerso necessaria exercitui suppeditare. His abeuntibus, & Achanasio simul prætoriorum eparcho,

*Gothorum
& Vittigis
miseria.*

*Prudenter
Belisarius
Gothos ar-
mis exiit.*

*Et duces sibi
suspectos, ne
quod molie-
batur tarda-
rent, ad rem
opus remo-
uet.*

cho,

cho, qui recens ex Byzantio venerat, subsequente; ipse cum reliquis copiis, Gothorum legatis se comitantibus, Rauennam contendens, frumento primum & necessariis aliis, nauibus oneratis, confestim ad Classium, Rauennæ portum, deduci has imperat. Mihi verò Romanum exercitum tunc temporis Rauennam ineuntem spectanti (nam & his rebus interfui) subiit animum cogitatio, nulla omnino vel sapientia, vel virtute, quæ per mortales geruntur administrari, sed esse dæmonem nescio quem, aut fortunam humanos fouentem animos, ita vt eò tandem & temere nescio quo pacto traducant, vbi nulla sit gerendis in reb. interpellatio. Gothi siquidē vt multitudine, ita & virib. cum longè plurimū superarent, & tam egregie antehac gesserint bella, vbi Rauennam venire, fractos adeo feroces quondam præ se animos ferre, humilesque ita incedere, vt a victore exercitu & numero longe inferiori turpiter anteagerentur. Vnde Gothorum coniuges, quæ prius acceperant, magnitudine corporis Romanos præcellere, contempnim primo de Romanis loquendo, suos viros conspuere, & tantulæ staturæ hostes ad ludibrium illis & digito ostentare, eorūque increpitare socordiam, qui à tantulis viris deuicti fuissent.

25 BELISARIUS itaque Rauenna potitus, Viti-
tigē in primis honorifice custoditum seruabat, Gothos verò, qui circa Padū incolerent, abire in agros singulos iussit, hisque pro viribus excolendis incūbere, non enim inde hostile aliquid verebatur, nec Gothos putabat ea vnquam ē regione inter se conuenturos, nam maximam sui exercitus partem his ipsis in locis antea collocarat. Gothis itaq; gratanter & lætis abeuntibus animis, residens Rauennæ Romani in tuto fuere, vt qui cætera Gothorū turba ea in vrbe relicta, & numero præstarent & viribus,

*Rauennam
Belisarius
occupat, mi-
ra quadam
ratione.*

*Plures pau-
cis dedit.
Gothorum
stupor.*

*Gothica mu-
lieres viris
fortiores.*

*Primaria
vrbe occupa-
ta, Belisa-
rius hostes
suos sollerter
sibi subiicit,
cauens ne in
posterum si-
bi negotium
facerent.*

Regiam deinde inuentam Rauennæ pecuniam, & diligentius conquisitam apud se cum cura seruauit, vt eam Imperatori paulo post Byzantium delaturus.

Belisarij rē perantia.

Opida Belisario dedita.

Taruisium.

Cū Gothorū præfiliū quomodo Belisarius se gesserit.

Nulla tam modesta felicitas est, quæ inuidiosos dētes vitare possit.

Gothorum noua militio.

Gothorum nulli vel ipse quicquam ademit, nec suos permisit, vt ex his quempiam violarent, sed sua quisque sibi ex conuento habebat. Barbari demum, qui vel Gothorum præsidia, vel alia loca custodiebant, vbi Vitrigem Rauennamque accipere per Romanos teneri, oratores ad Belisarium legant, qui nunciaret, eos sese illi nec inuitos quidem, & præsidia dedituros, quæ in potestatem haberent atque custodiam. Tum Belisarius omnibus fide promptius data, Taruisium & aliud quoddam in Venetos munitissimum oppidum in ditionem redegit. Cæsena in Emilia & sola relinquebatur,

quam antehac aliàs cum Rauenna receperat. Gothi vero & cæteri omnes, qui circumiectis Rauennæ præerant locis, a Belisario fide prius accepta, & facta ad eum deditio, secum mansere. Ildibaldus præterea vir sanè industrius Veronæ vrbs tunc fortè custodiam nactus, oratores cæteros subsecutus ad Belisarium misit, qui eius apud se liberos detinebat, haud tamen Rauennam se contulit, nec Belisarij se seruitute obstrinxit, fortuna quadam interpellatus, quam equidem vt memoratu dignam explicaturus nunc sum. Romani exercitus præfecti quidam Belisarium, vt illi prosperam inuidentes fortunam, appetitæ apud Imperatorem tyrannidis vt se minus decentis in simularant: Imperator tamen non tam delatis criminibus, quam Medorum vrgente iam bello, Belisario ad se celerius reuocato,

vt in Persas duceret exercitum, Bessæ Ioannæque Italiæ curam prouinciæ demandauit, ad quam & ex Dalmatia demigrare Constantianum mox iussit. Cæterum Gothi, qui Rauepnani trans Padumque alia loca incolerent, cū iam accepissent per

Impe-

Imperatorem Belisarium ex Italia reuocari, tum primum non magno momenti id facere, haud quaquam Belisarium rati maioris vnquam facturum Iustiniano traditam fidem, quam Italiae regnum. Vbi vero hunc ad recessum paratum videre, primores omnes, qui reliqui erant, inter se coeuntes in Picenum, ad Vraiam Vittigis ex sorore nepotem, agmine vno se coferunt, complorationeque inuicem facta, & commune simul ac presentem commiserati fortunam, sic eum affari exorsus sunt. Gothorum alium praeter te neminem praesentium nobis malorum fuisse causam scimus. nos nanque auunculum tuum, nec nauiter quidem, nec prosperè pro eius ignauia regnum administrantem, ea iam diu cura absoluissemus, vt alias Theodatium Theoderici nepotem; ni tui, qui nobis sis indutius visus, verecundia tenuisset. Sed Vittigi ante hac imperanti regium duntaxat nomen relinquere in animo est, re verò Gothorum tibi imperium tradere. Quod utique cum illi detulimus, superuacanea tunc nostra fuit visa benignitas, quae nunc arguitur fuisse dementia, subsequentiūque calamitatum & infortunij causa. Siquidem Gothorum, vt tute nosti, Vraia, hoc bello quamplurimi & fortissimi viri mortem oppetièrunt. Ex his verò, qui superstitès sunt, si quid est roboris reliquum, cum Vittige rege & pecuniis simul in alias per Belisarium terras tradendum procul dubio interibit. Id ipsum & nos ad hanc paucitatem redactos, & in extrema miseria positos, paulò post perpersuros nemo non hominum fateatur. Tantis igitur nobis circumuentis iam malis, longe magis praestiterit cum gloria mortem obire, quam liberos uxoresque nostros ab hostibus cernere in extremos terrarum terminos tam fœde abduci. Aggressuri itaque sumus, vt nos decet, virtute dignum & egregium facinus, si modo Gothorum sumus te principem habituri. His dictis, Vraias respondit, eos quidè quodcunq; subire discrimè malle, quàm praesentia mala seruitutemque pati secū vnà probè se

*Gothorum
ad Vraiam
oratio.*

*Damnant
Vittigis
sœcordiam.*

*Suam miseria
deplorant.*

*Vraia
regnum
effugit.*

*Eiusdem
prudēs ref
ponsum &
consilium.*

scire, Gothorum verò se ducem creari non in rem fore omnino se ducere, tum quia sit Vittigis nepos, hominis ita infortunati, & tam parui apud hostes momenti iam habiti, (nam & ad familiam referri, qualiscunque fortuna sit, solet) cum quia non pietatis ex iure videri se facere posse, si viventis auctuli principatum inuaderet: qua ex re crederet, plus odij sibi, quam beneuolentiæ posse conciliari. Sed factum id se necessarium ducere, Gothorum vt ducem

** Uldoual-
dum, alias,
stem, Uldi-
baldum.*

* Theudibaldum Visigothum creent, virum sanè vt virtutibus præditum, ita & cæteris in rebus industrium: cui & Theudas Visigothorum sit princeps auunculus, & iure cognationis nil fore absurdum, si bello hunc iuuerit: ex eoque Gothi rem melius processuram, si cum spe aliqua futuri subsidij prelio cum hoste decernat. Vraias itaque cum ita differuisset, ea dixisse iam videbatur, quæ Gothorum

*Theudibal-
dus rex Go-
thorū crea-
tur.*

genti conducerent plurimum. Vnde Theudibaldum communi omnium consensu ex Verona accitum, & ad se venientem veste statim purpurea donant, regemque astantium acclamatione & plausu creant, & simul precantur, vt rectè præsentibus consular, eaq; & probe disponat. Hoc modo Theudibaldus rex constitutus, non longè post Gothi ad se omnibus conuocatis, verba istiusmodi fecit,

*Theudibal-
di ad Go-
thos oratio,
qua suadet
vt regnum
Italiae de-
nuo Belisa-
rio offera-
tur: quod si
abnuat, no-
ua consilia
esse capiend-
a.*

Cum satis intelligam, o viri commilitones, ex diuturna iam belli experientia multorum certaminum vos esse peritos, haudquaquam opportunum nunc duxerim, derepente ac temere vt in bella ruamus, cum satis constet, hæstabundam & formidolosam peritiam egregium aliquid audere haudquaquam consenuisse. Equum itaq; fuerit, pristinos casus omnes vos meminisse, & de præsentibus vt postmodum consulatis. nam perique vestrum præteritorum obliti, non suo & decenti in tempore præ insolentia forsitan extulerint animos, ita vt maximis in rebus falli sat queant,

Vittiges

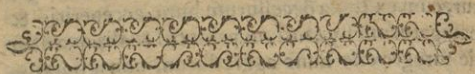
Vittiges itaque nec vobis quidem inuitis, nec repugnantibus in hostium manus peruenit. Sed tunc sane desperatis aduersis fortunæ casibus, vtilius fore existimastis Belisario ad vos domum accito parere, quam de summa rerum periclitari. Nunc igitur, cum ex Italia decessurum hunc acceperitis, & nauigaturum Byzantium, profecto & alia quædam de integro esse hunc aggressurum non ignoratis. Sed illud est vestrum singulis aduertendum, non omnia mortalibus ad vota succedere, sed aliter sapius euenire, ac visum his sit. nam ex insperato nonnunquam & temere fiunt nonnulla. id ferme si Belisario sit occursurum quandoque, haudquaquam videri absurdum debet. Consultius itaque fore existimauerim, si prius, quid sibi is velit, rogemus; tentemusque vtrum ad priores huic placeat redire conuentiones: hoc deinde pacto ad ea progrediemur, quæ secundo sunt loco gerenda. His Theudibaldus suos affatus, recte visus est Gothis consuluisse: unde & legatos confestim Rauennâ ad Belisariû mittunt, qui illi conuenta cõmemorarent, & fœderum, perinde ruptorem arguerent, voluntariûque huc vocitarent mancipium & sedulo id exprobrarent, quod seruitutem quam imperium malit, & eiusmodi alia fando, ad id statim suscipiendum quam maxime hortarentur. Quod si de se facilem ad obsequendum hunc viderint, ex templo denunciant Theudibaldum ad se cõcessurum, regali prius veste deposita, veneraturûmque vt Italiæ regem. Hæc & huiusmodi pleraque in Belisarij conspectu Gothorû oratores profati, cum iam planè existimarent, imperatorium nomen hunc mox admisurum: tû ille præter eorum expectationem aperte respõdit, Iustiniano superstitere nunquam Imperatoris nomen se inuasurum. Gothi demum eius cognita voluntate, ocyus abeuntes omnia Theudi-

Legati Belisario, quod regnum non acciperet, exprobrant.

Belisarij eximia constantia in re pudiando imperio.

VI. anni hu
ius belli p̄ri
cipium.

baldo renunciant. Belisarius interim iter aggre-
ditur, Byzantiumque recta contendit. Et annus tunc
quintus huius belli exibat, quod Procopius histo-
ria demandauit.

PROCOPII DE BEL-
LO GOTHORVM
LIBER TERTIVS.

BREVIARIVM.

1 Belisarius cum Go-
this debellatis Byzantium
ingreditur. Eidem trium-
phus negatus. Quanta in
eum populi beneuolentia:
quante eius virtutes. Præ-
fectorum Italia delicta. In-
crementa regni Gothici.
Vraie interitus. Theudi-
baldo rege interfecto succe-
dit Ataricus.

2 Totilas Theudibal-
di nepos, Atarico occiso
regnum accipit. Veronam
à Romanis captam Gothi
recipiunt, aduersarius fugat-
is. Artabazus & Totile
ad suos oratio. Duellum
memorable. Mors Artabazus, & sæda Romano-

rum fuga.

3 Florentie obsidio. Pug-
na inter Romanos &
Gothos. Totile in captiuos
& Beneuentanos humani-
tas. Eiusdem successus. Iu-
stinian militēs ob stipen-
dia non soluta. Petulant ex-
agunt. Maximini & De-
metrii à Iustiniano præfe-
ctorum ignauia. Classem
Romanam Totilas dissi-
pat, & Demetrium capti-
uū Neapolitanis obseſis o-
stentat.

4 Ad Neapolitanos
oratio Totile. Neapolis de-
ditio. Totile singularis beni-
gnitas erga hostes. Muri
urbis dedita diruti. De
pumien-